

Zwartboek

Kleuters in de knel !

101 verhalen van leerkrachten over hun schokkende ervaringen met en bezwaren tegen het **v e r a n d e r d e** kleuteronderwijs. Het is een aanklacht en tevens een pleidooi, gericht aan degenen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs aan kleuters en daar het beleid voor maken.

Werkgroep en Steungroep Kleuteronderwijs
april 2013

Voorwoord

Uit angst voor leerachterstanden is er een voortdurende drang van bovenaf, om eerder dan verantwoord is, te starten met schoolse activiteiten in de kleuterklas. Kleuters moeten bijvoorbeeld uren op een stoel zitten om letters uit hun hoofd te leren. Om alles beter in de hand te houden, moet veel tijd besteed worden aan toetsen en registreren. De tijd om een leerrijke omgeving te creëren en kleuters in hun spel te observeren en te faciliteren, komt daardoor ernstig in het gedrang. Problemen die men bedoelde te voorkomen, ontstaan juist door deze onjuiste praktijken. Kinderen kunnen op deze manier al vóór het begin van hun schoolcarrière schade oplopen, door gebrek aan inzicht in de ontwikkelingspsychologie.

Leerkrachten uit heel Nederland laten een dramatisch geluid horen over wat dit met hen en de kleuters doet. Velen geven aan het niet meer vol te houden. Omdat ze niet aan alle eisen kunnen voldoen en omdat het hun hart breekt wat ze de kinderen moeten laten doen. Anderen zijn al langer gestopt of dreigen ontslagen te worden, omdat zij hun hart volgen en niet wensen mee te werken aan onverantwoord beleid.

Deze alarmbel moet geluid worden om alle betrokkenen in het onderwijsveld te bewegen tot een vernieuwde visie op onderwijs aan onze jongste leerlingen. Deze visie zou dan moeten resulteren in onderwijs dat aansluit bij de ontwikkeling van kleuters. Daartoe behoren onder andere een deugdelijk kleutervolgsysteem en een specialisatie 'Het jonge kind' op alle PABO's.

Met dank aan alle leerkrachten die een bijdrage hebben geleverd, het zijn vaak emotionele verhalen en het op papier zetten daarvan kost veel energie. De citaten van leerkrachten zijn genoteerd door Yvonne uit verhaal 97.

Samenstelling en vormgeving: Elly de Wildt-Dienske en Leonieke de Wildt, leden van de Steungroep Kleuteronderwijs.

Illustraties: Wim Bakker

Model: Maily (5 jaar)

Voor informatie en opgave voor de landelijke Werkgroep en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK): www.wegwijs.in/kleuteronderwijs

Verhaal 1

Sonja werkt in groep 1 en 2 sinds dit schooljaar met de methode 'Onderbouwd'. Na een paar maanden komt ze er achter dat deze methode verre van kindvriendelijk is en dat de lat enorm hoog ligt voor de kinderen. Sonja is boos en totaal gefrustreerd:

“De methode is erg ingewikkeld met veel, heel veel checken en afvinken (eigenlijk individueel) op een speciale leerlingkaart. Ze heeft het zelfs over een Ipad gehad, die we leuk in de klas kunnen gebruiken om op die manier de resultaten gelijk te kunnen registreren. Ik vind het van de zotte, maar als ik dit zo benoem dan ligt dat aan mijn leeftijd. Ze kunnen mij niet kwaai krijgen. Opval en uitval van kinderen moeten we noteren en die kinderen moet je na enkele weken weer checken. Er zijn 9 verplichte thema's (schatkist wilden wij niet omdat dit zo bindend was) met bijbehorende verplichte kaarten met 'spelletjes' voor zowel taal als rekenen. Naast deze verplichting hebben wij een planning gekregen dat we dagelijks kringactiviteiten moeten doen. Vandaag moesten wij beginnen met het thema Boeken en als eerste kringactiviteit hadden wij het woord pen. De letters benoemen en hakken en plakken. Na deze activiteit moeten alle kinderen verplicht met deze letters aan de slag. Zo moeten wij gedurende dit thema met deze 3 letters oefenen. Voor kinderen die nog geen flauw benul hebben van letters is dit een regelrechte ramp. Mijn frustratie van deze dag is dat ik het gevoel heb mijn autonomie te verliezen en ik mee moet in een keurslijf en wat dringen wij toch iets op aan kinderen. Ze

mogen zich niet meer op hun eigen manier ontwikkelen. Wij bepalen dat nu voor hen en dit voelt zo verkeerd.”

Verhaal 2

Tiny is een bezorgde oma die ziet gebeuren waar ze al bang voor was toen de basisschool werd ingevoerd: **kleuters komen in de verdrukking, letterlijk en figuurlijk:**

“Als ik mijn kleinkinderen uit school haal zie ik al dat de kleintjes onder de voet worden gelopen. Alleen omdat de juf van groep 1 en 2 ze niet 5 minuten voor het gaan van de toeter wil laten gaan. Diezelfde juf geeft die kleintjes ook huiswerk mee als ze niet aan de norm die de school heeft voldoen. Mijn kleindochter kon al op 2 jarige leeftijd heel goed praten, had een grote woordenschat, maar was slecht in lezen volgens juf!! Nog geen 6 jaar oud, kreeg ze huiswerk mee!!

De ouders zijn dan bang dat hun kind niet goed genoeg is en als oma kun je je best doen, maar de twijfel slaat toe bij de ouders. Het kwaad is inmiddels geschied, want mijn kleindochter bleek wel moeite te hebben met taal en is in groep 4 blijven zitten. Achteraf zeggen ze nu, ze was te jong en te speels om naar groep 3 te gaan en ik geef de school de schuld.”

Verhaal 3

Marieke is leerkracht op een openbare basisschool en heeft de PABO afgerond met de specialisatie onderbouw/jonge kind. Ze kan in Nederland geen goede opleiding vinden om zich bij te laten scholen als kleuterjuf. Ze ziet op de Vrijeschool waar haar eigen kinderen naartoe gaan nog wel het zgn. 'ouderwetse' kleuteronderwijs met alle positieve gevolgen die je daarvan kunt verwachten:

“In de dagelijkse praktijk van het kleuteronderwijs merk ik het gemis van een gedegen opleiding waarmee ik mijn visie op het kleuteronderwijs bij ons op school kan onderbouwen. Gelukkig zijn er sinds kort weer een aantal oude kleuterleidsters teruggeplaatst in onze kleuterklassen en samen vinden we ook dat kleuteronderwijs weer terug moet naar wat het ooit was. Ik zie kinderen in de hogere groepen, waar ik ook werkzaam ben, worstelen met lezen, schrijven, rekenen en creativiteit en weet dat ze in hun kleutertijd al veel te veel in het abstracte werden gedwongen door het strakke keurslijf waarin de inspectie en een MT zonder heldere visie op goed onderwijs ons als scholen/leerkrachten dwingen. Ik heb twee jaar samen in een kleuterklas gestaan met een collega die ook geen KLOS opleiding heeft gevolgd en heel erg op het cognitieve zat, buigend voor de druk van de IB-er die ons dwong de kinderen 18 letters aan te leren etc. Met alle gevolgen van dien... we kregen onenigheid vanwege fundamentele visieverschillen.

Nadat mijn collega en ik in een arbeidsconflict kwamen en ik daarna een burn-out kreeg, zijn er dingen veranderd, helaas nog niet voldoende.

Maar....onlangs hadden we een zeer inspirerende bijeenkomst met een begeleider van de OBD. Ook daar begint het besef door te dringen dat we verkeerd bezig zijn. Zij vertelde ons dat de OBD (haar afdeling althans) een visie heeft ontwikkeld die ervoor moet gaan zorgen dat de basisscholen weer goed en gedegen kleuteronderwijs gaan bieden aan de jongste kinderen. Wij, als kleuterjuffen waren zeer blij verrast.”

Verhaal 4

Ans is moeder van inmiddels een twintiger die om zich heen hoort van verontruste ouders en leerkrachten dat voor iedereen de lat véél te hoog ligt. Ze stelt vast dat we zijn vergeten dat we met mensen te maken hebben, alles draait om de economie. Ze vindt dat het gewoon anders moet:

“Onze dochter van 23 jaar heeft destijds op een Jenaplanschool gezeten waar de kinderen nog een tuintje hadden, er yoga werd gegeven en veel, heel veel vrije keuzes waren. Meedenken zou voor mij betekenen ook meer handjes in moederaarde, naar boven kijken, de maan, zon en de sterren, wat weten kinderen daar nou van, niets. Die hoofdjes zitten nu al vaak véél te vol. Zelf heb ik jaren kinderyoga gegeven, na een uurtje lekker spelen en ontspannen had je weer kinderen die blij waren. Tot de ouders kwamen, door het gejaag en gestrest zijn was het: 'opschieten, we moeten nog dit of dat.' Gelijk werd het kind meegezogen in dat ritme, zo jammer.”

“ Ik speel niet meer zoveel buiten, dat zie ik niet als leertijd...

Verhaal 5

Maria wil zich als oud KLOS-er inzetten om het tij te keren. De kleuters en de juffen zouden er gelukkiger door worden!

“De laatste jaren zie ik in mijn baan als kleuterjuf, de kindgerichte aanpak langzaam aan verdwijnen. Vertrouwen dat het goed komt met een kind is aan het veranderen. De angst regeert. De angst dat een kind misschien in zijn latere schoolloopbaan dyslectisch zal worden of andere leerproblemen zal krijgen. Daarvoor moeten we nu toetsen, zelfs met een stopwatch in de hand. Dan kan er bij voorbaat al een rugzak aangevraagd worden. Uitgaan van gevoelige fases daar heeft tegenwoordig ook niemand meer van gehoord. Van bovenaf worden er zo veel eisen gesteld aan ons. Je bent een roepende in de woestijn. Ik zou erg graag in contact komen met scholen waar het wel anders kan.”

Verhaal 6

Sonja uit verhaal 1 heeft een nieuwe directeur:

“We hebben de voorgaande jaren een duidelijke visie op poten gezet onder bewind van een ‘mensenmens’ directeur. De visie was gericht op het kind met respect voor zijn/haar ontwikkeling en niet op het kind dat moet presteren. Deze visie is voor ons (kleuterleidsters) onveranderd. Wij zijn toch de ervaren professionals die weten/voelen wat het kind van ons wil en vraagt.

Kinderen vragen om te mogen 'spelen', om zich zo de vaardigheden eigen te kunnen maken en zich te kunnen ontwikkelen in hun eigen tempo. De kleuterleidsters bieden hun een leerrijke omgeving waar zij naar hartenlust mogen ervaren. We hebben dus een ervaringsgerichte visie. Nu....wordt deze visie onderuit gesabeld door een nieuwe directeur die zeer strikt de 'regels' hanteert van de inspectie. En daar komt nog haar eigen visie, die zo anders is dan de onze, bij. Zij heeft het continu over 'effectieve' leertijd. Wij beginnen de dag met een inloopkwartier en dit woord moest vervangen worden door 'zelfstandigwerkkwartiertje'. Tijdens dit moment moeten wij gaan pre-teachen. Kinderen die 'achterstand' hebben, moeten we bijspijkeren, want de inspectie.....en ga zo maar door. Alles moet opbrengstgericht zijn. Kinderen mogen niet meer zich zelf zijn en zelf ontwikkelen. Wij moeten nu bepalen wat ze wel en niet mogen doen. Alles moet een vooraf beredeneerd doel hebben. Wat ik nu zie bij de kinderen is veel stress en onzekerheid, maar daar moet dan ook weer een handelingsplannetje op.

Ik maak me erg veel zorgen over hoe het nu gaat in het onderwijs en ik zou zo graag willen dat er een bond wordt gesloten tussen de inspectie en de mensen van de praktijk. Wij zijn er toch allemaal voor het kind en willen toch dat ze gelukkig en rijk aan ervaringen op kunnen groeien? Als de inspectie hier een ja op kan zeggen dan moet er een ommekeer kunnen komen. Maak ons en het kind niet monddood."

Verhaal 7

Ursula is leerkracht van groep 1 en 2 en zit vol vragen over het toetsen van haar leerlingen:

"Op onze school wil de inspectie dat we een cito toets afnemen bij kleuters in groep 1 en 2. We kunnen leuke dingen verzinnen waarom het niet nodig/overbodig zou zijn. Mijn vraag is met welk nut als we de toets toch moeten afnemen. Is het plan de inspectie te overtuigen van de waanzin? Op de PABO was ooit een speciale onderbouw cursus, maar die heb ik niet gehad en zit toch ook alweer 18 jaar in het onderwijs. En zo zijn er dus veel onderbouw leerkrachten met mij die niet die speciale opleiding hebben gehad. Het is dus niet zo dat iedereen die nu daar werkt ook die speciale kennis bezit denk ik. Wat ik ook merk is dat er maar een klein aantal kinderen echt die interesse in letters vanzelf krijgt. Tuurlijk maak je een rijke omgeving, maar ik merk dat die werkjes door sommige kinderen alleen gedaan worden onder lichte dwang.

Wat bij ons op school nu wel eens de vraag is: Gaan we ons onderwijs richten op de toets en gaan we die woorden die er in staan aanbieden en onze lessen toetsgericht maken of gaan we toch onze eigen weg en accepteren we dat er soms kinderen onvoldoende scoren omdat ze die woorden niet kennen? Wat we ook veel merken is dat kinderen de rekenwerkjes in de klas prima kunnen, maar zo gauw het in een toets zit maken ze fouten. Waarom? Concentratie, onwetendheid of de andere vorm van vragen? En dan weer de vraag of we alles dan maar zo gaan vragen zoals het ook op de toets gebeurt??"

Verhaal 8

Erica Ritzema gaf 29 jaar onderwijs aan kleuters. Afgelopen schooljaar is zij gestopt omdat zij zich niet meer kon conformeren aan alles wat er van haar werd verlangd als leerkracht. Met haar ingezonden stuk 'Kleuter in Nederland verdient beter' haalde ze de pers (o.a. Noordhollands Dagblad, d.d. 10-11-'12). Hieronder haar opzegbrief:

"IK STOP ERMEE!

Na (met KLOSakte A en B, applicatiecursus volledig bevoegd onderwijzeres en een l.o. handenarbeidakte) 38 jaar lang les te hebben gegeven op een basisschool in Tilburg, waarvan negenentwintig jaar aan kleuters, heb ik besloten aan het eind van dit schooljaar mijn werkzaamheden te gaan beëindigen. Ik kan en wil mij niet conformeren aan de huidige vorm van onderwijs, die mij zo dwingend wordt opgelegd.

Ik herinner me nog levendig de tijd dat ons verweten werd, dat we teveel vorderingen van kinderen vastlegden en geen vertrouwen zouden hebben in de natuurlijke ontwikkeling van het kind. Daarop volgde een periode, waarin we projectmatig moesten gaan werken en de inhoud juist moesten laten groeien vanuit de bijdragen van de kleuters. Wij leerkrachten plaatsten toen grote vraagtekens bij zo'n vrijblijvende manier van werken.

Nu ben ik beland in een periode, waarin de kleuters de leerstof van groep drie krijgen voorgeschoteld en de resultaten moeten worden

geregistreerd in een observatiemodel wat is voortgekomen uit de orthopedagogiek [alsof er alleen nog maar kinderen met afwijkingen zouden bestaan]. Wie hoort in deze situatie nog iets terug over het begeleiden van en het vertrouwen in de natuurlijke ontwikkeling van kleuters? Ik niet. Kinderen zijn gereduceerd tot vaatjes, waarin ik dagelijks van bovenaf opgelegde informatie moet stoppen en daarnaast dien ik onmiddellijk de korte termijn resultaten te registreren. Alle accenten liggen op het cognitieve vlak, waarbij de mathematische en linguïstische onderdelen verreweg het zwaarst vertegenwoordigd zijn. Alles draait om snelle winst, opbrengstgericht werken wordt dat genoemd, just for profit, not for people. Het is daarnaast niet meer mogelijk veel tijd en aandacht te besteden aan expressievakken en mede hierdoor denderen de motorische vaardigheden achteruit. Ik meen daardoor mee te werken aan het ontwikkelen van een maatschappij, waarin mensen geen uiting meer zullen kunnen geven aan hun emoties en dit zal zich gaan openbaren in een explosieve toename van zelfmoordpogingen en een verharding van de maatschappij.

Onmiddellijk komt bij mij de herinnering aan de Japanse moeders bovendrijven, wier mannen jaren geleden bij de Nederlandse afdeling van Fuji werkten en die zo dankbaar waren dat hun kinderen in Nederland, waar spelenderwijs geleerd mocht worden, hun kleutertijd door konden brengen. In Japan lag de prestatiedruk toen al veel hoger en dat resulteerde in veel depressieve pubers, die moeite bleken te hebben met het aangaan van relaties, omdat het Japanse onderwijs individualisten opleidde.

Helaas heeft het Nederlandse kleuteronderwijs dat recht op spelend leren inmiddels ook verspeeld. Er bestaat in de huidige klassensituatie voor mij zelden nog de mogelijkheid om uit te gaan van de belevingswereld van kinderen en de kinderen wordt niet eens meer de gelegenheid geboden de nieuw ontdekte buitenwereld mee naar binnen te brengen, want ik dien vanuit de methode 'Kleuterplein' te werken. De lesstof wordt van bovenaf bepaald, sluit niet meer aan en boeit daardoor vaak niet. De lessen zijn puur resultaat- en niet kindgericht, dit druist enorm in tegen mijn kleuterleidstersprincipes. Er ontstaat hierdoor een middelmatigheid in het lesaanbod (alle juffen in Nederland bieden binnenkort dezelfde lesstof aan), want er kan niet meer worden ingegaan op de interesses en de gevoelige periodes van kinderen, waardoor overigens ook nog eens de individuele talenten van de leerkrachten onbenut blijven.

De identiteit van kleuters wordt door deze vorm van lesgeven meer dan ontkend, de kleuter in Nederland is zijn identiteit verloren en mag helemaal geen echte kleuter meer zijn, want wij gaan voorbij aan deze unieke levensfase, waarin wereldverkenning, verwondering, beleving en zintuiglijke waarneming centraal zouden moeten staan. Kinderen zouden vanuit eigen ervaring en beleving hun inlevingsgevoel moeten kunnen ontwikkelen en van daaruit moeten leren hun medemensen en hun omgeving met respect te bejegenen. Hierdoor is een enorm hiaat in de ontwikkeling en de opvoeding aan het ontstaan, met alle gevolgen van dien. Dit gebrek aan oerervaringen kan niet worden gemeten in zo'n observatie/registratiemodel op de korte termijn, maar zal zich pas op de lange termijn gaan wreken. Wij zijn de kweekvijver van een

neurotische, egocentrische samenleving en daar wens ik niet aan mee te werken.

Tevens zorgt het feit dat onderwijsvernieuwingen als projectielen op ons worden afgevuurd, zonder de tijd om ze zorgvuldig te kunnen implementeren, voor de nodige frustraties. Ik constateer dat ook mijn collega's balanceren op het randje van overspannenheid en dat hun het plezier in het lesgeven, door alle contemporaine eisen in het huidige onderwijsbeleid, wordt ontnomen. Zover wil ik het bij mezelf liever niet laten komen. Ik lijd reeds aan beroepsdeformatie en oververmoeidheid, ik verwaarloos mijn familie en vrienden, heb weinig tijd om de actualiteiten bij te houden en besteed vrije dagen en weekenden aan mijn werk en dit alles terwijl ik slechts parttime werk. Mijn lichaam is moe en mijn hoofd draait overuren om alles op een rijtje te kunnen houden. Nadat ik van een collegaatje hoorde dat ze het afgelopen weekend geen enkel moment van rust en aandacht voor haar gezin had weten in te bouwen, wist ik dat het niet alleen mijn probleem was. De eisen, die ons worden gesteld, grenzen aan waanzin.

Daarnaast wordt op deze wijze ook nog eens een latente burgerlijke ongehoorzaamheid gecreëerd, omdat onmogelijk aan alle eisen kan worden voldaan. Het weten, dat bij alle activiteiten onzorgvuldigheid de boventoon voert, omdat ook het onmogelijke, in onvoldoende mate, helaas direct gedaan moet worden, brengt ook veel frustraties met zich mee.

Resumé: iedereen werkt zich te pletter, maar niemand houdt daar nog een voldaan gevoel aan over. Het werk is n.l. nooit af en de kans om de zorgvuldigheid te betrachten, waar ieder kind recht op

heeft, wordt ons ontnomen door het enorme aan ons opgelegde pakket aan eisen. Na gedane arbeid is het niet meer goed rusten in het hedendaagse onderwijs.

Ook het contact tussen de teamleden heeft onder deze werkdruk vreselijk te lijden. Wij hebben op onze school een geweldig team, maar de momenten waarop je met collegae van gedachten kunt wisselen zijn spaarzaam geworden. Zij zijn door hun drukke werkzaamheden slechts passanten, die je in de gang groet. Indien een van de collega's een zware periode doormaakt, maakt hij/zij dat kenbaar via de mail, omdat er te weinig gelegenheid is voor een persoonlijk gesprek. Het sociale aspect is verschaald door de werkdruk. Ooit vielen ouders bij het binnenkomen als een blok voor onze school, zonder enig methodisch achtergrondverhaal te hebben aangehoord, omdat ze vonden dat ze in een warme, blije sfeer stapten waarvan ze hun kind graag deel wilden laten zijn.

Ik kan alleen maar constateren dat ik vaak het dubbele aantal uren werk van mijn wettige aanstelling en daarin voornamelijk met secundaire zaken bezig ben om aan de buitenkant te voldoen, in plaats van dat ik [in een tijd waarin de behoefte aan een warme, veilige plek voor kinderen alleen maar groter is geworden] bezig ben met de ontwikkeling en het welzijn van de kinderen in mijn groep en daar pas ik voor. Neem daarnaast ook nog de cabareteske plannen op het gebied van passend onderwijs en zorg op maat. Wat een giller, we zijn er nooit verder van verwijderd geweest en die afstand groeit nog steeds! Mijn ambities liggen echt op een hoger niveau, ik wil niet dat mijn onderwijsaanbod economisch inzetbare pionnetjes aflevert, maar ik wil streven naar een maatschappij met sociaal vaardige en respectvolle mensen, waar ik mijn steentje aan

heb mogen bijdragen. Onderwijs is dé investering in onze toekomstige samenleving en grote zorgvuldigheid is daarbij geboden. Mijn besluit ligt daarom vast: ik ga stoppen met het geven van onderwijs, ik heb n.l. niets meer te verliezen, mij is alle zin in en van het lesgeven ontnomen.

De kleuter in Nederland heeft zijn bestaansrecht verloren. Ik geef de strijd op.”

“ Ik leer de kinderen letters aan hoewel ik zie dat niet alle kinderen hier aan toe zijn, maar ik moet van de schoolleiding...

Verhaal 9

Sinds 1,5 jaar ben ik (Marjolein) gestopt. Ik heb ontslag genomen. Ik had best nog wel willen blijven werken maar het plezier is mij ontnomen en de negatieve stress nam toe. Ik heb mijn ogen dicht gedaan en gedacht aan de tijd toen ik nog werkte op de kleuterschool. De woorden die in mij op kwamen heb ik opgeschreven. Daarna hetzelfde gedaan met de stressmomenten van de laatste 5 jaar:

“Vroeger, toen het kind centraal stond:

Kleuterleidster heeft grote kennis over het jonge kind. Het kind komt op school en krijgt liefde en respect. Het kind mag zijn wie hij is en kiezen wat hij wil. Hij komt dus in een veilige sfeer terecht. Uit eigen wil gaat het kind spelen. Het spelen leidt tot experimenteren, imiteren en identificeren. Het kind ontwikkelt zich, leert, krijgt vertrouwen in zichzelf en een eigen plek binnen de groep. Sociaal en emotioneel wordt hij sterk. De leidster heeft vertrouwen en belangstelling in het kind. Zij observeert, begeleidt en stimuleert daar waar nodig en creëert uitnodigende spelsituaties. Het kind durft, fouten maken is niet erg. Hij blijft proberen en krijgt doorzettingsvermogen. Het kind ervaart plezier, beweegt, geniet en krijgt energie, wil meer en raakt gemotiveerd en zeker van zichzelf. Gevarieerde leermomenten ontstaan spontaan mede door flexibiliteit en kennis van de leidster. Humor en fantasie groeien in de vrije situatie en creativiteit ontstaat. Het kind ontwikkelt zich gestaag op meerdere gebieden en ervaart succes en voldoening. Een stabiel en sociaal sterk persoon ontstaat.

Nu staat de leerstof centraal:

Leraar heeft te weinig kennis van het jonge kind. Het kind komt op school. Leerkracht heeft het druk met het programma van de dag en voelt zich ‘gedwongen’ te voldoen aan alle afspraken, terwijl hij/zij eigenlijk liever ‘echt’ met de kinderen bezig is. Methodes geven aan wat er moet gebeuren. Het kind moet meedoen met de les en werkjes maken die in de vastomlijnde methode aangegeven staan. Spelen mag als het werk gedaan is en er tijd voor is. Het kind wordt nauwkeurig in de gaten gehouden via resultaten en toetsen. Naar aanleiding daarvan krijgt het kind specifieke leeropdrachten

uit handelingsplannen om op niveau te komen. Het kind ervaart dat hij iets niet kan en voelt zich onzeker en buiten de groep vallen. De sfeer is bedreigend want het kind moet oefenen en presteren. Faalangst ligt op de loer. Motivatie daalt en schaamte, ergernis en verdriet ontstaan.”

Verhaal 10

Precies, wat een fantastische oproep! Oud KLOS-er Albertien, zelf niet meer werkzaam in het onderwijs, reageert verder als volgt:

“Een vriendin van mij die nog steeds les geeft aan groep 3, 4 en 5 kan haar taak bijna niet meer vervullen, het holt en put haar uit. Ze zegt dan: het werken met de kinderen is fantastisch, maar al de opgelegde regels vanuit Den Haag, waarmee wij onze kinderen weer mee moeten belasten, ik word er zo langzamerhand helemaal gek van en zou eigenlijk wel willen stoppen met werken. Alleen voor de kinderen wil ik toch doorgaan met lesgeven.

Ik ben één van de mensen die niet meer in het onderwijs werken, maar die graag wil meewerken in het nieuwe onderwijs, waarin een kind ook nog weer eens kind mag zijn!”

Verhaal 11

Soms kan verschil van mening over het onderwijs aan kleuters resulteren in een mogelijk arbeidsconflict. Jeanine is 58 jaar, heeft de KLOS gevolgd en 30 jaar ervaring met kleuters. Momenteel zit ze in een coachingstraject en moet ze zich conformeren aan de eisen van haar school/bestuur. Zelf zou ze het liefst met de school bekijken hoeveel ruimte er is binnen het nieuwe systeem om haar kwaliteiten blijvend te kunnen inzetten voor de kinderen. In een brief aan haar werkgever beschrijft zij haar motivatie:

“Door mijn progressieve en zeer hoog aangeschreven KLOS-opleiding, en mijn jarenlange ervaring in het kleuteronderwijs heb ik me, zoals telkens weer blijkt, veel zaken eigen gemaakt die tegenwoordig soms onder andere labels worden aangeboden maar de kern raken van ons vak. Uit de diverse beschikbare verslagen van functioneringsgesprekken blijkt dat ik gewoon een heel goede kleuterjuf ben. Omdat mijn handelen vanuit 't diepst van mijn wezen komt ben ik dat ook: ik werk met hart en ziel, of, zoals dat tegenwoordig geformuleerd wordt, ik sta volledig in mijn kracht en zet daarmee iets substantieels neer. Omdat ik mezelf, op eigen initiatief, permanent bijschool, - door het lezen van vakliteratuur over kinderspsychologie en –pedagogie, en het bijwonen van lezingen en het daaraan gekoppeld voeren van discussie-, ben ik goed op de hoogte van wat kinderen tussen 2 en 6 jaar wel en niet kunnen bevatten. Daardoor heb ik inderdaad vaak moeite met de

tegenwoordig gehanteerde systemen in het onderwijs. In feite beogen die systemen kinderen die daar aantoonbaar nog niet aan toe zijn in een voorschools programma zaken bij te brengen, als het leren van letters, en rekenen, waar ze nog niet aan toe zijn. De befaamde ontwikkelingspsycholoog Ewald Vervaeke heeft vastgesteld dat kinderen in de kleuterleeftijd er 350 uur over doen om 16 letters te leren, terwijl ze diezelfde letters in groep 3 in 40 uur onder de knie hebben.

Als kinderen waar ik mee werk vervolgens getoetst worden op die aan te leren vaardigheden, leidt dat makkelijk tot frustraties, ook bij de ouders. En dus ook een vertekend beeld van het kind. Dat is meer dan jammer, want zo wordt het plezier in het leren afgeremd, zelfs als dat spelenderwijs gaat. En bij spelen, zo weet ik uit ruim 30 jaar ervaring, is het van cruciaal belang dat er vrij gespeeld kan worden. Zo beklijft wat hun wordt aangereikt, ook al is dat voor elk kind anders door de individuele ontwikkeling van het brein. Uiteindelijk blijkt telkens weer dat ze bij de overgang naar groep 3 allemaal toch ongeveer op de goede trede van de trap staan.

Als ik dat zo zeg zou u wellicht kunnen lezen dat ik elke verandering afwijs. Dat is niet waar, ook al vind ik het heel spijtig dat elk kind vrijwel permanent getoetst, geobserveerd en gelabeld moet worden.”

“ Zingen met de kinderen, nee dat doe ik niet. Ik kan niet zingen...

Verhaal 12

Deze leerkracht ergert zich aan het feit dat ze voor elke dag een dagplanning moet maken, terwijl ze op basis van haar ervaring precies weet wat ze doet, en waarom.

Bijvoorbeeld:

DAGPLANNING 2011-2012. Datum: vrijdag 17 augustus 2012

Tijd	Tussendoel	Basisstof	Planmatig werken	Verrijking
8.20 - 8.30	Leesbevordering	-Inloop ouders -Ouders ontvangen -Vrij lezen in de boekjes die klaar liggen bij binnenkomst		
8.30 - 9.30	Fijne motoriek met constructiemateriaal en klei. Fantasie/creativiteit. Interactie in kleine groep. Tellen, getalbegrip, vergelijken, sorteren, ordenen en ruimtelijke oriëntatie.	Vrij kiezen. Kiesdag.	8.30 – 10.30 V. werkt met C.	

	Sociale redzaamheid/ Samenwerken/Verbanden zien.			
--	---	--	--	--

Verhaal 13

Dit verhaal van Jeanine gaat over de invoering van een nieuwe methode in groep 1 en 2. Een methode waar ze haar twijfels bij heeft. De directie heeft echter besloten een nieuwe methode in te voeren en verwacht dan ook van alle leerkrachten van groep 1 en 2 dat ze die volgen. Fragment uit een mail van de directie:

“Wij gaan aan de slag met een enthousiaste en gedreven trainer zodat deze methode in onze school goed ingebed wordt. Dit is echter geen proces van een week of een maand. Vorig schooljaar hebben wij geconstateerd dat er een aantal basiszaken niet voldoende op orde zijn in de groepen 1 en 2 en/of in de afstemming tussen de 2 groepen.” Ik heb in mijn loopbaan van 30 jaar kleuteronderwijs cursussen gedaan met betrekking op ervaringsgericht en ontwikkelingsgericht onderwijs. Ik heb zo mijn eigen manier van werken ontwikkeld en heb er moeite mee om nu weer een 2-jarige cursus speelplezier te gaan volgen. Verder vind ik groepsplannen bij kleuters niet passen als je kindvolgend werkt. Ik heb moeite met wat mensen bedenken en dat ik dat moet uitvoeren, omdat de noodzaak ontbreekt. Ik ben enorm geïnspireerd door Sieneke Goorhuis, Ewald Vervaeke en Marcel van Herpen.”

Verhaal 14

Ook op een openbare school aan een Amsterdamse gracht beginnen kleuterjuffen zich af te vragen of we op de goede weg zijn met het onderwijs aan jonge kinderen. Kleuterjuf Pamela doet verslag van een bouwvergadering met kleuterjuffen en de juffen van groep 3:

“Toevallig was er vorige week een bouwvergadering met de kleuterjuffen en de juffen van groep 3 samen. Dit om te evalueren hoe het met de leerlingen gaat die overgegaan zijn van groep 2 naar groep 3. Eén van de juffen van groep 3 sprak uit wat door haar collega's in de groepen 3 ook ervaren wordt: het lijkt wel of de kinderen ieder jaar jonger worden en ze steeds minder zelfstandig kunnen werken.

Ook stelde een kleuterjuf de vraag of men in groep 3 nu kon merken dat we zo structureel met taal en rekenen bezig zijn met de kleuters.

Het antwoord was dat het fijn was dat de kinderen alle letters beheersen, maar dat dit geen extra voorsprong gaf en dat men het idee had dat de inspanning van ons niet evenredig was met het resultaat in groep 3.

Ik vertelde over de inhoud van het artikel in Ode (interview met Elly de Wildt-Dienske) en men herkende zich hier heel erg in. Maar ja, werd er gezegd, we zitten aan de toetsen vast.....

Even een schets wat kleuters nu al moet beheersen. In november moeten ze al 8 letters kennen, die worden samen met de analyse en synthese toets in november afgenomen. Aan het eind van het jaar moet de kleuters alle letters kennen die worden ook weer

getoetst plus analyse en synthese deel 2. Dan in januari volgt de CITO rekenen, die vorig jaar vernieuwd is, ze moeten nu bussommen en splitsingen beheersen en de getallenlijn tot en met 20. Omdat alles wetenschappelijk onderlegd moet zijn voordat men naar je wil luisteren, ben ik benieuwd of er cijfers bestaan.”

Verhaal 15

Ook Ingrid meldt zich aan met een bijdrage voor het zwartboek:

“Wat ik graag in het Zwartboek kwijt wil is dat teveel kinderen zichzelf verliezen in het onderwijs....omdat het niet aansluit op hun individuele behoeften, talenten en ontwikkeling.

Om een goede basis te kunnen leggen is het van groot belang om kleuters te laten kleuteren, zodat ze een optimale ontwikkeling in hun gevoel, verstand en lichaam kunnen realiseren, balans in het brein...het welzijn, het jezelf kunnen zijn en blijven, staat centraal!

Laat kleuters weer kleuteren...”

Verhaal 16

Anja heeft met veel plezier en herkenning het artikel gelezen in het Noordhollands Dagblad van 10-11-2012 over de kleuter:

“Zelf ben ik ook zo'n oude kleuterjuf die met pijn in het hart en regelmatig boosheid en frustratie de ontwikkelingen volgt en probeert bij te houden.

Ik werk 35 jaar met de kleuters in het basisonderwijs en door alle ontwikkelingen wordt het steeds moeilijker om met plezier te werken.

Ik denk echt dat we met z'n allen op moeten komen voor het belang van de kleuter en daarom ben ik dan ook heel blij met de Werkgroep Kleuteronderwijs, waar ik al bij ben aangesloten.

“ Ik heb geen speelhoek meer in de klas, we werken nu aan tafel met werkbladen, want ik moet mijn lestijd effectief gebruiken van mijn directeur...

Verhaal 17

Marianne heeft de ‘echte’ kleuterleidsteropleiding van vier jaar gedaan (1964 – 1968). Een zeer gedegen opleiding, waarin kleuters goed belicht werden met de juiste begeleiding. Als ze als ambulante begeleider een kleuterklas in kwam zag ze direct of dit geleid werd door een ‘echte’ kleuterleidster of een leerkracht van een PABO:

“Zegt het voort, zegt het voort! Wat ben ik blij dat er nu een landelijke werkgroep is die deze kwestie gaat aanpakken!

Je weet niet wat je hoort van ‘kleuterleidsters’ als ze twijfelen of een kind naar groep 3 moet gaan, omdat hij nog geen cijfer/letterherkenning heeft....! Als ambulante begeleider kon ik de scholen extra adviezen geven betreft de ontwikkeling van de grove en fijne motoriek. Als met grove motoriek goed geëxperimenteerd is, volgt de ontwikkeling van de fijne motoriek inderdaad vanzelf. Vooral het spelen (= leren!) met drie dimensionaal materiaal is een must om afmetingen te ondervinden en afstanden te leren inschatten. Alle soorten materiaal van zacht fluweel tot ruige wol, hardhouten blokken en zand en water ontwikkelen de tast en inzicht in eigenschappen van het materiaal. Pas als dit alles goed ‘bespeeld’ en vooral geëxperimenteerd is met de vrijheid om hardop het spel te mogen begeleiden met taal en zingen (maat/ritme= voorbereiding op o.a. het rekenen!). Er wordt teveel geoefend in de linker hemisfeer (hersenhelft). En het moet zo zijn, dat nieuwe vaardigheden aangeleerd moeten worden in de rechter

hemisfeer voordat het via de middenbalk door de linker hemisfeer overgenomen wordt. Beide hersenhelften hebben die vaardigheid dan begrepen en pas dan is de abstracte wereld toegankelijk: Het 'felbegeerde' schrijven, rekenen en lezen in het platte vlak. Als dit spelend leren en experimenteren overgeslagen wordt, komen er problemen met het schoolse leren. Dyslexie en Dyscalculie zijn daar voorbeelden van. Het aantal kinderen met deze beperkingen groeit gestaag! Om maar over faalangst te zwijgen...Hoezo meer en meer kinderen met ADHD en/of Dyspraxie (DCD)?

Het probleem is denk ik, dat ouders en familieleden van hun kleuter geen tastbaar resultaat in handen hebben van wat hun kind 'geleerd' heeft. Daarom is 'de nieuwe kleuterleidster' gaan werken met platte/tweedimensionale bladen. De overheid is daar ook mee aan de haal gegaan en heeft toetsen vastgesteld. Op elke kleuterafdeling heb ik de frustraties hoog op zien lopen. Zelfredzaamheid is ver te zoeken! Het is een schande hoe kleuters in een keurslijf worden gedrukt....Wat zou het mooi zijn, als de student van de opleiding 'leraar basisonderwijs' zich 2 jaar kan specialiseren in de leeftijd van 4 tot 8 jaar óf 8 tot 12 jaar."

Verhaal 18

Ook Anneke, voormalig kleuterleidster, voelt zich gesteund door het artikel in het Haarlems Dagblad:

"Ik erger mij al jaren dood aan de ontwikkelingen in het 'kleuteronderwijs', waarbij steeds meer eisen aan kleuters worden

gesteld i.p.v. ze kleuter te laten zijn, te laten spelen en te laten exploreren.

Het is een grote fout geweest de opleiding voor kleuterleidster af te schaffen, en het de onderwijzers 'erbij' te laten doen: het is een totaal andere tak van sport! Het beste zou zijn de opleiding kleuterleid(st)er weer in ere te herstellen, maar zolang dat niet zo is zal er extra aandacht en tijd op de PABO voor ingeruimd moeten worden, en moet men ophouden al die cognitieve eisen aan kleuters te stellen en te willen meten.

Verhaal 19

Als laatste 'echte KLOS-er' voelt Ria zich op haar school behoorlijk alleen staan met haar visie op het kleuteronderwijs. Ze is al sinds 1983 werkzaam in het onderwijs en heeft toen geleerd dat spelen 'de meest wezenlijke bezigheid is van het veilige kind in een wereld die nog van alles kan blijken te zijn'. De methode Kleuterplein waar ze nu mee moet werken, doet daar absoluut geen recht aan:

"De onvrede is bij mij ook al heel lang erg groot. Bij mij op school werd ingevoerd dat kleuters die uitvielen op de CITO toetsen extra RT moesten krijgen in de buitenspeeltijd. In plaats van dat deze kinderen eindelijk om 11 uur naar buiten zouden kunnen om even lekker vrij te spelen, moesten we ze binnen houden of naar binnen halen om ze in samengestelde groepjes (uit 4 kleutergroepen) bij te spijkeren. Het ging zo tegen mijn gevoel in en ik heb mijn

ongenoegen hierover vele malen uitgesproken. Uiteindelijk heb ik het voor elkaar gekregen dat we ermee stopten.

De methode Kleuterplein wordt bij ons gebruikt. De inspectie vond dat wij onvoldoende konden overleggen wat wij zoal aan taal en rekenen deden. Tijdens een studiedag zijn we op een school geweest waar ze Kleuterplein gebruikten en ik moet zeggen dat ze daar erg enthousiast waren. Wij hebben toen als team besloten om deze methode ook te gaan gebruiken, niet overziend hoe het uiteindelijk in werkelijkheid werkt. Er blijkt met het invoeren van Kleuterplein nauwelijks ruimte te zijn voor eigen initiatief, inspelen op wat leeft bij de kinderen, sociaal emotionele ontwikkeling enz.

Ik heb ooit geleerd dat spelen "de meest wezenlijke bezigheid is van het veilige kind in een wereld die nog van alles kan blijken te zijn". Bij mij op school is daar helaas niks meer van terug te vinden. Door te werken met Kleuterplein ligt het accent op taal en rekenen in lange kringmomenten. Vervolgens worden kinderen voornamelijk aan tafeltjes gezet met zoveel mogelijk opdrachten. Ik gebruik de hoeken zoveel mogelijk ook tijdens "de werkles" zoals dat bij ons wordt genoemd. Veel collega's doen dat niet, want dan wordt het te druk in de klas."

Verhaal 20

Een hart onder de riem voor de werkgroep
Kleuteronderwijs door Marion:

"Het artikel 'De kleuter verdient beter' in het Noordhollands Dagblad van zaterdag 10 november geeft precies de situatie weer waar ik al jaren tegen op heb moeten boksen en uiteindelijk, net als vele collega's van "de oude stempel" door ben afgehaakt. Het artikel in de krant geeft hoop dat de situatie nog valt te verbeteren. Bedankt voor de kernachtige beschrijving in het artikel en veel succes met de poging om het tij te keren."

Verhaal 21

Ingrid stopt er na 39 jaar kleuteronderwijs echt mee:

"Wat ben ik het eens met het artikel "Ik stop ermee!" in het AOb-blad. Ook ik heb net bij mijn werkgever aangegeven dat ik wil stoppen na 39 jaar kleuteronderwijs, met dezelfde en goed verwoorde argumenten in dit artikel. De werkdruk en het gevoel nooit klaar te zijn herken ik bij mijzelf maar ook onder mijn collega's.

Alles wat vroeger was is zeker niet altijd beter, meegaan met de tijd is een voorwaarde voor goed onderwijs, maar de waardevolle aspecten van het "oude" kleuteronderwijs zijn verdwenen. Er is geen mogelijkheid meer om tijd te nemen voor een kind, alles draait om hogere scores en eindresultaat, niet meer om een kind dat de wereld op zijn manier en eigen tempo gaat ontdekken."

Verhaal 22

Corrie is moeder van volwassen kinderen die in hun jeugd het geluk hadden dat ze volop een spelende kleuter mochten zijn, en dat deed hen goed! Daardoor viel er voor hen iedere dag iets nieuws te ontdekken waar ze zichzelf mee vermaakten en ontwikkelden. Corrie geeft een aanvulling om te onderstrepen hoe belangrijk deze periode is en dat je niet vooruit moet lopen op de eigen ontwikkeling:

“Tijdens een opleiding ontmoette ik een arts met jarenlange ervaring in het omgaan met kinderen van alle leeftijden. Hij zei: "Een kind is schoolrijp op het moment dat de kleuter zich verder lichamelijk ontwikkelt en het kinderbuikje minder wordt en langzamerhand een taille ontwikkelt. De tweede lichamelijke ontwikkeling is het gebit; het krijgen van eigen tanden en kiezen, zodat het kind zich figuurlijk in de leerstof kan vastbijten. Deze lichamelijke ontwikkeling vindt plaats, ondanks individuele verschillen, rond het vijfde/zesde jaar.

Ik heb geen bewijzen maar wel ervaring dat er een samenhang is tussen lichamelijke- en geestelijke ontwikkeling. Steeds wanneer mijn kinderen een ziekteperiode doormaakten was er daarna een sprong (soms heel klein, andere keren opvallend) in hun geestelijke groei.”

Verhaal 23

De waarde van spelen voor leren wordt onderschat, hiervan is Marianne vast overtuigd. Kinderen krijgen te veel software vóór de daarvoor benodigde hardware aanwezig is (naar prof. Sieneke Goorhuis-Brouwer):

“De hardware, dat wil zeggen de basis, bouwen ze op door spelen. Deze basis verzwakt door onze nadruk op leren. Spelen is ...ingaan op een uitnodiging. Wij bepalen wat mag en kan...en daarmee de letterlijke en figuurlijke ruimte om te spelen, het aanbod en onze betrokkenheid bij de verschillen tussen kinderen.

Onderzoek van prof. L.W. Tavecchio toont aan hoe men in Nederland met name in kinderopvang, onvoldoende betrokken is, d.w.z. over interactieve vaardigheden beschikt. Deze betrokkenheid is door vele onderzoekers de belangrijkste voorwaarde genoemd voor ontwikkeling. Wat van ons mag en kan is bepalend voor wat kinderen bewust ervaren (voelen, ruiken, proeven, horen zien), waarvoor oefening in concentratie/alertheid nodig is. Geboeidheid leidt tot ontdekken, ontdekken tot uitproberen, uitproberen tot herhalen, herhalen tot verwerven van vaardigheden en inzichten waarmee nieuwe ervaringen binnen bereik komen. Dit zijn de kenmerken van spelen...en van ontwikkeling.

We hebben onvoldoende aandacht voor deze grillige ontwikkelingsmogelijkheden omdat onze aandacht te vaak naar de prestatie in plaats van het proces gaat. Wij doen na denken, maar kinderen denken door doen. Door te veel prestaties te verwachten geven we onvoldoende ruimte aan leren door ervaren, ontdekken,

uitproberen, herhalen. Kinderen spelen mede door ons aanbod met minder concentratie, minder lang en vaak met hetzelfde en met minder inventiviteit (zelf gevonden mogelijkheden). Ons aanbod gericht op prestaties gaat uit van feiten (woordjes om aan te leren, voorbeelden om na te maken, scores om te halen) en minder van overwegingen die een kind nodig heeft om wat het leert kennen te kunnen begrijpen. De gevolgen zijn zichtbaar. Bij kinderen in de basisschoolleeftijd worden steeds meer achterstanden aangetoond, zowel meer in aantal als in diepte. Onderzoekers wijzen voortdurend op het dalend speelpeil. Kinderen leren beter door spreken met elkaar dan door het leren van woordjes, krijgen meer inzicht voor rekenen door selecteren, construeren, buiten spelen en samenspelen dan door cijfers. Spelen is altijd spelen met je ego.....je eigen mogelijkheden en de reacties daarop (waardering, afkeuring, samen spelen) van de omgeving. Een ego opbouwen heeft gevolgen voor persoonlijkheid en leren....inclusief weerbaarheid tegen pesten.

Tot slot...bij overblijven op scholen hebben veel leerkrachten en opvangmedewerkers weinig besef van de waarde van spelen voor leren. Tussen de middag goed gespeeld laat 's middags beter leren.”

Verhaal 24

Francis is 32 jaar en een gepassioneerd kleuterjuf. Zij legt een link tussen het verdwijnen van de puurheid van kleuters en de moeite die veel volwassenen hebben met het ontdekken van wie ze zelf zijn:

“In mijn ogen begint het kwijtraken van deze puurheid wanneer kinderen naar school gaan. Kleuters willen ontdekken, zijn nieuwsgierig en leergierig en leren m.n. via de zintuigen. Op school worden ze al snel geconfronteerd met werken op het platte vlak. Moeten ze eind groep 2 al behoorlijk wat letters kennen en al wat rekenvaardigheden beheersen. Dit gaat ten koste aan de zaken die zo vreselijk belangrijk zijn voor kleuters. Laatst was ik met een collega in gesprek en zij vertelde dat ze bijna geen tijd meer heeft om te knutselen, muzikles te geven en thema’s als sociale vaardigheden regelmatig in de kring te behandelen. We moeten drie keer per week een les uit de map Fonemisch bewustzijn geven, 1 keer per twee weken een les uit Alles telt, iedere week een letter van de week aanbieden én twee keer per week een woordenschatlesje geven volgens een bepaalde methode. Veel leerkrachten raken hierdoor hun creativiteit die zo belangrijk is voor de kinderen kwijt en staan daardoor met veel minder plezier voor de klas. Als je de kleuters ook nog aan hun beweging wil laten komen (en dat is heeeeel belangrijk) door goed buiten te spelen en te gymen, blijft er heel weinig tijd over voor andere (veel belangrijkere) dingen. Heel veel collega’s geven aan weinig tijd voor knutselen te hebben omdat ze zoveel lesjes moeten geven...

Doordat er buiten de klas ook nog zo ontzettend veel werk bijkomt, m.n. in de vorm van administratie, zijn veel leerkrachten moe en dat heeft weer zijn uitwerking op de kinderen. Hier word ik heeeeel verdrietig van. In het kleuteronderwijs sta je aan de basis en door alles wat ons opgelegd wordt, is er weinig tijd om nog echt aan de basis te werken. Een kleuter mag geen kleuter meer zijn. Ik hoor van ouders ook terug dat kinderen ontzettend moe zijn als ze thuiskomen, niet zo vreemd natuurlijk. Ze kunnen zichzelf bijna niet meer zijn en moeten de hele dag door van alles waar ze vaak nog niet aan toe zijn doen. Veel kinderen passen zich snel aan, dit doordat ze graag gehoorzaam willen zijn en lief gevonden willen worden. Ze mogen dan niet zijn wie ze zijn en op latere leeftijd kost het veel mensen vaak de grootste moeite om te ontdekken wie ze zijn. Kijk maar naar het aantal mensen dat met psychische problemen zit..... laat de kleuter weer kleuter zijn!!!”

Verhaal 25

Ook Ria stopt er na 40 jaar onderwijs mee. Zij heeft tijdens haar opleiding destijds nog geleerd te kijken naar het kind en op het juiste moment de materialen en lesjes aan te bieden die aansluiten bij zijn of haar belangstelling. Ria zit vol vragen over de huidige ontwikkelingen in het onderwijs. Wanneer is het mis gegaan?

“Waar zijn we de ‘gevoelige periode’ van Maria Montessori kwijtgeraakt? Was dat op het moment dat alles vastgelegd moest worden, geadministreerd, zodat je kon zien wat je nog niet met een kind behandeld had? En waar zijn de ‘kleutermethodes’ vandaan gekomen? Kwam dat doordat de opleiding na 1985 nauwelijks meer aandacht had voor de kleuter en dat daardoor de mensen die vanaf toen zijn opgeleid, geen idee hadden wat er met de kleuters moest gebeuren en zij daarom behoefte hadden aan methodes?

Ik merk als oud-kleuterleidster- en nu al weer jaren in groep 4- dat we kinderen binnen krijgen die niet ‘rijp’ genoeg zijn. Rijp om de leerstof op te pikken, rijp om geconcentreerd te werken. Rijp genoeg voor de eisen die aan de fijne motoriek gesteld worden om redelijk te kunnen schrijven. Rijp om zelf te kunnen denken. Ik geloof ook niet dat zittenblijven afgeschaft moet worden. Ik zie juist dat kinderen die deze rijpheid nog niet hebben en vaak ook emotioneel te jong zijn voor de groep, er baat bij hebben! Alleen blijven ze nu niet langer in de kleutergroep maar doen 2 jaar over bv. groep 4.

Natuurlijk: ook ik weet dat de maatschappij veranderd is en dat er andere eisen gesteld moeten worden. Ouders werken grotendeels, er zijn meer echtscheidingen, er is meer egocentrisme, enz. Het VMBO is te min, iedereen moet studeren... Maar betekent dat, dat je in de kleuterjaren letters en cijfers moet kennen? Betekent dat, dat kleuters niet meer zelf hun werk mogen kiezen en zelf ontdekkend en creatief bezig mogen zijn? We krijgen ‘prinsjes en prinsesjes’ die lettertrucjes hebben geleerd en hebben leren ‘hakken en plakken’, maar nauwelijks begrijpen wat lezen is en hoe leuk het kan zijn. Door zo vroeg te beginnen op een moment dat ze

er nauwelijks aan toe zijn, begint de eerste aversie al...

De kinderen van nu zijn gewend aan onmiddellijke bevrediging van hun behoeften door hun opvoeding en hebben geleerd dat alles snel en oppervlakkig gaat (computerspelletjes en tv programma’s). Ergens moeite voor moeten doen, iets onderzoeken en daar de rust voor nemen, komt nauwelijks voor. Juist de kleuterjaren, met een goede begeleiding op school, zijn erg belangrijk. Zonder dat daar allerlei programma’s op gezet worden. Geef het kind de tijd en ruimte en een gedegen basis. Juist door die programma’s en eisen van bovenaf worden het kind en de leerkracht opgejaagd en wordt slechts het cognitieve gewaardeerd.

In de afgelopen jaren zijn er talloze managers en onderzoeksbureaus in het onderwijs bijgekomen. Zij hebben, waarschijnlijk met de beste bedoelingen, allerlei structuren bedacht, waarmee ze de veranderingen de baas dachten te kunnen blijven. Echter: deze hebben alleen geleid tot een taakverzwaring van de leerkrachten. Wat is er niet allemaal op ons bordje gekomen... te veel om op te noemen. En nog doen we het als leraren niet goed. Het is nooit goed, nooit genoeg! Het is waarschijnlijk te eenvoudig gedacht maar: als al die mensen in de klas met kinderen zouden werken, zou je heel wat problemen kunnen oplossen. Nu bedenken zij iets en mag de leerkracht het weer uitvoeren, zonder dat er maar een handje extra hulp in de klas is. Denk maar eens aan de enorme misser die ‘Weer samen naar school’ heet, en nu omgebouwd gaat worden naar ‘Passend Onderwijs’. Voor wie past dat eigenlijk?

Voor mij niet meer... Ik stop nu de klassen weer groter gaan worden en er meer kinderen in komen met zeer specifieke behoeften. Daar

kun je als juf niet allemaal aan voldoen. Je voelt altijd dat je een groep te kort doet. Bovendien doe ik niet meer mee nu je als school en leerkracht afgerekend gaat worden op Cito- scores. Met de kinderen heb ik altijd met veel plezier gewerkt. Ik heb me altijd kritisch opgesteld, niet omdat ik vastgeroest zou zijn, maar uit betrokkenheid. Ik maak me grote zorgen over het onderwijs in de toekomst en wens de generatie na mij veel wijsheid toe.”

Verhaal 26

Kerdoelen en kleuters gaan niet samen, dat vindt Denny. Ook zij is een kleuterleerkracht met de KLOS opleiding die boos en eigenlijk verdrietig is over het feit dat de inspectie voorbij gaat aan de essentie van kleuteronderwijs:

“Vorig jaar werden we binnen de stichting waarin ik werkzaam ben geconfronteerd met een grote hoeveelheid toetsen die, conform het algemeen bestuur had beslist, moeten worden afgenomen bij kinderen in groep 1 en 2. Met leedwezen conformeerde ik me naar de wens van de directie maar ik kon wel huilen om daar die kinderen te zien ploeteren achter een boekje met een kaartje en een potlood. Allemaal omdat de opbrengsten van ons onderwijs beter in kaart moeten worden gebracht. Daar komt bij dat we binnen ons rooster een groot accent moesten gaan leggen op taalactiviteiten. De kinderen moeten inmiddels 20 letters kennen om naar groep 3 te kunnen gaan. Ik bracht regelmatig bij anderen ter sprake dat kleuters zich ontwikkelen als ze daar aan toe zijn en

dat al dat sturen geen effect heeft. Met de invoering van de groepsplannen is voor mij de maat vol. Alles draait alleen nog om het opzoeken wat kinderen wel kunnen en niet kunnen en het op basis daarvan plannen maken om er voor te zorgen dat kinderen bepaalde kerndoelen wel beheersen. Maar zo werkt dat niet bij kleuters. Ze hebben de tijd nodig om in een leerrijke omgeving te kunnen experimenteren, te onderzoeken wie ze zijn en wat ze kunnen. Natuurlijk moeten wij als leerkrachten aansluiten bij die belevingswereld van kinderen en niet voortdurend met de gedachte worstelen dat hier geen tijd meer voor is omdat er weer een rekenlesje moet worden geoefend.”

Verhaal 27

Om te illustreren dat kleuters nog geen schoolkinderen zijn, vertelt Merel een verhaal over de eerste schoolmaanden van haar 4-jarige zoontje. Hoe moet je vertrouwen houden in de school, als zowel het schoolsysteem als de juf, geen oog heeft voor het individuele kind?

“Beetje bij beetje kruipt hij uit zijn schulp, helemaal op zijn eigen tijd. Want als ie dan gaat... dan gaat hij er wel voor. Dat is ook hoe wij hem kennen. Totdat er steeds meer kinderen instromen in de klas. Een ander kind, B. kan dit niet goed meer hanteren. B. gaat onveilig gedrag vertonen om zijn eigen onveiligheid te uiten (heel driftig worden, slaan, duwen etc.), heel vaak als juf net even een

andere kant op kijkt. De kanjertraining werkt niet meer en onze zoon H. raakt er helemaal van in de war. Gelukkig wordt dit op school goed aangepakt en de rust keert (een beetje) terug. Thuis blijft het 'slechts' bij driftbuien wat opstandig gedrag en weer broek- en bedplassen. Het lukt om met een strakke begrenzing en alsmaar duidelijk zijn hem weer redelijk lekker in zijn vel te laten komen. Het naar school gaan blijft een opgave en kost hem veel energie (dus ook veel afreageren thuis), liever blijft hij thuis, maar moedig gaat hij het iedere dag weer aan. Regelmatig houden we hem wat vaker thuis als we menen dat de 'overspanning' van prikkels op school en de 'inspanning' die hij daarvoor extra moet leveren, niet meer in balans zijn.

En dan komt het schoolreisje eraan. Nieuwe dingen vindt hij nog steeds spannend, als we ergens heen gaan zit hij graag nog eerst op schoot totdat hij zich helemaal veilig voelt. Daarna gaat ie lekker los om af en toe tussendoor weer even aan te haken bij een van ons, even contact maken. Om dan weer lekker weg te hobbelen. Lijkt mij heel normaal gedrag voor een kleuter van 4.

Wat betreft het schoolreisje: we stellen voor om mee te gaan met de bus, zodat hij zich bij zijn eerste schoolreisje zich wat veiliger zal voelen. H. vindt het een goed plan. Zo gezegd... zo geopperd op school. De juf vindt het geen goed idee, want 'als zijn vader er is gedraagt hij zich anders', dus lijkt het haar niet goed voor ons kind dat zijn vader meegaat. Daags voor het schoolreisje komt onze zoon uit school: "Mamma, weet je het al? Hebben jullie het al besloten en besproken met de juf? Mamma, MOET ik echt per se op schoolreisje? Ik wil echt niet mamma." We praten met hem, zeggen

dat het echt niet hoeft, maar dat het écht leuk is etc etc. Dan vragen we ons af: moet een vierjarige per se dit voor hem spannende ondergaan, terwijl hij het al niet gemakkelijk heeft? Nee dus. Natuurlijk niet. Het kind is 4 jaar. Hij heeft al zoveel nieuwe dingen te verstouwen. En dan in een grote bus met een klas en juf waar hij zich niet veilig waant. Zijn zus was ook zo. En die is nu 6 en het is HELEMAAL goed gekomen. Dus we hebben alle vertrouwen dat ook dit wel goed komt.

We hebben m geprezen omdat hij zo goed zijn grens kan aangeven. Wat niet inhoudt dat hij nu alles wat hij niet wil ook niet hoeft te doen. Dus we melden hem de volgende dag af. H. gaat niet mee op schoolreisje. School was NOT amused. En liet dat duidelijk merken... Maar het allerergste komt nog: daags na de dag van het schoolreisje komt H. uit school. "De juf heeft heel lang tegen me gepraat op de rand van de zandbak mam. Ze vond het jammer dat ik niet mee was gegaan. En ze was ook boos omdat ik niet mee was gegaan. Het duurde heel lang. Ik vond het niet leuk en ik moest bijna huilen en ik was ook bang, maar ik zei tegen mijn lichaam dat ik niet moest gaan huilen. En toen gingen mijn ogen helemaal wegdraaien, zodat ik bijna niks meer zag." Dit is toch hartverscheurend.... Ik merk als moeder dat de emoties meteen heel hoog oplaaien en ik zó boos ben. Hoe kún je als juf. Een kind dat het al zo moeilijk is nóg meer belasten en in een loyaliteitsconflict zetten.

In de dagen erna komt H. dagelijks met één of meer plasbroeken thuis. Hij wil er niks over zeggen. Gelukkig gaat het thuis goed met hem, hij heeft niet zulke boze buien meer en hij plast niet in zijn broek. Zou het komen omdat het ons nu dan is gelukt om als ouders

écht achter hem te gaan staan? Zonder twijfel sterk gaan staan? Vorig jaar met onze dochter (en dezelfde juf) lukte ons dat niet, want we bleven maar heel lang twijfelen en denken dat het aan ons lag. Als ik terugkijk, dan denk ik dat we toen nog niet zo sterk in onze schoenen stonden (ons eerste kind naar school, alles is nieuw, je vertrouwt erop dat.... etc.) en daardoor er niet zo voor haar hebben kunnen zijn, zoals nu voor onze zoon.

Een week later komt ons gevoelige stoere manneke uit school, helemaal volgeladen. Zijn zus deed even iets wat hem niet zinde en hij knalde meteen zijn boosheid en frustratie van de hele dag eruit. (briefje van school kreeg een scheur en zijn zus een duw en toen barstte hij in huilen uit). De juf kwam toevallig even aanlopen. Zij zag hem huilen en afreageren en dit is wat ze zei: "Zo, hij kan zich wel aanstellen hé? Tjonge. En over dat broekplassen, er is niets aan de hand hoor, hij vergeet gewoon om naar de wc te gaan want hij is zo druk aan het spelen. Het was weer een overstroming vandaag in de klas. Ik ga 'm wel vaker naar de wc sturen. Het gaat verder prima hoor." De zoveelste geruststelling waar ik niet op zit te wachten, zeker omdat het niet waar is."

“ Ik wil de kinderen wel meer laten spelen, maar mijn IB-er vindt dit geen effectieve leertijd...

Verhaal 28

Na jaren gewerkt te hebben in het kleuteronderwijs, is Thea nu orthopedagoog. In haar praktijk komt ze regelmatig zaken tegen die haar tegen de borst stuiten, want kleuters gaan haar nog steeds erg aan het hart. Ze noemt enkele voorbeelden:

- ❖ het testen en toetsen, kleuters krijgen haast geen kans om zich te 'bewijzen'. Vaak worden zij al vroeg in een hokje geplaatst
- ❖ het ervaren leren is op de achtergrond geraakt
- ❖ veel leren vanuit het platte vlak
- ❖ de waarde van het spelend leren wordt nauwelijks meer gezien.
- ❖ leren vanaf de computer. Dit is weer voornamelijk vanuit het platte vlak
- ❖ didactiek heeft voorrang gekregen bij leerkrachten, terwijl het pedagogisch aspect naar de achtergrond is geraakt
- ❖ grote druk van bovenaf om alles te moeten registreren
- ❖ weinig kennis bij leerkrachten over deze specifieke leeftijdsgroep, doordat de opleiding geen 2 leeftijdsjaren beslaat, maar 8. Leerkrachten moeten maar deskundig zijn op al die 8 leerjaren, dit is een onmogelijke opgave. Daardoor is er geen verdieping meer mogelijk en kunnen ze op al de 8 leerjaren worden ingezet. Dit gaat me te ver. Je krijgt daardoor geen specialisten meer.

Verhaal 29

Tonny maakt zich zorgen over het feit dat de jongste kleuters al moeten werken in het platte vlak:

“Jongetje, nog maar pas vier jaar, moet van de juf een heel gedetailleerde kleurplaat inkleuren. (een kleurplaat die je oudste kleuters niet eens geeft!). Hij moet ermee doorgaan tot de kleurplaat af is.....en is er een uur mee bezig geweest..... Dit jongetje had in hoeken moeten spelen, of ruimtelijk bezig moeten zijn (aan tafel). Dit kind was absoluut niet toe aan werk in het platte vlak!”

Verhaal 30

Eens een onderwijshart, altijd een onderwijshart. Eén van de vele reacties van mensen die al lang niet meer in het onderwijs werken, maar nog zeer betrokken zijn, komt van Nelly:

“Leerstof die past bij de natuurlijke ontwikkeling van het kind geeft de beste resultaten. Centraal staat dan dus de belevingswereld van het jonge kind. Het zijn net mensen. Iedereen kan zich beter concentreren als iets boeiend is. Geïnteresseerd zijn, levert concentratie op. Zo ontstaat er inzicht in de dingen om ons heen. Dat lukt in de kleutertijd inderdaad met het ‘al spelend leren’. Dus letten we vroeger goed op de ontwikkelingsfase van het kind. Sommigen waren op een bepaald moment ‘rijp’. Die waren klaar

voor de nieuwe uitdaging van het ‘echte’ leren. Vonden dan dat weer boeiend. Naar mijn mening, is het eerder met rekenen en taal beginnen niet productief. Ook omdat het de lol in school niet echt stimuleert. Het vertraagt eerder het leerproces, dan dat het versnelt.”

Verhaal 31

Als ‘echte’ kleuterjuf en nu ambulant begeleider maakt Nienke zich ernstig zorgen. Ze krijgt kinderen in de begeleiding of om een schrijftraining te doen die vastgelopen zijn, terwijl dat misschien niet nodig was geweest. Bovendien benadrukt ze het belang van voldoende en goede gymlessen aan kleuters:

“Kinderen die faalangst of afwijkend gedrag ontwikkeld hebben omdat dit niet op tijd gesignaleerd is. Het komt wel goed of laten we het nog even aanzien of ik heb nog 28 kleuters zijn dingen die ik regelmatig hoor. NEE, doe op tijd iets, begeleidt een kind. Natuurlijk is er tijd tekort en speelt er frustratie bij leerkrachten, maar door maar slaafs achter weer een andere maatregel van weer een andere minister aan te lopen, wordt het onderwijs er echt niet beter op. En zeker niet passend!

Mijn frustratie zit vooral in het feit dat er op veel scholen nauwelijks goede gymlessen bij de kleuters gegeven worden. Terwijl ze daar

alle ontwikkelingsgebieden op een speelse manier leren ontwikkelen. Ik hoorde laatst zelfs dat een juf geen zin had om te gymmen met de kinderen want dat omkleden was zoveel werk. Ook op de school naast mijn huis waar mijn eigen kinderen op zaten wordt vooral veel buiten gespeeld. Weten de kleuterleerkrachten dan niet dat minstens 3 x per week een goed opgebouwde gymles kan bijdragen aan: natuurlijk de motorische ontwikkeling, de taalontwikkeling want alle begrippen worden beleefd, ook voor de rekenontwikkeling + ritme, afstand enz. De sociale ontwikkeling: samenwerken, rekening houden met elkaar, de emotionele ontwikkeling: iets leren door doorzetten, succeservaringen opdoen, plezier beleven met elkaar. Voorbereiden op het schrijven door start en stopspelletjes die ook weer goed zijn voor de werkhouding. Concentratie wordt getraind en nog veel meer. Uit onderzoek is gebleken dat kinderen die minimaal 3 x per week gymmen bij de kleuters op alle gebieden in groep 3 beter scoren wat o.a. te zien is op de Cito's.

Nog zo 'n frustratiepunt: Cito voor alle kleuters. Als je ziet hoe weinig dit te maken heeft met de belevingswereld van de kinderen.

WAAR IS HET VERMOGEN VAN DE LEERKRACHTEN OM ZELF TE OBSERVEREN HOE HET GAAT MET EEN KIND?"

“ Kindvolgend onderwijs is achterhaald...

Verhaal 32

Nanny is als het ware 'burgerlijk ongehoorzaam': Op papier heeft ze haar organisatie op orde, maar in de praktijk werkt ze zo niet in haar groep. Eigenlijk wil ze dit helemaal niet, maar ze moet wel omdat ze zich niet kan conformeren aan de nieuwe aanpak en eisen van haar school/directie. Even een kijkje bij haar op school:

“Sinds een half jaar heeft iedere leerkracht bij ons op school een eigen laptop. Hartstikke fijn, vinden de meeste collega's. Kunnen ze direct ter plekke in het schoolsysteem alles noteren: observaties, notities etc. Sindsdien zie ik zeer regelmatig ook mijn kleuterjufcollega's achter hun toetsenbord zitten als ik hun klas even binnenloop onder schooltijd. Dit gaat ten koste van het contact met de kinderen.

Ik had aan het eind van het vorige schooljaar 34 kleuters onder mijn hoede.

- van de 34 leerlingen hadden er 7 een handelingsplan.
- via de peuterspeelzaal waren er 5 kinderen binnengekomen met een zgn. warme overdracht. Deze hadden extra begeleiding nodig op meerdere gebieden (door de inspectie wordt de aandacht voor VVE kinderen binnen ons bestuur onderzocht!).
- 3 kinderen waren zgn. herfstkinderen. Heel erg jong en nog niet toe aan het 'programma' van groep 2. Toch moest ik proberen deze kinderen zover te krijgen(!) dat ze naar groep 3 konden gaan in het nieuwe schooljaar. Want een verlengde kleuterperiode .....liever niet. Dus...in plaats van lekker vrij te spelen en te ervaren, zaten ze

regelmatig in een aandachtgroepje waar ik ze dingen aanbood waar ze eigenlijk niet aan toe waren.

- regelmatig stroomden er nieuwe vierjarigen binnen die ook extra tijd en aandacht nodig hadden om zich prettig en veilig te voelen.

De juf was hun enige houvast in het begin.

- de kinderen met een handelingsplan en de VVE kinderen moesten dagelijks in de kleine kring aan het werk met de juf.

- daarnaast zat in het weekprogramma dagelijks een kleine kring met groep 2 voor rekenen en taal verwerkt.

“Maar je hebt toch het symbool voor uitgestelde aandacht?” kreeg ik te horen als ik zei dat dit in een kleutergroep niet altijd zo werkt. Een kind van net 4 jaar wil NU aandacht en niet over 5 of 10 minuten.

Nu kun je je afvragen hoe het kan dat die kinderen dan zo geselecteerd zijn: aandachtgroepjes, handelingsplankinderen etc. Dat vind ik eigenlijk het ergste aan het verhaal. Dat doe ik zelf! Of laten we het zo zeggen: ik zit in een organisatie die dit veroorzaakt:

- twee keer per jaar groepsoverleg met de IB'er: de kinderen worden een voor een doorgesproken.

- HGW: twee keer per jaar groepsoverzichten maken + twee keer per jaar groepsplannen maken.

- klassenconsultaties van de IB'er die observaties komt doen.

Omdat de inzichten zijn veranderd, de maatschappij is veranderd, de kleuter is veranderd sinds pakweg 10 jaar geleden, en de inspectie resultaten eist aan het eind van groep 8, zijn de volgende discussiepunten uit den boze:

- ❖ kleuters ruimte geven om zich te ontwikkelen
- ❖ de tijd die kleuters nodig hebben om uit te groeien per ontwikkelingsgebied
- ❖ het belang van het vrije spel
- ❖ het nog niet toe zijn aan een bepaald aanbod (voornamelijk letters aanleren)
- ❖ het nog niet toe zijn aan het werken in het platte vlak
- ❖ toets gegevens van groep 1 kinderen zeggen niets over het niveau een jaar later

Tenslotte: Ik ben niet in staat om mijn visie over het werken met en het kijken naar jonge kinderen en hun ontwikkeling over te brengen naar de directie en andere instanties die zich bezighouden met de school. Ik voel dat zelf als een falen naar het jonge kind toe. “Ik stond erbij en ik keek er naar.....” Ik kijk er naar EN ik doe er, noodgedwongen, aan mee.”

Verhaal 33

Lex wil de handen ineen slaan om de ‘Citogekte’ te bestrijden!

“Als ik dingen hoor als dat de kleuters al letters moeten gaan leren en al een CITO-toets moeten doen, dan denk ik in welke verkeerde film zijn we beland met zijn allen? Snappen ze het niet meer? Stoppen met die citogekte. Laat de Inspectie maar bij mij langskomen... dan geef ik graag mijn mening hierover.”

Verhaal 34

De kleuter in Nederland verdient absoluut beter! José werkt ruim 30 jaar met kleuters en heeft 3 + 1 jaar hoofdkate gestudeerd op de KLOS. Ze ziet om zich heen steeds meer mensen voor de kleutergroep komen die daar echt niets van snappen en vindt dat de PABO hierin een grote rol speelt. Haar angst is dat er over 10 jaar niets meer van het echte kleuteronderwijs over is en de kleuter een klein leerbeertje moet worden:

“Mensen die afgestudeerd zijn voor bovenbouw, staan gewoon voor een kleutergroep omdat ze dan in ieder geval werk hebben! En wat ze op de PABO leren is sowieso veel te weinig over kleuters en hun ontwikkeling. Veel wat ze doen komt van internet en voorgekauwde lesjes en werkjes, zonder enige creativiteit van het kind en de juf zelf. Letters stempelen.....ook al zoiets onzinnigs..... aan de lopende band. Een kind in de kleuterfase is een mensje apart, een bijzondere levensfase, dat ook speciaal begeleid moet worden. En dat heb ik geleerd op de KLOS. Wat een waardevolle opleiding heb ik gehad, daar pluk ik nog elke dag de vruchten van. Natuurlijk ga je met de tijd mee, en sta je onder druk van die inspectie, maar ook weet ik de vele goede dingen te behouden.

Dus ik hoop, en dat is al vele malen ter sprake geweest in allerlei bladen en bonden, dat de kleuteropleiding weer terugkomt, zodat het inzicht van de jonge leerkracht van straks weer beter aansluit bij kleuters.”

Verhaal 35

Een hartenkreet van een kinder- en opvoedcoach: investeer in de toekomst van je kinderen door ze te laten spelen, klooien en fantaseren. Want dat hoort bij het kind in deze ontwikkelingsfase. Pas tegen het 6e/7e jaar zijn de hersenen van het kind klaar voor school en het cognitieve leren. Vroeger had dit een naam: schoolrijp. Laat los en heb vertrouwen in het tempo van het kind. Ik noem dat hun Kiemkracht. Omdat gras niet sneller groeit door eraan te trekken. En het langst is als je terugkomt van vakantie!

“In mijn praktijk als kindercoach en opvoedcoach ervaar ik steeds meer hoe kinderen (en daarbij hun ouders) vastlopen in een maatschappij die is gericht op het cognitieve gedeelte van de mens. Komend uit het industriële tijdperk waarin het kind werd klaargestoomd om bij te dragen aan de industriële opbouw van ons land, wordt ons kind nu, bij voorkeur al zo vroeg mogelijk, klaargestoomd voor de kennis economie. Nederland is een kenniseconomie en dat is misschien ook wel onze kracht en dragen we daarmee bij aan de wereld zoals die is in deze tijd.

Daarnaast zie (en ervaar ik in mijn praktijk) ook de consequenties wanneer kinderen te vroeg worden aangesproken op leren, prestatie en toetsen. Een kind ontwikkelt zich van binnen naar buiten. Moet zich eerst veilig voelen in zijn lijfje, omgeving, in de wereld. Om zich vandaar uit verder te ontwikkelen. Om je te ontwikkelen tot een evenwichtig en stabiel kind dat vanuit zijn

kracht bijdraagt aan de maatschappij moet het kind de tijd hebben dit te doen. 'Pas' vanaf zijn zevende jaar is het kind toe aan leren met het hoofd en kan het cognitief gaan bijdragen. Tot die tijd bereidt het zich hierop voor door spelen, spelen, spelen! Misschien helpt het te weten dat deze periode heel belangrijk is als voorbereiding op het leren! Het is goed voor de sociale, emotionele en motorische ontwikkeling ter voorbereiding op het leren! Houd je hier geen rekening mee, dan ontstaan er later allerlei leer-, gedrags- en ontwikkelingsproblemen. Goed voor mij en mijn praktijk. Maar niet bevorderlijk voor een maatschappij die een samenleving wil opbouwen bestaande uit evenwichtige, sociale en verantwoordelijke kinderen."

Verhaal 36

En nog een aantal reacties* n.a.v. het artikel 'Kleuter in Nederland verdient beter' in het Noordhollands Dagblad:

* "Dit is een artikeltje naar mijn hart Erica Ritzema! Mijn naam is Bettie, ik ben ruim 80 jaar en ook een 'ouderwetse' kleuterjuf! Met veel plezier altijd voor de klas gestaan. In mijn beginperiode een klas van 62 kleuters: het was particulier en hoe meer kindertjes hoe meer centjes...wij gingen zelf als de kinderbijslag was uitbetaald het 'lesgeld' ophalen!

Maar goed: WAAR is de blokkenhoek - WAAR is de watertafel - WAAR is de zandtafel... Laat de kleuters ALSTUBLIEFT kleuter mogen zijn!! Ze moeten nog ZO VEEL jaren leren."

* "Ikzelf ben ook om dezelfde redenen gestopt als kleuterleidster en heb met lede ogen moeten aanzien hoe het kleuteronderwijs van weleer 'de nek om wordt gedraaid'. De laatste 15 jaar was ik werkzaam in het speciaal onderwijs, met dezelfde eisen en een heel bijzondere groep kinderen die bijna geen gelegenheid meer krijgt om te spelen en te ontdekken. De 'programma's' en 'methodes' nemen het over, waar ik vaak mijn bedenkingen bij had en aan de kwaliteit van deze methodes. Dat deden wij toch veel beter!!"

* "Ik ben meer dan 30 jaar werkzaam geweest in het onderwijs. Een echte ouderwetse KLOS-er. De laatste 10 jaar ben ik intern begeleider geweest van onderbouwgroepen in het basisonderwijs. Sinds vorig jaar november maak ik gebruik van de FPU. Ik heb jarenlang geprobeerd 'mijn' leerkrachten ervan te overtuigen dat het onderwijs aan kleuters anders is dan onderwijs aan oudere leerlingen. Sinds de start van de basisschool is er veel van het onderwijs aan kleuters verloren gegaan. Dat een volgsysteem ook werkelijk een volgsysteem is en geen toetsinstrument werd vaak niet begrepen. Het artikel in de krant spreekt mij dan ook bijzonder aan."

* "Geweldig dat er een groep mensen is die het kleuteronderwijs een warm hart toedraagt. Ik ben een 'KLOS-er', heb 17 jaar met kleuters gewerkt en werk inmiddels 11 jaar in het ZML onderwijs in de aanvangsgroep. Ook nu weer loop ik aan tegen de 'inspectie' die

het spelenderwijs leren en ontdekken niet accepteert. Het gaat om doelen stellen en doelen behalen. Ik ben niet anders gewend dan op te komen voor de belangen van de kleuters. Ik sta volledig achter het krantenartikel.”

* Petra:” Wat ongelooflijk fijn om te lezen dat er meer (oud) kleuterjuffen zijn die hier tegen aanlopen. Ik dacht al dat ik een uitstervend ras was en een roepende in de woestijn..... Het gaat mij aan m'n hart om te zien hoe er van alles insluit, alles wat moet! Het plezier in het lesgeven aan de kleuters wordt je ontnomen en de kinderen mogen niet meer spelend leren. De waarde van het kleuteronderwijs wordt niet meer gezien, helaas. Hierdoor ben ik voor mezelf de balans op aan het maken, hoe nu verder? Dus dit artikel klinkt mij als muziek in mijn oren.”

* “Wat een fantastisch artikel: de kleuter verdient beter, het was een artikel naar mijn hart! We hebben niet het gevoel dat er (binnen onze organisatie) serieus naar ons geluisterd wordt en dan opeens komt daar jullie artikel! Er wordt druk gesproken over het artikel en veel 'ouwe' kleuterjuffen zijn het helemaal met jullie eens. Hopelijk gaat iedereen inzien dat een kleuter écht beter verdient!
Groeten van een 'ouwe' kleuterjuf.”

* Annette: “Zo ontroerd en geïnspireerd door de woorden van Erica Ritzema! Heb zelf na 8 jaar speciaal basisonderwijs het bijltje er jammer genoeg bij neergelegd. Zo herkenbaar! En ben u zo dankbaar omdat u voor alle jonge kinderen in onze snelle, prestatiegerichte, individualistische maatschappij een lans breekt. Hopelijk worden leerkrachten en bestuurders wakker geschud door deze presentatie. U verdient een lintje! Veel inspiratie en kracht gewenst om deze visie voortzetting te geven! Ik hoop ‘t!”

“ Ik laat de kinderen een verhaal zien op het digibord, dan zijn ze veel meer betrokken...”

Verhaal 37

Annie werkt al 35 jaar in het basisonderwijs. Vanuit de MT portfeuille 'Onderwijs' mag ze zich op haar school ook bezighouden met het beleid van schoolontwikkeling. Al jaren zijn ze bezig in groep 1 en 2 zo ontwikkelingsgericht mogelijk te werken binnen de kaders die de school zelf daarin heeft gesteld. In de kernvisie staat ook dat bij de kleuter 'spel de leidende activiteit is' en een kleuter zich via betekenisvol leren sprongsgewijs ontwikkelt. De huidige nieuwe schoolse inzichten van inspectie en maatschappij stelt de school voor veel uitdagingen en vragen, zoals over de overgang van groep 1 naar groep 2:

“Hoe kijken jullie aan tegen het voor ons gevoel dwingende karakter om groep 1 leerlingen die tussen september en december geboren zijn mee te laten gaan naar groep 2 in juli? Onze ervaring is dat de meeste kinderen hier niet echt aan toe zijn, zeker niet een jaar later in groep 3. Zoals de septemberkinderen veelal al de grootste risicogroep vormden in groep 3, zo is dat nog sterker het geval met de kinderen die in oktober/november/december geboren zijn. In feite dwingt de inspectie ons om een nieuwe grens aan te houden: 'de 1 januari grens'. Als je dat als school niet doet wordt het doubleren genoemd. Wij vinden dat je dan in feite het kind een half jaar spelend ontwikkelen afneemt. We zijn als school naarstig op zoek naar de goede visie daarop, het goede leerstof aanbod als we genoemde kinderen toch weer in groep 1 laten starten (dat

doen we trouwens massaal). Maar wij willen die kinderen niet tekort doen door hen 'zomaar' in groep 1 te houden omdat er nu eenmaal vroeger die oktobergrens was. In mijn beleving heeft dit punt ook te maken met de gehele visie op de ontwikkeling van de kleuter/het kleuteronderwijs.”

Verhaal 38

Een noodkreet van Janne, groepsleerkracht
basisonderwijs -zeg maar kleuterjuf- van 54 jaar:

“Ik kom net weer met hoofdpijn thuis. Het is toch wat, kleuterleidster met hart en ziel! En m'n enthousiasme en werkplezier wordt minder... ik word zo in een systeem geduwd dat me niet meer past. Het is zo tegen mijn eigen gevoelens in, zo niet meer vanuit m'n hart te kunnen werken. Ik voel druk, ik voel dat ik anders moet doen, ik voel dat het kind niet zichzelf mag zijn, maar het liefst 'boven gemiddeld'. En als dit niet zo is, moet alles gevolgd, beschreven en .... aangepakt! formulier na formulier na formulier na formulier enz. enz. enz., je mag niet zijn zoals je bent, maar je moet worden wat 'zij' willen zien! Resultaat! Prestatie! Opbrengstgericht! Alsof wij alles in een kind moeten stoppen... alles zit er al in! Aan ons om het kind uit te dagen, mee te nemen, enthousiast te maken, dan kan een kind helemaal tot zijn recht komen.' JIJ MAG HELEMAAL ZIJN ZOALS JE BENT', wat een zelfvertrouwen krijgt een kind dan, en dan is de ontwikkeling optimaal op elk gebied!

En steeds maar eerder beginnen met het 'schoolse' leerproces....cijfers, letters, enz. Daar zijn ze helemaal nog niet aan toe! Ze moeten de wereld ontdekken en verkennen, en hun plaats hierin, alles ontdekken en eigen maken, jij en zij en wij en de wereld om je heen. Hoe is alles, hoe werkt alles en hoe gaat alles... En hoe sta 'ik' hierin. Wat een leerproces

op dit gebied, wat een ontwikkeling en wát een basis wordt hier gelegd! al SPELENDE...

En dan de 'najaarskinderen', ja, ook maar zo snel mogelijk naar groep 3, 'je kan er niet vroeg genoeg mee beginnen' , nou zeker kan je er TE vroeg mee beginnen! De kinderen gaan te vroeg in hun hoofd i.p.v. in hun lijf, laat ze bewegen en al hun zintuigen moeten meedoen, spelen, en zo hun plaats in de wereld ontdekken en zich eigen maken(en niet direct of alleen met je verstand beredeneren). Maar ja, we móeten meedoen, het wordt van ons verwacht! Niet doen wat jou goed lijkt, wat jouw manier is (en al jaren was!!!), niet wat volgens jou goed is voor de kinderen, maar wat de inspectie wil, de directie. Hoe dikker mijn map met papieren en formulieren, (of tegenwoordig ALLES en da's héél veel, op de computer), hoe beter ik ben..... zo redeneert men nu. En ik zeg het gaat ten koste van de kinderen, al die administratie enz. Ik wil alles wel doen als een kind er beter van wordt, maar dat is in dit geval écht niet zo!!!”

Verhaal 39

De leeftijd van Monique, 58 jaar, maakt duidelijk dat ze nog van de oude lichte kleuterleidsters is die de kleuterkeek (opleidingsschool voor kleuterleidsters) heeft gevolgd. Zij appelleert aan de magisch-realistische wereld waarin een kleuter leeft, een wereld waarin alles nog mogelijk is:

“De didactiek en methodiek zijn grotendeels verloren gegaan sinds het samenvoegen van de kleuter- en lagere school. Een kleuter leeft in een magisch-realistische wereld waarin alles nog mogelijk is. Denk maar aan toveren, Sinterklaas en de Kerstman. De analytische en abstracte fase breekt pas aan wanneer een kind 6 á 7 jaar is. Dan kan het kind de switch van de drie dimensionale beleving naar het platte vlak maken. Dus in de kleutertijd moet het kind alles met het hele lijfje beleven om te internaliseren en verinnerlijken.; veel spelen in de ruimte en de begrippen hoog, laag, ver, dichtbij etc. eerst beleven. Toetsen voordat deze rijping heeft plaats gehad heeft geen zin. Veel te veel kinderen worden als 'niet rijp' gediagnostiseerd waar niks mis mee is, maar bij wie wel een ervaring in het leerproces is overgeslagen.

Ik wil hartstochtelijk een pleidooi houden voor meer kennis bij de leerkrachten onderbouw op de PABO of weer een aparte opleiding en /of school voor de leerkrachten. En het liefst ook voor de kleuters een beschermde omgeving waar ze weer kleuter mogen zijn. “

Verhaal 40

Dit is de opsomming van zorgpunten over het huidige kleuteronderwijs door een kleuterleidster die onderhand al 37 jaar met kleuters werkt:

- ❖ De eisen worden strenger in het onderwijs, ook voor groep 1-2 . De resultaten zijn belangrijk en het kind is de dupe.
- ❖ Voor het handelingsgericht werken moet je een groepsoverzicht en groepsplan maken, de uitvallers registreren, elke dag hulp bieden en vooral handelingsplannen maken als bewijs.
- ❖ Methoden worden vereist: de doelen van taal en rekenen in kaart gebracht en de manier waarop de kinderen de doelen behalen, gebeurt door instructie en herhaling.
- ❖ Het werken met thema's is nog wel aan de orde, maar het spelenderwijs leren is ondergeschikt geraakt.
- ❖ De Cito scores van groep 1 en 2 worden op de rapporten vermeld en gecontroleerd door de directie.
- ❖ Een dag bij kleuters is geprogrammeerd en de druk voor de leerkracht is groot.
- ❖ De administratie van de groep kost tijd en de leerling is een papieren kind aan het worden.
- ❖ De leerkracht is 60 % bezig met administratie, vergaderingen etc en het belang van het kind is niet meer waar het om gaat in het onderwijs.
- ❖ De resultaten worden er niet beter van in de midden- en bovenbouw.
- ❖ Als je niet hoog scoort, word je als een zwakke school geregistreerd.
- ❖ De jonge leerkrachten zijn goed met de computer en de kennis over het jonge kind verdwijnt, met alle gevolgen van dien.

Verhaal 41

Omdat de inspectie niet tevreden is over begrijpend lezen, wordt de spelmiddag van de kleuters op de school van Greet vanaf 1 januari afgeschaft! Dit is één van de punten die de leerkrachten van groep 1/2 zeer verontrusten:

- ❖ Jongste kleuters moeten op een leeftijd van 4,6 mnd op onze school de Cito Rekenen en Taal maken en zo ieder halfjaar. Vier keer per kleuterperiode dus.
- ❖ Oudste kleuters moeten in okt. - dan zijn de 'herfstkinderen'dus nog 4 jaar - een analyse en synthese test maken!
- ❖ Alles draait om scores, opbrengstgericht leren en effectieve leertijd. Per 1 jan. moeten spel- en speelgoedmiddag derhalve bij de kleuters worden afgeschaft.
- ❖ Alleen het resultaat telt en niet meer de weg waarlangs dit wordt bereikt; de ontdekkingstocht die het kind zo verrijkt.

Verhaal 42

Ingrid heeft onderzoek gedaan naar de volgende vraag: "Op welke competenties heeft de leerkracht die werkt met de groepen 1 en 2, of wellicht zal gaan werken, behoefte zichzelf te bekwamen?" Naast een aantal eindconclusies, doet ze aanbevelingen aan scholen,

lerarenopleidingen en inspectie. De conclusie met betrekking tot de PABO is interessant voor dit zwartboek:

"Opleiding leerkracht in beginsel onvoldoende ten aanzien van de vakinhoudelijke en didactische competenties.

Na ruim 27 jaar basisonderwijs moet ik na mijn onderzoek helaas concluderen dat de meeste vakinhoudelijke en de didactische competenties die nodig zijn om goed onderwijs te geven aan het jonge kind nog steeds onvoldoende aanwezig zijn bij leerkrachten met een PABO opleiding. De opleiding van de door mij onderzochte leerkrachten met een PA opleiding, de PABO opleiding, de PABO opleiding met specialisme oudere kind en de PABO opleiding met specialisme jonge kind, is in beginsel onvoldoende om een goede startbekwame leerkracht te zijn voor de groepen 1 en 2 wat betreft de vakinhoudelijke en didactische competenties.

Leerkrachten geven dit zelf ook vaak aan. De leerkrachten met een KLOS opleiding hebben nauwelijks of niet de behoefte om de vakinhoudelijke en de didactische competenties te verbeteren. Om het verschil aan te geven: leerkrachten met een PABO opleiding specialisme jonge kind hebben bijna 7 x meer de vakinhoudelijke en de didactische competenties gekozen dan de leerkrachten met een KLOS opleiding. Deze conclusie komt ook overeen met mijn literatuuronderzoek."

Verhaal 43

Dat je ziek kunt worden als je tegen je gevoel en kennis in moet werken in het kleuteronderwijs, bewijst het onderstaande verhaal van een super gefrustreerde -maar nog wel strijdbare- kleuterjuf met de oude KLOS opleiding:

“Al vanaf de invoering van de basisschool heb ik geprobeerd kleuters spelenderwijs te laten leren, maar zo langzamerhand verlies ik de strijd (als je dat zo mag zeggen tenminste). Steeds maar uitleggen dat spelen ook leren is, je wordt er zo moedeloos van. De echte kleuterjuffen verdwijnen, al dan niet vrijwillig, uit het basisonderwijs en daarmee dus ook de kennis t.a.v. de ontwikkeling van kleuters.

Ik ben in april 2012 door mijn directeur uitgekozen om, vanwege krimp, na 31 jaar op dezelfde school te hebben gewerkt, te veranderen van school. Na een kennismakingsgesprek met de nieuwe directeur zag ik deze nieuwe start toch positief. Al gauw bleek alles anders, mijn duo-collega blijkt een onderwijsassistent (!) te zijn, heeft nooit in een kleutergroep gestaan en weet niet wat er van haar verwacht wordt. De visie van de andere 2 kleuterjuffen t.a.v. kleuteronderwijs is totaal verschillend van mijn visie. Ik ben positief op de nieuwe school begonnen, maar zit inmiddels ziek thuis. Oorzaak: de manier waarop ze op de nieuwe school werken (lang leve de methodes). Daar kan ik niets mee:

- ❖ Ik moet nu met allerlei methodes werken voor taal, schrijven, gymlessen, muzieklessen, dans-beweging, aanleren letters. Je ziet het goed, rekenen ontbreekt.
- ❖ De hele planning (thema's, doel per week, letters die aangeleerd worden enz.) ligt voor het gehele schooljaar en voor de hele groep al vast (hoezo inspelen op de behoefte van de kinderen) Wat gebeurt er als iets niet door kan gaan? Weg planning?
- ❖ Kleuters van groep 1 en 2 moeten tussen lijntjes schrijven in werkboekjes, ook de kinderen die er motorisch nog niet aan toe zijn.
- ❖ Zowel in groep 1 als 2 wordt veel aan letterkennis gedaan, omdat ze eind groep 2 toch zeker 15 letters moeten kennen.
- ❖ Kinderen van groep 2 moeten alle cijfers tot 10 en alle letters kunnen schrijven.
- ❖ Het OVM wordt als doel (elke week 1 ontwikkelingslijn!) gebruikt en niet als volgmiddel.

Ik zie weinig terug van de sociaal-emotionele ontwikkeling, motorische ontwikkeling enz. maar vooral spelenderwijs leren kan en mag niet, want dat is moeilijk af te checken. Als ik vraag hoe ze hiertoe gekomen zijn, is het antwoord: de inspecteur eist dit toch allemaal. Ik heb (voorzichtige) pogingen gedaan om uit te leggen dat kleuteronderwijs ook anders kan en dat je dan ook voldoet aan de kerndoelen en de eisen van de inspecteur. In plaats van gebruik te maken van mijn expertise om het kleuteronderwijs weer op het goede spoor te zetten, word ik als bedreiging gezien en ben er dus maar mee gestopt. Je gaat twijfelen aan jezelf, zie ik het dan zo

verkeerd? Mijn motivatie om nog in het onderwijs te werken is wel helemaal weg.

Maar ik snap die nieuwe generatie wel, zij hebben het op de opleiding ook niet geleerd, kijk maar eens naar wat een stagiaire moet doen in een kleutergroep. En wat nog zorgelijker is: hoe ze door de opleiding begeleid worden. Ze worden later wel voor een kleutergroep gezet en dan is een methode een mooi houvast.

Maar ook de druk vanuit de Inspectie is groot, heel erg groot. Als je als school onvoldoende scoort bij de cito, dan word je daar meteen op afgerekend en bestempeld als zwakke school, met alle gevolgen van dien. Onterecht natuurlijk, dat weten wij, maar waarom begrijpt de inspectie dat niet. Iedereen werkt keihard in het onderwijs, we maken gemiddeld veel meer uren dan op onze benoeming staat. Maar omdat we gedreven zijn en hart hebben voor de kinderen en de school heb je dat ervoor over. Maar zo langzamerhand wordt je de liefde voor je vak ontnomen en doe je steeds vaker een stapje terug omdat het toch niet gewaardeerd wordt maar eerder afgestraft. Als ik kinderen in de groep heb die niet goed presteren, probeer ik toch altijd de positieve aspecten te benoemen. Zou een inspecteur dat ook naar de onderwijswereld eens kunnen doen? Lijkt me een goed voorstel want dan houd je de mensen gemotiveerd en in het onderwijs. Hopelijk is dat voor het kleuteronderwijs nog niet te laat.”

Verhaal 44

Marlies is oud-leerkracht basisonderwijs, speltherapeut en trainer. In haar praktijk merkt ze dat de speeltijd in de kleuterbouw steeds meer wordt gereduceerd. Ook na school is er steeds minder aandacht voor fantasievol samenspelen. Scholen zijn over het algemeen meer geïnteresseerd in programma's die 'leeropbrengsten' opleveren. Terwijl spel op een indirecte manier zoveel meer te bieden heeft. Al is het alleen maar op het gebied van taal. Ervaren leerkrachten die in staat zijn om de spelkwaliteit te stimuleren, worden geremd of gaan gedesillusioneerd van school. Bij de meeste opleidingen worden de nieuwe leerkrachten vrijwel niet getraind om de spelontwikkeling te stimuleren of een verstoorde spelontwikkeling te herkennen. Kortom: spel raakt steeds meer ondergeschikt. Het aantal kinderen met sociaal-emotionele problemen neemt schrikbarend toe. Ter illustratie het volgende voorbeeld, het gaat over de vierjarige Lucia, opgetekend september 2012:

“Lucia was een leergierig meisje. Al op peuterleeftijd was het kind bezig met het schrijven van ‘lettertjes’ en was er een opvallende grote interesse in de wereld om haar heen. Lucia was dan ook enorm trots toen ze na haar vierde verjaardag naar ‘de grote school’ mocht.

Op Lucia’s eerste schooldag mocht het meisje visjes inkleuren, van

klein naar groot. Daarboven had ze zelf 'VSI' geschreven. De leerkracht vertelde zowel aan de beteuterde Lucia als haar moeder dat dit foutief was. Vanaf de tweede dag is Lucia alleen nog maar huilend uit school gekomen. Niet zeurend door vermoeidheid, maar echt in tranen. Ook begon het meisje te bedplassen en klaagde de kleuter over buikpijnen.

In de klas had ieder kind zijn eigen bakje staan met zijn/haar werkjes erin. In die van Lucia lag na enkele weken nog steeds het werkblad vis. Bij navraag door moeder, antwoordde de juf dat Lucia nog steeds aan dat werkblad zat tot het kind VIS goed geschreven had... Bij inzage van haar andere 'werkjes', bleek dat het kind alleen nog maar werkbladen gemaakt had! Allemaal Cito gericht; groot-klein, leeg-vol etc. Geen tekening of knutsel te zien!

De assertieve moeder van Lucia heeft direct een gesprek met de IB-er aangevraagd. Op de vraag of de kinderen überhaupt nog wel speelden in de klas, kwam een wel heel beangstigend antwoord. Door de visie/missie van de nieuwe directrice was het spel uit de klas gehaald en waren de lessen volledig ingesteld op de Cito. Zelfs de huishoek was verdwenen.

Lucia was een leergierig meisje... “

Verhaal 45

Toen en nu, je ontkomt er niet aan. Ria (bijna 40 jaar in het onderwijs werkzaam, waarvan ruim 26 jaar kleuteronderwijs) is één van die kleuterleidsters die vindt dat het vroeger écht beter was:

“Ik werk nu sinds 1985 in het kleuteronderwijs en vooral de laatste jaren merk ik, dat er veel waardevols van voorheen compleet wordt weggevaagd. De kleuters speelden de hele dag, zowel buiten als binnen. Ze speelden vooral in hoeken en waren vrij datgene te doen wat ze graag wilden. In de kring lazen we prentenboeken voor, boden versjes en liedjes aan en introduceerden ook nieuwe dingen om mee te spelen of te doen. Ze waren vooral met hun handen bezig met bouwen, vouwen, tekenen, prikken, verven, puzzelen, kleien, knippen, plakken etc. Aan het einde van het jaar was er de Nijmeegse schoolrijpheidstest die bepaalde of ze schoolrijp waren, d.w.z. naar groep 3 konden om het leesproces te volgen. De meesten lazen in groep 3 met de grote vakantie op een toenmalig AVI 4 niveau.

Hoe is het nu?

Van de kleuters die nu als 4-jarigen binnenkomen, valt op, dat ze soms niet eens weten hoe ze een schaar of een potlood moeten vasthouden. Ze hebben in de jaren daarvoor weinig met hun handen gewerkt en ze spelen dus ook bijna niet. Ze rennen liever rond en zijn niet in staat zich voor een wat langere tijd op een werkje te concentreren. Mijn bevindingen zijn, dat ze vaak als baby niet hebben gekropen, te lang in een Maxi Cosy hebben gezeten als

baby en vooral, dat moeders in deze tijd zo druk zijn met hun werk, dat ze geen tijd meer hebben om met de kinderen te spelen. De kinderopvang zorgt verder ook niet voor veel bewegen; ook daar zitten ze vaak (eten, tekenen, gezamenlijk spel doen etc.) en het is een verlengde van school. Wij worden er echter toe gedwongen, om deze kinderen van meet af aan met letters en cijfers bezig te laten zijn. Het leesniveau in groep 3 is nu met de grote vakantie bij de meesten het huidige AVI 1 niveau. De kinderen worden twee maal per jaar getoetst om te zien aan welke normen ze NIET beantwoorden. Door de inspectie worden we daar dan weer op afgerekend, want zijn die uitslagen percentsgewijs onder het landelijk niveau, dan kom je te boek staan als een ‘zwakke school’. Dit geeft een hoop stress: steeds meer lesvoorbereiding, uitpluizen, waar en waarom een kind uitvalt. Steeds meer administratie. Ik vind dat je deze tijd beter zou kunnen besteden aan de kinderen.

Directies zijn tegenwoordig niet meer op de hoogte van het ‘oude’ kleuteronderwijs. Zij denken dat het gemakkelijk kan, dat dezelfde regels worden toegepast als in groep 8: wij werken dus ook met een stoplicht (zorgt voor uitgestelde aandacht), een kleine kring, om extra instructie te geven, afwijking van het dagelijks ritme (je moet toch flexibel zijn?!) etc.

De PABO stagiaires komen tegenwoordig met 0% kennis van de kleuters stage lopen. Ze moeten een aardrijkskundefles geven, een biologiefles etc. Dit alles zorgt ervoor, dat wanneer de ‘echte’ kleuterleidsters met pensioen gaan, de kennis over ontwikkeling bij kinderen verdwenen zal zijn. Kort en bondig wil ik afsluiten:

LAAT DE KLEUTERS SPELEN, SPELEN EN NOG EENS SPELEN.

Verhaal 46

Erica uit verhaal 8 is onlangs gestopt na 29 jaar kleuteronderwijs. Eén van de redenen waarom ze het niet meer kon opbrengen, was het verplichte toetsen van kleuters:

“Wat mij al enorm stoorde aan die toetsen was de sfeer, waarin ze moesten worden afgenomen. Voor de kleuters is die sfeer nieuw, want je kunt en mag niet meer bij elkaar kijken en zeker niet overleggen, er dient gezwegen te worden. De juf bedient zich op haar beurt ook nog eens van een afgepast taalgebruik en herhaalt de opdracht slechts een maal, ook een onbekend fenomeen. Aangezien er mensen vrij geroosterd moesten worden (om halve groepen op te vangen), was het tijdstip voor de ene groep beduidend gunstiger dan voor de andere. Aan het eind van de ochtend ligt de concentratie nu eenmaal lager dan wanneer je net fris en fruitig binnenkomt. Daar doet ook een betrokken juf niks aan. De tweede helft van de middag wordt al helemaal moeilijk. De beginsituatie is ook nog eens per kind verschillend. Als je in oktober al 6 bent geworden, heb je in januari tijdens de afname van de toets de leeftijd van 6.3 bereikt, maar word je pas in september van dat jaar 6, dan ben je net 5.4 maanden oud als die toets voor de oudste kleuters moet worden afgenomen. Die gegevens worden niet meegenomen in de toetsresultaten. Bij de toets jongste kleuters zie je bij vraag 9 een afbeelding van een vleugel, een viool en een blokfluit. Het kind moet een streep zetten onder toetsen. Mijn Afghaanse kindertjes, die in een asielzoekerscentrum geboren zijn, hebben nog nooit een piano gezien, maar volgens mij zegt het

onbekend zijn met dit instrument echt helemaal niets over hun toekomstige leesproces. Als je eerlijke resultaten zou willen, zou je elke kleuter op dezelfde leeftijd en op hetzelfde tijdstip de toets af moeten nemen. Je middelt iets op basis van verschillen, dat is niet zuiver. Ik heb wel ondervonden dat mijn jonge collega's de toets als een bevestiging zagen. Zij zwemmen in de kleuterzee.”

Verhaal 47

Persoonlijk verhaal van een moeder dat laat zien dat versnelling bij speelse kinderen naar een hogere groep en zonder goed doortimmerd plan zeer averechts kan werken. Laten we dat dus zeker bij kleuters ook niet gaan doen, maar geef ze de stimulans die bij hun persoonlijke ontwikkeling past:

“Mijn zoon deed het heel goed in de kleutergroep van een Montessorischool. De betreffende leerkracht bood hem stof aan die hij moeilijker vond, maar wel aankon. In groep 3 kreeg hij een nieuwe leerkracht die niet zag hoe ver hij al was. Hij verveelde zich met sommen tot 20 e.d. We zijn als ouders gaan praten om hem meer uitdaging te geven. Ze zijn hem door gaan toetsen en toen bleek hij met taal en rekenen 12 en 9 maanden voor te lopen op de rest. De leerkracht vond dat hij wel versneld naar de volgende groep kon; wij vonden dat niet zo nodig, omdat hij erg speels was (en nog is) in vergelijking met leeftijdgenootjes. De leerkracht meende dat dat wel goed kwam en ging toch door met haar plan. In eerste instantie leek het goed te gaan: hij mocht sneller werken en

bleef in zijn eigen middenbouwgroep. Na groep 3 plaatste de juf hem in groep 5 (nog steeds wel middenbouw), maar -zo ontdekte ik- hij moest ook gelijk met de leerstof van groep 5 beginnen, terwijl hij de leerstof van groep 4 nog niet eens door was! Daar begonnen de problemen: hij had gaten in zijn kennis en er kwamen handelingsplannen op tafel. Hij scoorde met CITO ineens lage C en D, maar ‘dat zou allemaal in de loop van de tijd bijtrekken’. Hij kwam niet meer aan de leuke keuzewerkjes toe, want het 'moetwerk' moest eerst af en dat was veel te veel voor hem, omdat hij de rest van de groep moest inhalen/bijwerken. Hij werd gepest door de oudere kinderen.

Toen hij naar groep 6 moest, gingen er handelingsplannen mee voor vrijwel elk vak. Hij zat nu in een nieuwe (bovenbouw)groep en kreeg een nieuwe juf, gelukkig ook nieuw voor de school. We hebben gelijk een gesprek met haar gehad over de situatie. De oude juf zat daar ook bij en verdedigde met verve haar beleid; wij gaven tegengas. In november zag zijn nieuwe juf gelukkig dat hij niet goed zat en ze is zo goed en kwaad als het ging 'gaten' gaan vullen met de bedoeling hem het volgende jaar opnieuw te laten starten in groep 6. Mijn zoon had inmiddels faalangst ontwikkeld en had bijna geen vrienden meer op school. Hij werd gepest door klasgenoten en kreeg toestemming van zijn judomeester om zich niet op zijn kop te laten zitten: zo heeft hij uiteindelijk een keer terug geslagen toen ze hem in het kleuterschuurtje opsloten. De pesters waren stomverbaasd, maar hij had een punt binnen en zijn juf zei in stilte tegen hem: 'goed gedaan jongen'. Toch kwam hij niet op zijn eigen niveau uit en hij was doodongelukkig. We hebben hem uiteindelijk in groep 7 op een andere school in de buurt kunnen plaatsen: zijn juf van groep 6 was het hiermee volkomen eens, de directeur van

de school niet. Vóór de overstap heeft hij in de zomervakantie 'bijles' van mij gehad om zijn rekenen weer op peil te krijgen (beloning voor zijn harde werken: een Lego bouwpakket). Hij is nu een jaar op zijn nieuwe school geweest: hij heeft diverse vriendjes, heeft weer zelfvertrouwen gekregen en zijn leerwerk is al behoorlijk gestegen in kwaliteit (inmiddels CITO B). Hij is er nog niet, maar heeft nog een jaar om ook de laatste hiaten zoveel mogelijk weg te werken.”

Verhaal 48

Jopie zendt een noodkreet aan de inspecteurs van het basisonderwijs in Nederland. Zij doet de oproep: Stop de kindermishandeling op onze scholen! Zij kan geen andere omschrijving bedenken van wat zij momenteel op diverse scholen constateert. De verzuchting van een gerenommeerde kinder- en jeugdpsychiater in Eindhoven sterkt haar in de overtuiging dat we niet langer mogen toezien dat kinderen stelselmatig overvraagd worden, met alle gevolgen van dien. De psychiater vraagt zich op basis van problemen met kinderen in zijn praktijk oprecht af in hoeverre leerkrachten op de hoogte zijn van ontwikkelingsfasen bij kinderen en hun lesstof daarop af stemmen.

“Ik ben vanaf 1974 werkzaam in het onderwijs. Begonnen als kleuterleidster, daarna hoofdleidster. In 1978 werd ik gevraagd

mede leiding te geven op de net opgerichte experimentele basisschool ‘de Foekepot’ te Venray. Na invoering van de wet op het basisonderwijs ben ik op genoemde school als adjunct-directeur verder gegaan.

In die jaren werd van deze school gevraagd een zgn. doorgaande leerlijn te ontwikkelen van 4 t/m 12 jarigen. Uitgangspunt was daarbij steeds om de ‘eigenheid’ van de kleuter daarbij niet uit het oog te verliezen. Met name de toenmalige inspecteur, dhr. Strelitsky, maakte zich daar sterk voor. ‘Een kind ontwikkelt zich ondanks de leerkracht en niet dankzij de leerkracht’ was een zin die hij teams vaak voorhield. Hij probeerde daarmee vooral de rol van een goede observerende en begeleidende leerkracht te onderstrepen en in mindere mate de bepalende of sturende leerkracht. Testen werd in die tijd nog gedaan met de zgn. NST (de Nijmeegse Schoolbekwaamheidstest). Deze werd enkele maanden voor een eventuele overgang naar de 1^e klas (groep 3) afgenomen. Het ging hierbij vooral om inzicht te krijgen in bepaalde ontwikkelingsgebieden. Daarnaast was vooral het ‘schoolrijp zijn’ van essentieel belang. Ook al scoorde een kleuter boven gemiddeld, als zijn leerhouding en of sociale en emotionele ontwikkeling nog niet ‘gerijpt’ waren dan kreeg het kind ‘het voordeel van de twijfel’: een jaar langer kleuteren. In dat jaar kreeg het kind alle ruimte en uitdaging om zich zodanig te ontwikkelen (te rijpen) dat een schoolloopbaan zonder noemenswaardige problemen voor hem in het verschiet lag.

Sinds 1997 ben ik als invalkracht van groepen 1-2-3-4 werkzaam op diverse scholen in de regio Geldrop-Mierlo. In de hoedanigheid als vervangster heb ik van de zijlijn de ontwikkelingen in de onderbouw goed gade kunnen slaan. Eerst met verbazing, later verontrusting

en nu soms ontzetting heb ik de afgelopen jaren moeten constateren dat het jonge kind ernstig overvraagd wordt. Op veel scholen is een heel leerjaar/ontwikkelingsjaar weggevallen! Kinderen die nu met 4 jaar op school komen moeten voldoen aan vaardigheden of werken met materialen die 25 jaar geleden aan 5 - 6 jarigen werden gevraagd en/of gegeven.

Tijd om te 'rijpen' is er niet meer. Bij 'twijfel' gaat een kleuter naar groep 3, met alle gevolgen van dien. Echter: een kleuter die in groep 1 en/of 2 middels behandelingsplannen steeds wordt 'bijgewerkt' zal die ondersteuning z'n hele schoolloopbaan nodig hebben. Hij begint al met een achterstand die haast niet meer in te halen is. Enkele van deze kinderen zag ik weer terug in groep 3 en/of 4: doodongelukkig aan een apart tafeltje met een eigen programma. Permanente overvraging kan ernstige psychische problemen geven. Deze kinderen is de kans ontnomen op een fijne schooltijd!

Ik hoop dat U, na het lezen van mijn woorden, begrijpt waarom ik deze brief een 'noodkreet' heb genoemd.

Hopelijk komt er een tijd dat we kunnen zeggen dat er 'goede en heel goede'scholen in Nederland zijn. Scholen die in ieder geval rekening kunnen houden met de ontwikkeling van ieder individueel kind en zich niet hoeven te verschuilen achter de eisen die Inspecties, Cito, schoolbesturen, maar ook ouders stellen".

Verhaal 49

Na een aantal jaren groep 3, ging Ingrid weer terug naar haar oude vak: het kleuteronderwijs. Ze raakt echter in de war door wat er allemaal MOET op cognitief gebied.

Werken met de methoden belemmert haar om nog vanuit de kleuter zelf te werken. Inmiddels heeft ze zich ziek gemeld met het gevoel de kleuters, ouders en collega's in de steek te laten. En maandag moet ze naar de ARBO-arts.....

"Ja, na een aantal jaren groep 3 weer terug bij mijn oude vakgebied, kleuters. Maar nu 'moet' ik methoden volgen en verantwoordingen afleggen en groepsplannen maken.

Vergeten wordt, dat de spellessen, gymlessen en buitenspelen van groot belang zijn voor de ontwikkeling van kleuters. Vooral als je als juf actief en met plezier meedoet en een uitdagende omgeving creëert.

Zonder al het opgelegde er omheen, voel ik me prima op mijn plek. Ken de ontwikkelingsgebieden, weet wat ik kan aanbieden, heb een goed contact met ouders. Maar ik raak in de war, door wat allemaal MOET op cognitief gebied. Werken met de methoden belemmert mij om nog vanuit de kleuter zelf te werken, in te spelen op de behoefte, de nieuwsgierigheid."

Verhaal 50

Katja schrok enorm toen ze het eerste rapport van haar 4-jarige zoon zag. Dit rapport bestond uit een soort uitdraai van het zogenaamde leerlingvolgsysteem. Het was een vijfpuntsschaal met in het midden het gemiddelde kind.

“Dat gemiddelde kind is dan wat je conform je leeftijd zou moeten kunnen. Wijk je af, dan loop je ‘achter’ of ‘voor’ op je ontwikkeling. Ze meten op geletterdheid, gecijferdheid, logisch denken, taakgerichtheid en nog meer van dat soort volwassen termen. Ik ben zo erg geschrokken van dit rapport. Ik wist wel dat ze een leerlingvolgsysteem op zijn school gebruikten, maar als je het zo onder je neus krijgt dan voel je pas wat het betekent. Mijn kind wordt opgedeeld in eigenschappen. Gefragmenteerd. Een optelsom van delen. En daarna vergeleken. Vergeleken met een zogenaamd gemiddeld kind. Wie is dat gemiddelde kind vraag ik me af. Wie heeft dat monster gecreëerd waar mijn kind volgens de school mee moet concurreren? Ik heb altijd de mening gehad dat een kind een ontwikkelingslijn volgt en dat hij of zij zijn eigen weg en tijd daarvoor neemt. Nu ineens wordt mijn kind gemeten, bekeken, gescoord.

Ik voorzie een generatie met diepe existentiële problemen en identiteitsverwarring. Het is aan ons als mensen/ ouders/ leerkrachten om dit te stoppen. Om onze kinderen weer de vrijheid van ontwikkeling als authentieke mensen terug te geven.”

Verhaal 51

Volgens Albertine, KLOS-er en moeder van een puberdochter, zouden leerkrachten vanuit een mindset van ‘groei’ moeten denken in plaats van een mindset van ‘status’.

“Toen mijn dochter in 2003 in de kleuterklas zat, maakte men zich zorgen om haar sociaal- emotionele ontwikkeling, motoriek en spraak. Haar juffrouw was in het bezit van het PA diploma met een kleuteraantekening..... Pogingen van mijn kant- om vanuit een groei mindset te denken i.p.v. een status mindset- haalden niets uit. Uit de aard van de gesprekken van de juffrouw met mij, concludeerde ik dat men zich met mij tot wat betreft vakkennis absoluut niet verbonden wilde voelen, maar overging tot een vlucht- en verzethouding. Dit kwam volgens mij door economische motieven, werving van rugzakleerlingen, etc. Anders gezegd: we bevonden ons in een ware opsporingshype! Onvoldoende waarnemen wat er goed ging en veelvuldig waarnemen wat niet goed ging. Gevolg: We moesten naar de schoolarts, fysiotherapeut en logopedist. Deze bezoeken leverden naar mijn mening weinig meerwaarde op. Wel merkte ik dat mijn dochter zich niet veiliger voelde bij al deze toestanden!! Kortom, volgens de school zou onze dochter nooit een hoogvlieger worden..... Later in de basisschoolperiode liet onze dochter voor wat betreft presteren en scores steeds meer zien.....en inmiddels zit ze in Havo 3. De docenten op deze school zijn- net als mijn man en ik- positief en tevreden.”

Verhaal 52

Naast een steunbetuiging aan de Werkgroep Kleuteronderwijs 'wat is het veld hier blij mee!', heeft Carla, IB-er onderbouw van een Montessorischool, een verhaal over kinderen, stress en het afschuiven van verantwoordelijkheden:

“Ouders van 3e groepers kwamen in oktober aan de leerkracht vertellen dat hun kinderen opvallend vaak buikpijn hadden. Er moest zoveel in groep 3 en de kinderen kwamen gespannen over. Helemaal begrijpelijk, want het gaat hier om een combinatiegroep $\frac{3}{4}$ waar de ene instructie de andere opvolgt: Eerst bijvoorbeeld rekenen groep 3, dan aan het werk, instructie groep 4 dan aan het werk, dan instructie lezen voor groep 3 etc.

En oh wee als een kind dan nog een vraag wilde stellen; geen tijd! Stress alom dus!

Ja en toen kwam het: of wij in de onderbouw toch maar meer eisen aan de kinderen wilden stellen, zodat ze niet zo in de stress raakten van dat megaprogramma in de middenbouw!! Kinderen leren omgaan met stress door ze nog jonger op te jagen!!”

Verhaal 53

Het gevoel van Koos (62, therapeut) is dat de tijd rijp is voor een koerswijziging van de visie op leren en opvoeden. Ze noemt een aantal fenomenen in deze turbulente tijd die haar sterken in dat gevoel:

“Ik heb nog geen duidelijk beeld hierover, want alles is nog in ontwikkeling; bijvoorbeeld bij Stichting de Vrije Mare het 'platform beziel onderwijs', dat inspirerende filmpje van Sir Ken Robinson, het webseminar van Tex Gunning van Akzo/Nobel, artikelen in Educare, of de visie van Antoinette van Halem (psycholoog voor hoogbegaafden).

Ik ben een kruispunt voorbij en wil graag meewerken een nieuwe visie op leren/opvoeden te brengen, waarbij de essentie van het kind in zijn wezen centraal staat, met het zelflerend vermogen als uitgangspunt. Ik denk dat we in deze turbulente/transitie tijd weer een visie mogen hebben voor de toekomst, en niet die van een eenheidsmal om het systeem ten dienste te zijn. De innerlijke en geestelijke ontwikkeling (spiritualiteit) moet weer terugkomen in het onderwijs. Zoals ze in Finland een leerkracht onderbouw noemen: **'kaars van de toekomst'!**”

Verhaal 54

Annelies is al 25 jaar leerkracht van groep 1 en 2. Daarnaast is ze creatief beeldend therapeut. Zij schrijft over opbrengstgericht werken en de druk van het Cito leerlingvolgsysteem:

“Het onderwijs is steeds meer gericht op presteren, opbrengstgericht onderwijs genoemd. Voor onderwijs heb je veel meer nodig dan alleen de cognitieve ontwikkeling, maar dat wordt vaak vergeten. Steeds meer kinderen komen in de problemen omdat hun ontwikkeling eenzijdig wordt aangesproken. De druk van het Cito leerlingvolgsysteem met zijn opbrengsten is groot. De school moet goed scoren anders is er een gevaar dat ze in het oranje of zelfs rood komen en als zwakke school betiteld worden. En dat kan geen school zich permitteren.

We stoppen veel te vroeg met spelend leren. Niet alle kinderen leren hetzelfde, daar zijn genoeg onderzoeken naar gedaan. Men heeft het dan ook over meervoudige intelligentie. De creatieve ontwikkeling, waaronder ook de sensorische ontwikkeling, zit al jaren in het verdomhoekje van het onderwijs. Er is geen tijd voor of er wordt geen tijd voor genomen. De eerste 4 jaar van ons leven leren we spelenderwijs op sensorische creatieve manier. We nemen de indrukken en prikkels met onze zintuigen op en ordenen deze. Later spelen we dit ook uit. Taal is nog ondergeschikt. Zodra de taal begint op te komen worden kinderen van deze tijd te snel aangesproken op hun cognitieve ontwikkeling, terwijl het van

belang is dat de ontwikkelingsgebieden nog naast elkaar lopen. Je hoort een kleuter al snel zeggen als ze de opdracht krijgen iets te tekenen: ‘dat kan ik niet’. Ze krijgen de tijd niet om hun beleving op papier te uiten, te experimenteren en te onderzoeken. De werkjes zijn meestal geheel voorgekauwd. Deze werkjes maken is ook belangrijk, de kleuters leren dan vaardigheden, maar daarnaast is het van belang dat ze de mogelijkheid krijgen om hun eigen expressie en materialen te onderzoeken. Lekker klieveren met zand en water, klei en vingerverf zie je niet veel meer in de kleuterklas. Experimenteren is dé drijfveer voor een creatieve geest. Kennis opdoen door zelf te ontdekken beklijft beter dan een kind te vullen met informatie.”

Verhaal 55

Annelies uit verhaal 54 vertelt een waar gebeurd verhaal over rapporten in de kleuterklas:

“De rapporten zijn mee naar huis gegeven. De leerkrachten van groep 1 en 2 schrijven de rapporten positief en op een begrijpelijk niveau voor de kinderen. Ze willen dit zo kindvriendelijk mogelijk doen. Onderaan het rapport is echter wel ruimte om de toetsuitslagen van het Cito leerlingvolgsysteem te benoemen en dat wordt dan ook ingevuld. De ouders op het schoolplein kunnen niet wachten om het rapport rustig thuis met hun kind door te lezen, dat gebeurt snel al bij het hek. Sommige ouders zie je zelfs even het rapport met elkaar vergelijken. In de week die volgt vraagt een kleuter aan een andere kleuter: ‘Wat had jij voor de toetsen op je

rapport?’ ‘Twee keer een A’ is het antwoord. ‘Oh, ik had twee keer een A+, dus dat is beter’ is de reactie van de andere kleuter. Dit speelde zich werkelijk af tussen twee 5-jarigen in een kleutergroep.”

Verhaal 56

GESTOPT WEGENS TE GROTE WERKDRUK EN MENSONWAARDIGE MANIER VAN WERKEN!

Marieke vindt het jammer dat er niet zichtbaar wordt gemaakt hoeveel leerkrachten er stoppen met hun werk vanwege de werkdruk.

“In 2006 ben ik gestopt met werken in het onderwijs, ik gaf 14 jaar les aan groep 1/2. Ik heb nooit de vraag gehad van mijn werkgever waarom ik stopte met werken. Ze geven er gauw een eigen betekenis aan.: Ze zal wel liever bij haar kinderen zijn dan nog werken. Ik vind het jammer dat ik nooit heb kwijt gekund waarom ik ermee stopte.

Toen ik pas geleden het filmpje van Erica Ritzema tegenkwam op internet was ik blij dat er wel iemand de aandacht heeft gekregen met haar beslissing. Mijn zus was ook kleuterjuf met een KLOS opleiding zij is ook gestopt met werken omdat ze te veel van haar vroegen. En met haar nog zoveel anderen.

Ik liep erg tegen de Cito-toetsen aan. Het is frustrerend om dingen aan kinderen te moeten vragen waarvan je al weet dat het teveel gevraagd is gezien de ontwikkeling van het kind. Dat je zulke jonge

kinderen (4 jaar) aan een tafeltje moet zetten, zo ver uit elkaar dat ze niet kunnen afkijken waar ze nog nooit van gehoord hadden omdat ze altijd mochten leren van het kijken bij elkaar. Terwijl ik allang wist hoe het zit met de ontwikkelingen van de kinderen omdat ik dat gezien had in het werken met de kinderen.

Een nieuwe collega bij de kleuters die uit de middenbouw kwam (met een Pabo-diploma) kwam iedere keer met werkbladen aan ter voorbereiding op groep 3, ik vond dat al helemaal niks maar ik probeerde mee te gaan met de tijd.

Ook het nieuwe observatiesysteem gaf mij veel ergernis. Wij hadden gekozen voor ‘Kijk’. Ik moest voor 30 kinderen 9 ontwikkelingsgebieden gaan invullen waaronder 9 deelstapjes en dat 3 keer per jaar. Ik was meer bezig met het in de gaten houden of ik alles wel gezien had dan dat ik nog naar de kinderen keek. Hoe belangrijk is het dat je precies gezien hebt of een kind over een lijntje kan lopen, terwijl ik allang wist dat het wel goed zat met de motorische ontwikkeling. Maar als ze van me vragen of ik dat wil aankruisen dan moet ik dat ook echt gezien hebben.

Toen een leerkracht van de middenbouw onze gegevens in de computer wilde invoeren vertelde ze mij dat de andere 5 kleuterleidsters de curve precies op het leeftijdjaar hadden lopen en dat ik de enige was die de curve gevarieerd had lopen omdat een kind soms scoorde voor een kind van 4.5 jaar en soms voor 5.5 jaar. Zij hadden dus allemaal natte vingerwerk gedaan, zonder het tegen mij te zeggen. Ze vragen te veel van je maar als je gaat zeggen dat je dat niet doet dan krijg je iedereen tegen. Ik koos om gewoon te doen wat van me gevraagd wordt en het werd me teveel

en zij kozen ervoor om te liegen dat ze het gezien hadden en konden door blijven werken. Hoe oneerlijk!

De werkdruk na schooltijd was ook enorm hoog. Ik moest altijd haasten om mijn werk af te krijgen in de uren die ik uitbetaald kreeg. Ik deed thuis nog heel veel voor school terwijl ik parttime werkte. Moest vaak terug komen voor vergaderingen en cursussen.

Ik leerde om 'nee' te zeggen. Dat ik het te druk had om er nog wat bij te kunnen doen. Maar daarmee kreeg ik mijn collega's tegen mij omdat zij ook zoveel werkdruk hadden. En ook tot 22.30 uur zaten na te kijken thuis.

Ik werd steeds verdrietiger en kon thuis niet meer genieten van de leuke dingen. Ik moest vaak huilen en wist dat het niet goed met me ging. Mijn man was bang dat, als ik ging stoppen met werken we mijn salaris niet konden missen en was hij was ook bang dat de muren op me af zouden komen. Iedere keer als ik het besprak of ik zou stoppen gaf hij tegengas.

Het heeft 7 jaar geduurd voordat ik dan toch de keuze durfde te maken. Ik sloeg thuis mijn eigen kinderen tegen hun billen als ze niet luisterden en dat gaf de doorslag. Gelukkig dat ik geen burnout of overspannenheid heb gekregen maar me alleen maar ongelukkig voelde in mijn werk.

Ouders zeiden me, dat ze het betreuren dat de liefste juf van de school nu weggaat."

Verhaal 57

Dat onderwijs en opvoeding ook na je werkzame leven in je hart blijven, bewijst de reactie van Martha. Zij is ontwikkelingspsychologe en werkte als docent op de opleidingen MO-A en MO-B Pedagogiek.

“Mijn kleinzoon van 8 heeft de pest aan lezen en schrijven. Ik gaf hem het boek ‘Mees Kees en een pittig klasje’. Hij toonde geen interesse, behalve dan bij voorlezen een beetje. Hij was nooit goed in al die letters leren, lezen en schrijven. Het is een intelligent baasje dat alleen maar steeds meer wil spelen. Dat is een enorme behoefte geworden. Ik heb altijd vraagtekens geplaatst bij het kleuteronderwijs en in feite ook bij het hele onderwijs zoals dat nu is. Ik ga er voor dat het verandert, te beginnen bij kleuters!

Een ander verhaal is dat van mijn 11-jarige achterbuurjongetje, die ik ken vanaf zijn tweede. Hij was een intelligent baasje en tot mijn verbazing ging het op school mis. Hij was steeds heel gauw boos op andere leerlingen en boosheid is lastig... Hij belandde in het speciaal onderwijs. Daar gaat het goed. De klassen zijn klein en hij mag meer zichzelf zijn. Hij zit nu in groep 7. Deze week is vastgesteld dat hij heel intelligent is en naar het voortgezet onderwijs mag in september. Hij maakt op dit moment grote sprongen zei zijn moeder en je kunt dat aan hem zien. Hij is veel zekerder van zichzelf.

Het lijkt er bijna op dat je van geluk mag spreken als je in het speciaal onderwijs terecht komt en intelligente ouders hebt die je steunen. Ik heb dat bij meer kinderen gezien. Eindelijk is er de

situatie die gewoon normaal zou moeten zijn in het onderwijs vind ik.”

Verhaal 58

Kleuterleider (!) Robin werkt nu bijna 25 jaar met kleuters, sinds 6 jaar op een Montessorischool. Hij heeft zich altijd openlijk en verholen verzet tegen allerlei ‘verbeteringen’ die hij moest doorvoeren in zijn kleuterklas.

“Ik was altijd een fel en uitgesproken tegenstander van het te vroeg te cognitief benaderen en meten van kleuters en betrachtte openlijk dan wel verholen verzet tegen elke nieuwe oekaze van buitenaf. Ik had een regel: blijf uit de buurt van mijn kleuters, want als ik één ding geleerd heb, is het wel dat kleuters niet anders kunnen dan zich ontwikkelen en dat ze ook heel goed weten waar ze behoefte aan hebben en aan toe zijn.

Overheden en besturen (de 'denkers' achter alle maatregelen die altijd en vooral gericht waren op zogenaamd betere resultaten die gemeten kunnen worden...) stelden mij in al die jaren voor steeds wisselende benaderingen, werkvormen, methodieken en wat al niet. Al deze 'verbeteringen' hadden een ding gemeen: Het waren geen verbeteringen en m.i. voor kleuters soms een ronduit vervelende verschraling, dan wel domweg schadelijk. Uiteindelijk ben je als docent toch heer en meester in je eigen toko, dus ging ik daar naar eigen inzicht mee om. Inspectie niet blij, directie niet blij, kleuters en ouders gelukkig wel.

Nu doe ik sinds zes jaar een Montessori kleuterklas. Bijna alle kleuters gaan rudimentair lezend, rekenend en schrijvend naar groep drie. Dit lijkt op gespannen voet met dit zwartboek, maar dat is het volgens mij niet. Als ik een ding altijd gedaan heb en nog doe, is de kleuters in geleide vrijheid leren hun eigen keuzes te maken, individueel en zonder druk. Wel besteed ik veel terloopse aandacht aan klank en vorm, maar geen letters of cijfers als een kind daar niet om vraagt. Dan, als ze het willen, leren ze het in no time. Volgens de schoolse definitie van groep 1 en 2, of volgens de gehanteerde leeftijdsgrenzen tussen 4 en 6, zo'n beetje, zijn dat dan nog kleuters. Er zit wat mij betreft nogal wat ruimte tussen 'moeten letters leren' en 'mogen nog geen letters leren'. Wat mij betreft een interessant gebied. Laat de kleuter (en eigenlijk alle opgroeiende kinderen) in hun waarde. Laat ze kind zijn. En iemand die nooit een kleutergroep gedraaid heeft voor langer dan twee jaar, zou de bevoegdheid om te oordelen ontzegd moeten worden. Dat is alsof een chirurg en een slager samen een OK protocol opstellen.

Naschrift: Eergisteren mailde ik jullie met mijn bijdrage, maar vandaag kreeg ik te horen dat we ¹'ZIEN' invoeren omdat de inspectie over een maand komt. Waar ik eerst een door mijzelf zo geroemde kleuterklas had met allemaal kindertjes met wie het goed ging, heb ik nu 19 zorggevallen. De orthopedagogen tuimelen over elkaar heen en voor de adviezen en handelingsplannen mag ik

---

¹ ZIEN! is een pedagogisch expert-systeem dat de voorwaarden om tot leren te komen en het sociaal functioneren van kinderen in kaart brengt. Dat gebeurt zowel op individueel als op groepsniveau. Het is een extra dienst van het leerlingvolgsysteem ParnasSys.

toch minimaal wel een fulltime secretaresse in dienst nemen. Ze zijn volslagen door het lint met hun meten is weten en andere dooddoeners die de kleuter om zeep helpen. Heer, verlos ons van deze idioterie!”

“ Hoe kan ik mijn collega's ervan overtuigen dat een kleuter een andere benadering vraagt dan een lagere school kind?

Verhaal 59

Hella ervoer de 2-jarige PABO in 1990 als zeer algemeen en daardoor zeker wat betreft de kleuter behoorlijk 'mager'. Ze kreeg een baan bij de kleuters en was meteen verknocht aan deze leeftijdsgroep. Ze besloot zichzelf bij te scholen, omdat ze het gevoel had bepaalde kennis over jonge kinderen te missen. En met kennis kun je collega's en ouders overtuigen van het feit dat je kleuters hun eigen tempo van ontwikkeling moet gunnen.

"Ik ben de opleiding Intern Begeleider/RT Kleuters gaan volgen en heb toen behoorlijk wat kennis tot me kunnen nemen. Ik heb er heel veel geleerd en mijn kijk op kleuters is absoluut veranderd. Ik ben altijd al van mening geweest dat je kleuters hun eigen tempo van ontwikkeling moet gunnen, maar door die opleiding kan ik het nu ook onderbouwen in een gesprek met ouders of collega's. Ik denk dan ook dat heel veel informatie van deze opleiding ook bestemd is voor de specialisatie van het jonge kind op de PABO. Die moet er zeker komen! Inmiddels hebben mijn onderbouwcollega's en ik met succes de komst van een methode voor rekenen tegen kunnen houden. Om goed onderwijs te kunnen geven heb je geen methode nodig. Sterker nog, methodes halen het plezier weg in lesgeven omdat je iedere 2 jaar dezelfde thema's doet. Onze volgende stap is om de veelheid aan CITO toetsen aan de kaak te stellen. Een veelgehoorde opmerking daarover is dat we die toetsen MOETEN doen van de inspectie."

Verhaal 60

De kennis van PABO studenten over onderwijs aan kleuters lijkt elk jaar wel minder te worden. Dit ervaart Elize als ze stagiaires in haar klas krijgt.

"Ik heb al een aantal keer een stagiaire in de klas gehad. Ik vind het een uitdaging en erg leuk om mijn kennis door te geven. Maar..... elk jaar lijkt het met de kennis onder de studenten wel minder te worden. Ze staan echt met hun handen in het haar en weten totaal niet wat je moet doen met kinderen uit groep 1-2:

- ❖ Ze hebben er geen idee van in welke ontwikkelingsfase de kinderen zitten.
- ❖ Ze hebben geen kennis van kinderliedjes, kring en dansspelletjes.
- ❖ Motorische vaardigheden, hoe moet je een bewegingsles geven, hoe bied je een vouwles aan, hoe leer je een kind plakken, verven, knippen.
- ❖ Welke taalactiviteiten doe je in de kring, wat is belangrijk als je een prentenboek voorleest. Hoe bied je een versje aan?
- ❖ Hoe belangrijk is structuur, orde en regelmaat? Welke afspraken en regels zijn voor deze groep belangrijk om de dag goed te laten verlopen en de sfeer gezellig te maken.

Ik maak mij echt zorgen. Hier ligt een belangrijke taak van de opleiding. Wij hebben destijds in onze opleiding drie jaar stage

gelopen, twee dagen in de week en projectweken ingevuld en lesgegeven. Nu komt een student 20 dagen en daarmee is het gedaan. Véeel te weinig!

In de eindbeoordeling maak ik hier steeds een opmerking over, maar er wordt niets mee gedaan.

Straks zijn de KLOS-ers er niet meer, kom op lerarenopleidingen, DOE IETS!”

Verhaal 61

Riet verwoordt in een emotioneel verhaal hoe zij uiteindelijk een punt achter haar onderwijsloopbaan heeft gezet. Voor haar geldt heel duidelijk dat ze geen spijt heeft van de afgelopen zware periode. Ze heeft aan den lijve ondervonden hoe we in het kleuteronderwijs achteruit hollen en heeft lang gedacht dat de wal het schip zou keren. Ze beseft nu dat ze zelf deel van de wal moet zijn en is lid geworden van de landelijke Werkgroep Kleuteronderwijs. Aantekeningen bij haar afscheidsspeech als leerkracht:

“Vol enthousiasme ging ik in 2005 weer aan de slag in de kleutergroep. Hoewel ik geen KLOS had gevolgd, had ik me wel bijgeschoold in de voorafgaande jaren, (bijvoorbeeld de nascholingscursus ‘de Kleuter in de basisschool’. Heel bijzonder is het dat de kleuterleerkracht zich met de nieuwe basisschool wel

moest bijscholen, maar dat de lagere school leerkracht dit niet hoefde te doen.

Al heel snel kregen wij te horen dat we voortaan met ‘Ik en Ko’ moesten werken. ‘Schatkist’ lag bijna nieuw in het magazijn. Tijdens de vergadering werd het duidelijk dat wij hier geen inspraak in hadden en dat dit van hogerhand, in ons geval het bestuur, moest. En natuurlijk wisten wij nooit wat ‘moest’ betekende. Het kan ook zo zijn dat de directie akkoord gegaan is zonder met ons te overleggen. Daar kom je als leerkracht vaak niet achter, ook al vraag je veel.

Na een paar jaar werden we verplicht 9 thema’s te doen, 18 in twee jaar. ‘Dan hadden de kleuters alles gehad’. Maar dan hadden ze natuurlijk vooral alles gehad wat de samenstellers van de methode voor de kleuters hadden bedacht! Volgens die methode zou er in het project ‘Sprookjes’ één sprookje verteld worden (Sneeuwwitje), een ander sprookje werd vervormd. Gewoon de tijd nemen om te vertellen. Dat gebeurt trouwens ook niet zoveel meer, want in een verhaal moeten per se die en die woorden staan omdat die aangeleerd moeten worden in een cluster. Daarbij hebben we ook de tijd niet meer om een verhaal goed voor te bereiden, want de lijsten moeten ingevuld worden) is niet aan de orde. Ook in ‘Ik en Ko’ zijn er hiaten. De directie ging er van uit dat die opgelost konden worden met het aanbieden van 15 letters in de kleuterbouw (de begeleider zei tegen me: de kleuters zullen je dankbaar zijn!!) en het aanbieden van woordclusters: elke dag één en vooral elke dag oefenen.

Over dit alles hoefden wij ons niet uit te spreken, laat staan na te denken. Daar sta je dan met je goede gedrag. En natuurlijk kun je er nog een beetje mee sjoemelen: gewoon elke week een letter ophangen/ een woordcluster laten hangen zonder te oefenen/ de leuke act die er ‘verplicht’ bij hoort niet te doen.

Maar .....is dat de reden waarom je met kleuters wilt werken, waarom je in een basisschool wilt werken? Waar haal je nog de energie en het plezier vandaan wanneer je niet meer voor de kinderen werkt maar voor het voldoen aan onzinnige methodes, OBD eisen, niet kundige directies!?”

Minke Mulder heeft een boekje geschreven over de vraag van muis aan de wijze egel:

Op een dag vroeg de kleine muis aan de wijze egel: Waar gaat het eigenlijk om? Gaat het erom dat je zoveel mogelijk nootjes verzamelt zodat je er heel veel hebt als je oud bent? Of dat je zo vaak mogelijk zo ver mogelijk weg gaat, zodat je daarna weer naar huis kunt? Gaat het erom dat je zo veel mogelijk vrienden maakt zodat je nooit alleen bent? Dat je zoveel mogelijk leert zodat je later alles weet? Of gaat het er misschien om dat je zo weinig mogelijk doet zodat je niet moe wordt? Nou?

De wijze egel dacht na, dacht nog wat, en nog wat, en zei tenslotte: Het gaat om aandacht! Aandacht? Vroeg de muis, Voor wat?

Aandacht voor de nootjes die je verzamelt. Aandacht voor de reizen die je maakt. Aandacht voor je vrienden. Aandacht voor wat je leert.

En aandacht voor het nietsdoen, zei de egel.

Aha, zei de muis.....Zo veel mogelijk ?????

Verhaal 62

De meeste PABO's behandelen amper ‘het jonge kind’. Dit merkt Pieta aan de stagiaires die zij in haar groep krijgt.

“Op dit moment heb ik een goede stagiaire die bij mij de LIO-stage doet. Het eerste half jaar doet zij ervaring op in de groep en vanaf januari gaat ze een groep alleen doen.

Ze weet niets over hoe je vaardigheden aan kunt leren, laat staan hoe je dit in kaart brengt (motorische vaardigheden, auditieve waarneming, visuele waarneming en vooral wat mag je verwachten van een kleuter die net op school is en van een kleuter die bijna naar groep 3 gaat).

Uiteraard probeer ik haar zoveel mogelijk te begeleiden, ik lijk wel een PABO docent.....”

Verhaal 63

Deeltijd student aan de PABO Mira zou willen dat meer kleuterjuffen voor hun mening uit durven komen. Ze heeft respect voor mensen die het er niet bij laten zitten en opkomen voor alle kinderen en leerkrachten.

“Ik ben deeltijd-student aan de PABO. Na mijn eerste universitaire opleiding dacht ik te kiezen voor iets waar mijn hart echt ligt, namelijk werken met kinderen. Op school leerde ik mooie dingen over aansluiten bij de belevingswereld en het ontwikkelingsniveau van kinderen. Al vanaf mijn eerste stage merk ik echter dat hiervan

op school niet zoveel terecht komt. Op elke stage merkte ik bovendien precies wat Erica Ritzema in haar artikel benoemt: alleen nog maar gestreste leerkrachten die nergens tijd voor hebben en het grootste deel van hun vrije tijd aan school op moeten offeren. En dat moet iedereen dan ook nog eens normaal vinden, want natuurlijk krijg je die uren niet uitbetaald.

Het ergste van alles is nog wel dat de kinderen volledig ondergesneeuwd raken onder alles wat er bedacht wordt om het onderwijs voor hen zo goed mogelijk te maken! Hier is één ding duidelijk: er gaat iets heel goed mis. Kinderen moeten werkjes en werkbladen maken bij het leven, maar of dat ook aansluit bij hun interesses en belevingswereld, dat vraagt niemand. Waardoor ze niet alleen dingen doen die niet leuk zijn, ze leren er ook nog eens vrij weinig van!

Als stagiair heb ik geprobeerd dit bespreekbaar te maken, gek genoeg zijn de meeste mensen die alles in de praktijk moeten brengen het hierover met elkaar eens, er moet iets veranderen! Maar er verandert niks, want dan kan alles niet meer voldoende verantwoord worden naar de inspectie en dergelijke.

Voor mij is het een reden geweest op zoek te gaan naar iets anders, waaruit ik wel heel veel voldoening haal. Ik zal binnenkort afstuderen aan de PABO, maar ik vraag mij af of ik ooit nog iets met dat diploma zal gaan doen. Ik wil in elk geval onder deze omstandigheden niet voor de klas. Ik wil niet het gevoel hebben altijd tekort te schieten!”

Verhaal 64

Irene werkt veel met dyslectische kinderen en Edukinesiologie. Ze ziet al zo lang in haar praktijk kinderen die te 'jong' naar groep 3 gingen en vreselijk faalden. Al was de kalenderleeftijd wel in orde, ze waren neurologisch daartoe onvoldoende toegerust. Met alle emotionele gevolgen van dien. En wellicht onnodig, indien men vanuit ontwikkelingsfasen kleuters zou kunnen observeren. Ook bij haar eigen kleinkinderen ziet ze de gevolgen van het huidige kleuteronderwijs:

“Mijn kleindochter van 4.4: de juf is lief, maar de school is stom. Waarom, vraag ik. Al die werkjes en die letters...

Mijn kleinzoon paar jaar geleden was 5.9 (begin november geboren) en was nog ambidexter, schreef zijn naam van rechts naar links en in spiegelbeeld, maar is slim, verbaal goed en weetgierig. De school vond dat hij echt wel naar groep 3 kon...

Zijn moeder, Orthopedagoog, zag dat anders en hij heeft een heerlijke verlengde kleuterperiode gehad. Eenmaal in groep 3 leerde hij in hoog tempo en moeiteloos lezen, eind groep 3 op AVI-5 of 6 niveau.”

Verhaal 65

Deze kleuterleerkracht betitelt een verplichte kleutertoets als: ‘nog niet van toepassing’:

“Eind oktober heb ik bij mijn oudste groep - sommige kinderen nog 4 jaar - inderdaad, na veel kritiek mijnerzijds, het toetspakket 'beginnende geletterdheid' van het CPS (synthese en analyse) moeten afnemen. Door observatie was mij duidelijk, dat een groot deel van deze groep ‘hier nog helemaal niet aan toe was’ (de juiste fase !?)

Zonder verder testen heb ik op de formulieren ‘nog niet van toepassing’ ingevuld. Het hele gebeuren leverde me wel weer stress en frustratie op!”

Verhaal 66

‘Juf wordt huisschilder’, dat is het verhaal van Jolande. Ze heeft een kleine 20 jaar in het onderwijs gewerkt, altijd in de groepen 1 en 2. Opleiding: KLOS, nog net. Ze deed haar laatste examen in het jaar van de integratie tussen kleuterschool en lagere school, 1985:

“Ik heb altijd veel interesse gehad in het ontwikkelingsgericht onderwijs en mensen opgezocht waarmee ik op die manier kon samenwerken en goed onderwijs aan jonge kinderen kon geven. De laatste jaren echter is het steeds moeilijker geworden dat goed te blijven doen. Steeds meer zijn anderen (inspectie, IB, directie) voor ons gaan bepalen hoe we moeten werken. Heel lang lukte het

om daar toch steeds tegenin te gaan en door zelf creatief te blijven toch wegen te vinden om goed onderwijs te blijven geven. Daarmee bedoel ik dan dat jonge kinderen de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen, waarbij gekeken wordt naar wat ze al wel kunnen en niet naar wat ze allemaal nog niet kunnen. En dat het steeds opnieuw in de eerste plaats belangrijk is dat een kind zich vrij en veilig voelt. Dat dit een voorwaarde is om te kunnen leren. Dat daar dus eerst tijd in gestoken moet worden en steeds opnieuw. En dat alles draait om spelen in een kleutergroep. Dat vanuit het spel enorm veel ontwikkeling mogelijk is, als je de goede momenten weet te vinden en als je zelf mee speelt. Dat activiteiten die te maken hebben met rekenen en lezen altijd vanuit het spel aangeboden worden en niet als oefening, zeker niet voor kinderen die in hun ontwikkeling zover nog niet zijn. Dat er veel ruimte is voor eigen initiatief van kinderen en dat er lekker veel gezongen wordt en dat je daar natuurlijk veel bij moet bewegen. Omdat iedereen eigenlijk wel weet dat al deze dingen de ontwikkeling van een kind ten goede komen.

Maar...in de afgelopen twee jaar ontdekte ik dat tegengas geven en toch blijven doen wat goed is voor kinderen niet meer genoeg werkt. De maatregelen zijn dwingender dan ooit. Inspectie en directie hebben bepaald dat we met een methode moeten werken, omdat de resultaten beneden de maat waren en ons een zwakke beoordeling boven het hoofd hing. Nieuwe leerkrachten in groep 3 vinden dat wij kleuters onvoldoende geschoold afleveren. Ook de kinderen in groep 1 moeten aan Cito-toetsen voor rekenen en taal meedoen en dat niet alleen. Wij moeten dan serieus de resultaten analyseren en met die gegevens groepshandelingsplannen maken en uitvoeren en zorgen dat bij het volgende toetsmoment de

resultaten verbeterd zijn. Cito-resultaten worden in teamverband besproken en er heerst dan regelmatig een bedrukte stemming... Vanaf het moment dat ik had besloten het onderwijs te verlaten kon ik tijdens dit soort vergaderingen weer grappen maken en erom lachen en er lekker tegenin gaan.

Als iemand zegt dat wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen beter leren lezen als ze bij de start van groep 3 een grote letterkennis hebben en dat je die dus met ze moet oefenen, juist met de kinderen die niet uit zichzelf die interesse hebben, dan weet ik er nog wel een paar. Bijvoorbeeld dat ook uit onderzoek is gebleken dat kinderen betere schoolresultaten halen als je veel met ze zingt en veel met ze beweegt.

Vanaf augustus dit jaar ben ik met veel plezier geen juf meer, maar huisschilder. Oorzaak van deze overstap ligt niet alleen in de meetcultuur op school, maar ook in mijzelf. Ik heb ontdekt dat de school en de klas met alle hectiek eigenlijk niet zo'n goede plek voor mij is. Enorm vermoeiend, dat vak. Met steeds minder mogelijkheden eigen creativiteit in te zetten om kinderen verder te helpen in hun ontwikkeling niet meer te doen eigenlijk voor mij. Ik ben nu schilder en leer het vak in de praktijk. Het is een mooi vak. Ik weet zeker dat in het onderwijs het tij ooit weer zal keren. Het kan zo niet blijven doorgaan lijkt me. Ik wens iedereen die het wel blijft volhouden veel wijsheid en moed. Ik ga voort met de kwast en ben daar heel tevreden mee."

Verhaal 67

Juf Hetty stapte na ruim 15 jaar regulier onderwijs over naar een Vrijeschool:

"Ik heb het stukje gelezen in tijdschrift Ode en ik ben het er helemaal mee eens. Ik heb ook de ouderwetse kleuterleidsters opleiding gedaan en vind dat het huidige onderwijs veel te schools is voor het kleuterkind. Na ruim 15 jaar regulier ben ik overgestapt naar het Vrijeschool onderwijs en ben daar erg blij mee.

Ik heb les gegeven op de opleiding voor vrije scholen en ook heb ik wel eens een gast les gegeven op de huidige PABO.

Mijn dochter werkt al 10 jaar in het reguliere onderwijs en ook zij loopt ertegenaan, dat ze steeds meer en meer cognitieve zaken moet aanbieden. Weinig tijd voor spelen en ontdekken!

Ik wil graag meedenken en vind de werkgroep een geweldig initiatief."

Verhaal 68

'Er was niets mis met het kleuteronderwijs van vroeger', dat verzucht Helena, oud-kleuterleidster en inmiddels met pensioen.

"Ik roep al zolang dat het kleuteronderwijs letterlijk ten onder is gegaan: dit is niet goed! Creativiteit is zo ontzettend belangrijk op jonge leeftijd, net als het vrij spelen met de materialen en de klasgenootjes die er zijn. Het artikel in Ode in de NRC is een schreeuw om aandacht. Er wordt van kleuters zoveel gevraagd en

dit werkt frustrerend. Natuurlijk zijn er kinderen die in de ontwikkeling bij bijvoorbeeld het lezen verder zijn, maar die werden vroeger ook gestimuleerd. Er was niets mis met het kleuteronderwijs van vroeger!”

Verhaal 69

Oud-directeur Wil, alweer 10 jaar genietend van zijn pensioen, herinnert zich al te goed hoe hij de laatste jaren van zijn werk als directeur in het basisonderwijs met groeiende tegenzin heeft moeten omgaan met regelgeving, bemoeizucht, ondeskundigheid van overheid, inspectie en veel ouders:

“Regelmatig vroeg ik mij af of het een en ander te maken had met mijn vorderende leeftijd, echter ik meen(de) dat dit niet het geval was. Iedere keer als ik mijn team (bestaande uit onderwijsbeesten van de beste soort!) weer moest lastig vallen met scorelijsten/testen/toetsen/overbodige dossiers/inspraakronden/extra vergaderingen/nieuwe organisatiemodellen/wijzigingen schoolplan/verbeterplan/toenemend wijkoverleg/mr-perikelen/enz., bespeurde ik afnemend enthousiasme bij mijn collega’s.

Na mijn afscheid van het schoolleven bedacht ik dat mijn gedrevenheid en deskundigheid van onderwijzer (wat is er leuker dan werken met een klas van 30 leerlingen rond de 12 jaar?) kon

aanbieden aan onderwijsbond en politiek. Echter niemand zat (zit) te wachten op een ervaren oudere. Het zij zo.

Wat mij rest is een droom (*I had a.....*) die gaat over de tijd van de ‘oude lagere school en kleuterschool’, toen er nog goed opgeleide leerkrachten voor de klas stonden die hun leerlingen konden volgen en inspireren. Het is namelijk niet waar dat de PABO mensen aflevert die bekwaam zijn in alle leeftijdsgroepen van 4 t/m 12 jaar. Dit is een gotspe! Bevoegd zijn ze wel, helaas....”

Verhaal 70

Dat vele mensen ervan overtuigd zijn dat het kleuteronderwijs vroeger van enorme waarde was, blijkt maar weer uit een reactie uit onverwachte hoek, van Marc, een 77 jarige ex-orthopedisch chirurg. Zijn inmiddels overleden vrouw was kleuteronderwijzeres in België op wat toen nog een ‘bewaarschool’ heette.

“Met veel genoegen heb ik het kort verslag over een interview met U in de krant gelezen onder de rubriek Ode – Zingeving. Uw mening is mij uit het hart gegrepen. Ook van mijn vrouw herinner ik me hoe ze vooral met de kinderen speelde, ze met elkaar liet en leerde spelen, veel muziek en zang en dans, vertellen, poppenspel spelen (we hebben nog samen handpoppen gemaakt), wandelen en rennen in de zeer grote kloostertuin naast de school, voor zover mogelijk wat gym samen, kinderen laten vertellen over hun weekend,...enz. Het ging er blijkbaar ook vooral om dat kinderen met elkaar leerden leven en dus niet vooral schools leren. Ze was

bijzonder enthousiast en bij alle ouders, haar collega's en de kinderen zeer geliefd en heeft haar hele leven met veel plezier aan die jaren teruggedacht."

Verhaal 71

Toen Diny na ruim 40 jaar afscheid nam van het basisonderwijs kwam er een stukje in de plaatselijke krant getiteld 'Spelen wordt te veel onderschat'. Na een onderbreking van 5 jaar in de middenbouw, schrok ze van het veranderde onderwijs in groep 1 en 2.

"Toen ben ik erg geschrokken van de hoeveelheid toetsen en screenings. Er werd een grote hoeveelheid tijd besteed aan het leren van cijfers, letters, terwijl ze volgens mij, dat zeer snel in groep 3 en 4 leren, dus zonde van al die verloren speeltijd. Deze speeltijd zou beter besteed kunnen worden aan het spel in de bouwhoek, waarin kinderen ruimtelijke ontdekkingen doen die ze niet snel zullen vergeten. Helaas is daar in de resterende tijd van de basisschool geen tijd meer voor. Ook in de poppenhoek leren ze hoe je met elkaar om moet gaan op sociaal-emotioneel gebied. Toen ik een oud-collega tegen kwam, zei zij: "Over een aantal jaren lopen ze allemaal de deur plat bij de speltherapie, omdat ze dat veel te weinig gedaan hebben in de kleutergroepen". Thuis wordt er ook minder gespeeld door de komst van de computer, iPad en de hoeveelheid kinderprogramma's op de tv."

Verhaal 72

Ook in de bovenbouw is het onderwijs de afgelopen jaren sterk veranderd. Corien voert al jaren een strijd tegen de huidige onderwijspraktijk die verschoven is van 'leven *met* de Cito naar leven *naar* de Cito'. Ze werkt nu 23 jaar in het onderwijs en is het helemaal zat! Haar baan is door het bestuur verziekt en ze voelt zich een veredelde lesboer.

"Ik werk in de bovenbouw, maar ook daar ligt het accent teveel op het bereiken van goede Cito-resultaten (met allerlei achterlijke gevolgen van dien, zoals 'niet goed gemaakt, dan doen we hem toch gewoon over?') Vervolgens heeft ons bestuur ook nog een handige cursusleider gevonden die al die resultaten in 'handige' werk-, groeps- en individuele plannen verplicht uit te werken. Zoals een collega van mij het bondig formuleert: "Als het op papier maar klopt...." Maar al dat geadmistreer gaat ten koste van tijd, die ik jaren geleden gebruikte om leuke en goede lessen te geven. Voor het invullen van sommige werkplannen ben je 11 uur bezig. Overigens heb ik ook de tijd *zonder* de Cito meegemaakt en toen kwamen de kinderen van groep 8 ook prima op de juiste plek in het middelbaar onderwijs terecht.

Wij zijn dit jaar begonnen met een Jena-opleiding en ik hoopte dat dat een mogelijkheid bood om de Cito buiten de deur te houden, maar dat blijkt niet te kunnen. Inmiddels ben ik een soort van ten einde raad, heb het gevoel me er maar bij neer te moeten leggen tot ik een andere baan heb gevonden. Ik moet zo tegen mijn gevoel ingaan dat ik er slapeloze nachten van heb en me overspannen voel. Op deze manier wil ik

niet langer in het onderwijs werken! Er zijn op mijn school bijna geen gelijkgestemden meer (de nieuwe generatie is opgeleid om met de Cito om te gaan) en ik weet ook niet meer bij wie ik mijn beklag kan doen, terwijl er gelukkig wel steeds meer artikelen verschijnen die hetzelfde geluid laten horen.”

Verhaal 73

Lucie (62 jaar) dankt de leden van de steun- en werkgroep Kleuteronderwijs uit de grond van haar hart voor de inspanningen die zij leveren voor goed kleuteronderwijs. Ze is kleuterleidster van origine, van de KLOS in Amsterdam (afgestudeerd in 1971), heeft de A- en B-akte en is ook hoofdleidster geweest. Én nog steeds fulltime werkzaam in het basisonderwijs.

“Ik zie met lede ogen de ontwikkelingen aan. Ontwikkelingen die ik niet kan stoppen en waar ik de energie niet (meer) voor heb om het tegen te gaan. Momenteel moet ik volgens het ‘ADI- model’ mijn lessen geven en word hierin begeleid en geobserveerd. Dit model wordt gehanteerd op alle basisscholen van mijn schoolbestuur. Ook moet ik mijn kleuterklas indelen in 3 niveaus, zowel de oudste als de jongste kleuters. Ik moet lesgeven in kleine kringen, dus de oudsten en jongsten gescheiden, terwijl ze juist zoveel zouden kunnen leren van elkaar! Omdat ik kostwinner ben en dus een verantwoordelijke taak heb om het huishouden draaiende te houden in mijn eentje, kijk ik wel

uit voor verlies van energie in de vorm van acties ondernemen tegen mijn bestuur/directie. Ik moet wel meegaan in de stroom, hoe zeer ik ook weet dat dit eigenlijk niet zo zou moeten zijn... Ondertussen geef ik ook nog steeds les zoals ik geleerd heb ook op mijn opleiding; veel sprookjes, veel drama, veel voordoen in gedrag en appelleren aan de ontwikkeling van de kleuter. Ik heb er een oog voor om te zien waar het kind in zijn/haar ontwikkeling is en kan direct hierop inspelen, dus individueel lesaanbod. Mijn klassen zijn qua sfeer onberispelijk te noemen, de inrichting van het lokaal is keurig en uitnodigend voor kinderen en veel ouders en leerkrachten zien dit gelukkig! Ik mag zeggen dat veel ouders hun kind graag bij mij in de klas willen hebben en heb een goede reputatie opgebouwd op mijn school. Het is voor mij ondersteunend en fijn te horen dat jullie zoveel doen voor het échte kleuterkind! Dat moet voorop staan!”

Verhaal 74

Ook op peuterspeelzalen treedt de verschoolsing op. Joke heeft medelijden met de kinderen waar allerlei toetsen op losgelaten worden. Het artikel in Ode is haar uit het hart gegrepen.

“Ooit heb ik als bestuurslid van een basisschool gepleit voor een poppenhoek, autootjes etc. in de eerste klas (toen nog los van de kleuterschool) om de overgang van kleuterschool naar lagere school soepeler te maken en het kind nog even kind mocht zijn. Het commentaar was "jij hebt makkelijk praten, jouw kinderen doen het

op hun sloffen". Nee, er moesten juist leerprogramma's op de kleuterschool komen en geen 'kleuterschooldingen' in de eerste klas! Ik heb 15 jaar ervaring met peuterspeelzaalwerk en als ik nu zie hoe schools zelfs een SPEELzaal moet zijn, dan heb ik medelijden met de kinderen waar allerlei toetsen op losgelaten worden en de leidsters waar erg hoog gegrepen eisen aan gesteld worden. En het resultaat is niet bepaald succesvol te noemen. Ik weet best dat niet alles van vroeger beter is, helemaal niet, maar bij de nieuwe ontwikkelingen slaat men de plank vaak mis."

Verhaal 75

Waarom hebben we de waarden van het oorspronkelijke kleuteronderwijs verkwanseld? P. is ambulante begeleider in het onderwijs voor rugzakleerlingen/cluster 4 en zoekt naar een verklaring:

- ❖ Was het de obsessieve neiging van het 'veranderen omwille van het veranderen', die merkwaardige wet die het Nederlandse onderwijs regeert?
- ❖ Was het 'haastige spoed', vanuit de kwantitatieve, westerse gedachte dat 'hoe jonger - dus langer werken aan de cognitieve, schoolse vaardigheden - hoe hoger het leerrendement'? Merkwaardig, we zijn nog nooit zo oud geworden....
- ❖ Is het de angstcultuur van meten is weten? Nog nooit zo veel leer- en ontwikkelingsstoornissen geteld en gelabeld, de reken-

en taalonderwijsopbrengst is achteruit gehold, en het aantal voortijdig schoolverlaters is fors gestegen....

Het artikel in Ode stemt tot hoop: eerst bij de basis gaan verbeteren; kleuters weer laten spelen in een verzorgde, overzichtelijke (= kindvriendelijke) omgeving. Veel zingen, rijmen, voorlezen en vertellen, ook goed voor de ethische, sociale en emotionele vorming en de taalontwikkeling! Én goed voor de kleuterjuffen en meesters die weer echt met hun hart bij de kinderen kunnen zijn in plaats van bij het vuistdik kinddossier en daardoor weer plezier in hun werk krijgen. Ik heb er helaas veel zien vertrekken of afbranden, omdat het onderwijssysteem een wel heel ander werkveld bleek dan waarvoor ze meenden te hebben gekozen. De bureaucratie er uit en kind weer kind laten zijn!"

Verhaal 76

Ook deze ervaren leerkracht van groep 1 en 2 blijft liever anoniem. Ze voelt zich als het ware door Cito aangestuurd.

"Geen goede resultaten, dan word je op het matje geroepen. D en E scores worden je werksituatie.

Al jaren heb ik aangegeven dat de lesstof centraal staat en niet het kind. Ik vrees - gefrustreerd- dat we roependen zijn in de woestijn. Ik denk dat je zolang je werkzaam bent in het onderwijs, je aan de opgegeven regels moet houden en met de stroom mee moet. Het heeft ons op school bijna 4 jaar gekost om de kleuters weer

handmatig de toetsen te laten maken in plaats van met de computer. Uiteindelijk waren de slechte scores de reden om weer handmatig te mogen gaan afnemen en niet de argumenten van de leerkrachten onderbouw! Ik hoop dat het echt anders mag worden voor alle jonge kinderen die nu een volwassene in zakformaat moeten worden. Ik hoop op een revolutie in denken. Echter worden de oude kleuterleerkrachten niet zo serieus genomen. En de jongeren hebben niet dit invoelend vermogen. Het is een andere tijd...”

“ Leerkracht tegen de ouders van een dyslectisch kind: Uw dochter haalt het gemiddelde zo naar beneden...

Verhaal 77

Als ergotherapeute met 40 jaar ervaring op scholen, is Letty het helemaal eens met het artikel in Ode. Ze heeft vanuit haar expertise tevens volop ideeën over hoe het wel zou kunnen:

“Laat de kleuters spelen, klimmen, klauteren, verkleden (mag niet meer vanwege luizen..), kleien, verven, bouwen enz. De werkbladen de kleuterklas uit! Vanaf de voorjaarsvakantie kun je in groep 2 starten met voorbereidend schrijven met bv scheerschuim en vingerspelletjes. Als schrijftherapeute werk ik nauwelijks met pen en papier, maar vooral met het verbeteren van de oog-hand coördinatie. Ik kom op vele scholen per jaar, maar er zijn nog maar zeer weinig kleuterklassen waar een zand/watertafel te vinden is. Als die er wel staat, complimenteer ik de juffen. Gelukkig wordt er wel weer meer aan de motoriek gedaan tijdens het buitenspelen.”

Verhaal 78

Als het aan Cora had gelegen, had ze haar kennis en ervaring doorgegeven als gastdocent op de PABO of in de praktijk als stagebegeleider. Er bleek hiervoor helaas in het veld weinig interesse. 9 jaar geleden is ze door een *burn-out* arbeidsongeschikt geraakt.

“Ik heb 30 jaar fulltime gewerkt als leerkracht in de groepen 1 en 2. Dat wil zeggen, 12 jaar als kleuterleidster op een twee-klassige

kleuterschool en 18 jaar op een 16-klassige basisschool. We waren als kleuterleidsters na de integratie altijd in de minderheid. In mijn geval 4 tegen 12.

We hebben ons als kleuterleidsters niet in een hoekje laten drukken, maar er was niet op te boksen tegen de directie en de leerkrachten van de midden- en bovenbouw. Het waren dus niet alleen de eisen van bovenaf (Den Haag), maar vooral de dagelijkse confrontaties met collega's, die neerkeken op het werk dat wij deden.

Dit probleem wordt natuurlijk minder, nu er steeds meer leerkrachten voor de klas staan die allemaal de PABO hebben gedaan. Ik vind dat er hoognodig een specialisatie op de PABO's moet komen, omdat onderwijs aan kleuters een totaal andere aanpak vraagt. Zelf heb ik dit jaren geleden al ervaren met stagiaires van de PABO. Ze keken me vaak met open mond aan als ik met hun het gesprek aanging over de ontwikkeling van kleuters en de bijbehorende didactische aanpak. Mijns inziens is er nog een andere mogelijkheid om PABO studenten te begeleiden bij het lesgeven aan kleuters: Er zijn beslist nog oudere leerkrachten met een KLOS opleiding, die hier graag een steentje aan zouden willen bijdragen. Dit zou dan kunnen als gastdocent op de PABO of in de stageschool.

Ik zou heel graag mijn kennis en ervaring willen doorgeven. Helaas blijkt hier niemand interesse voor te hebben. Vaker dan eens is mij gezegd door praktijkdocenten van de PABO en onderwijsbegeleidingsdiensten, dat ik niet moet denken dat het nog goed is zoals ik het vroeger heb geleerd.

En dan roepen ze in Den Haag dat oudere werknemers zo belangrijk zijn, omdat ze zoveel ervaring kunnen doorgeven! Dit probleem speelt niet alleen in het onderwijs. Oudere werknemers worden vaak weggekeken, zo niet weggepest. Ze begrijpen niets meer van deze tijd. Hoe hypocriet zit deze maatschappij in elkaar?”

Verhaal 79

Juf Nicolle uit Zeeland schreef begin jaren '90 haar scriptie voor de PABO over spelen in groep 1 en 2.

“Toen ik in het derde jaar van de PABO zat, liep ik stage in groep 1/2 en had ik op school niks geleerd over de ‘hoeken’ en wat de kinderen daar nu eigenlijk deden. Ik liet de kinderen in de hoeken gaan en zag dat sommige kinderen daar echt vadertje en moedertje speelden of bijvoorbeeld een rijk fantasiespel hadden in de zandtafel. Maar ik zag ook kinderen die alleen maar veel rotzooi maakten en niet tot spel kwamen. Toen wist ik dat mijn scriptie over het spel in groep 1/2 moest gaan.

Door allerlei boeken te lezen over spel en spelbevordering, leerde ik wat ik als leerkracht kon doen om het spel te bevorderen. Sommige kinderen hebben dat niet van huis uit geleerd voor hun 4e jaar. Dat kon dus worden geleerd.

Later werd ik zelf moeder en zag dat ik door met mijn kinderen mee te spelen met de duplo, hen het fantasiespel leerde. Ik zag ook ouders die dat niet deden en hun kinderen hebben nooit leren

spelen, ook niet toen zij naar school gingen.

Ik kwam collega's tegen die zeiden "van mij hoeven ze niet in de bouwhoek of in de poppenhoek als ze dat niet willen, ieder kind is anders". En dat is ook zo, maar toch denk ik dat je ze het wel moet aanbieden. Kinderen die thuis weinig constructiemateriaal aangeboden krijgen, kunnen er toch aanleg voor hebben en kinderen die van thuis uit geen rollenspel hebben geleerd, kunnen het van anderen leren.

Nu is het onderwijs veranderd en is er heel veel aandacht gekomen voor voorbereidend lezen en rekenen. Kinderen moeten veel werkbladen en toetsen maken en er is steeds minder tijd om te spelen, ter verwerking van de emoties en het oefenen van de sociale omgang, maar ook om kinderen die het nog niet kunnen, te leren wat spelen is. Dit voorkomt volgens mij grote problemen voor later. Er moet weer een balans komen tussen in de sociaal-emotionele ontwikkeling en de kennisgerichte ontwikkeling.”

Verhaal 80

Sonja uit verhaal 1 voelt zich als een juf in een kooi en maakt zich zorgen.

“Het afgelopen jaar wisselen de momenten van frustratie en gelatenheid elkaar af. Ik merk nu dat de tussenpozen steeds korter worden en dat ik alleen nog maar gefrustreerd ben lijkt het wel. We hebben op onze school de voorgaande jaren een duidelijke visie op poten gezet. De visie was kindgericht met respect voor zijn/haar ontwikkeling en niet op het kind dat moet presteren. Deze visie is voor ons (kleuterleidsters) onveranderd. Wij zijn toch de ervaren

professionals die weten/voelen wat het kind van ons wil en vraagt. Het kind vraagt om te mogen 'spelen' om zich zo de vaardigheden eigen te kunnen maken en zich te kunnen ontwikkelen in zijn eigen tempo. Wij (de kleuterleidsters) bieden het kind een leerrijke omgeving waar het naar hartenlust mag ervaren. We hebben dus een ervaringsgerichte visie.

Tijdens het inloopkwartier moeten wij gaan *pre-teachen*. Kinderen die een 'achterstand' hebben, moeten we bijspijkeren, want de inspectie.....enz. Alles moet opbrengstgericht werken zijn. Kinderen mogen niet meer zichzelf zijn en zichzelf ontwikkelen. Wij moeten nu bepalen wat ze wel en niet mogen doen. Alles moet een vooraf beredeneerd doel hebben. Wat ik nu zie bij de kinderen is veel stress en onzekerheid, maar daar moet dan ook weer een handelingsplannetje op.

Als ik knok voor de kinderen ben ik lastig en speelt de leeftijd plotseling een rol enz. Wat ik de laatste tijd voel, is dat het water steeds hoger komt en als ik denk dat ik iets heb opgebouwd, dan wordt het net zo hard weer afgebroken. Ik ben trots op mijn oude opleiding en weet dat het kind van nu ons zo hard nodig heeft, maar ik voel dat het op deze manier te moeten werken niet lang meer goed voor me is. Ik voel me als een juf in de kooi.....

Ik maak me erg veel zorgen over hoe het nu gaat in het onderwijs en ik zou zo graag willen dat er een bond wordt gesloten tussen de inspectie en de mensen van de praktijk. Wij zijn er toch allemaal voor het kind en willen toch dat ze gelukkig en rijk aan ervaringen op kunnen groeien? Als de inspectie hier een 'ja' op kan zeggen, dan moet er een ommekeer kunnen komen. Maak ons en het kind niet monddood!"

Verhaal 81

Joyce is sinds 3 jaar met pensioen en ziet het kleuteronderwijs steeds verder verarmen. Ze vindt dat veel onderwijskrachten te weinig weten over de kleuterontwikkeling.

"Zelf heb ik de kleuteropleiding gevolgd en daarna een studie Orthopedagogiek. Op het ogenblik zie ik met lede ogen aan hoe de 'kleuterleidsters' van tegenwoordig proberen de meetlat langs een soort minischolier van 4-5-6 jaar te leggen en er allerlei testen en toetsen op los te laten. Ook proberen zij zo vroeg mogelijk het tellen in te prenten en letterkennis te promoten. De kinderen dreunen getallen op zonder getalbesef en leren letters op een niet natuurlijke manier.

Hierbij gaan ze volkomen voorbij aan de ontwikkeling van de kleuterperiode en aan de hersenontwikkeling van het 4- tot 6-jarige kind. Het jonge kind ontwikkelt zich op een heel andere manier, dan kinderen vanaf 7 jaar. Volgens de ontwikkelingspsychologie verandert rond het 7^e levensjaar de manier van leren, het kind gaat meer cognitief leren. Door de opgedane ervaringen met zijn/haar eigen lichaam en het globale leren, heeft het nu genoeg aan meer abstracte begrippen. De vakken kunnen nu ook apart aangeboden worden, zoals taal, rekenen en schrijven."

Verhaal 82

Het verhaal van Marijke vertelt hoe een bevlogen kleuterleidster, die bewust koos om jonge kinderen in hun ontwikkeling te begeleiden, met een *burn-out* thuis komt te zitten. Dit na 27 jaar gewerkt te hebben aan een en dezelfde school.

“Ooit begon ik mijn opleiding aan de Pedagogische Academie, om daar na een jaar heel bewust over te stappen naar de KLOS. Ik wilde het liefst met het jonge kind gaan werken. Inderdaad, daar stond een vierjarige opleiding voor! Ik maakte een bewuste keuze: werken met kleuters. Het zat en zit me in mijn bloed. Ingaan op de ontwikkelingsfase waarin een kind zich bevindt, situaties aandragen waarin het zich spelenderwijs kan ontwikkelen.

Ik deed mijn werk met ontzettend veel plezier, maar de laatste jaren juist steeds meer met tegenzin. Tot vorig jaar kon ik mij nog wel staande houden. Zo gauw mijn kleuters mijn lokaal binnen wandelden, kreeg ik er toch weer zin in en probeerde zoveel mogelijk de speelsheid in de mij opgelegde activiteiten te houden.

Gelukkig beschik ik over heel wat creativiteit en fantasie om er nog iedere keer ‘het beste’ van te maken.

Maar de druk werd mij toch te groot. Vorig schooljaar werden wij verplicht om onze groep 2 kinderen 20 klanken aan te leren. Dat moest allemaal geregistreerd worden, naast al die andere ‘verplichte’ nummers. Natuurlijk heb ik tegengas gegeven, natuurlijk heb ik mijn team meegedeeld dat als een vijfjarige kleuter versjes en liedjes van vier coupletten kan repeteren, hij/zij dit ook

kan met 20 klanken, maar kent het de klanken dan ook? Is het constantiebeprip al voldoende ontwikkeld voor we 20 klanken gaan aanbieden? Want zoniet, hoe kan een kleuter deze klanken dan leren herkennen in een andere setting dan waarin de klank werd aangeboden? Onze onderbouw lb-er en mijn jonge collega’s geloven er heilig in dat het niveau van het technisch lezen zal gaan stijgen nu men in de kleutergroepen lettermuren heeft en klanken aanleert.

Het leesniveau is inderdaad gedaald, maar wel sinds onze school structureel najaarskleuters doorstuurt naar groep 3. Ik heb het eens uitgezocht en meer dan de helft van deze kinderen loopt vast in groep 4 of 5.

Op een paar collega’s na heb ik totaal geen klankbord op mijn school. Ik zit nu thuis met een *burn-out*, ben mezelf gaandeweg kwijt geraakt als juf. Terwijl ik zo gek was op mijn vak en zo dolgraag met kinderen werkte, heb ik er nu schoon genoeg van. Ik kan er mijn creativiteit niet meer in kwijt. Ik moet mij met tegenzin met zaken bezighouden waarvan ik totaal geen nut zie. Sterker nog: waarvan ik alleen maar zie dat ze mijn kleuters niet ten goede komen. Inmiddels heb ik zelfs gesolliciteerd naar een functie van postbode.

Maar wat ik misschien wel kan is mij samen met gelijkgestemden sterk maken voor het jonge kind in het onderwijs. Hoe? Dat weet ik nog niet? Wellicht door heel concreet voor nieuwe jonge leerkrachten een lijst met punten op te stellen over de ontwikkeling van het jonge schoolkind met daaraan zijn/haar behoeften gekoppeld? Een lijst als het ware als de tegenhanger van de ‘Cees

Bos lijst' die wij op onze school voortaan allemaal voorin onze map moeten hebben. Onze competenties worden zelfs beoordeeld volgens deze lijst. Ik denk dat dat bij mij de druppel was...."

Verhaal 83

Huib van Zijl deelt zijn vroegere ervaringen als directeur in het Voortgezet Speciaal Onderwijs in Rotterdam. Hij is er van overtuigd dat veel leerproblemen door fysieke oefeningen verholpen kunnen worden en verwacht dat er alleen een omwenteling kan plaatsvinden als er onderbouwd onderzoek wordt gedaan naar de gevolgen van te weinig beweging en spelen in de onderbouw.

- ❖ "Dertig jaar in het VSO gewerkt. Ik ben nu 71.
- ❖ Eind jaren '70 kreeg mijn school bezoek van een Staatssecretaris. Onze schoolarts was ooit klasgenoot van haar. Ik verzocht de schoolarts om van 100 leerlingen de resultaten van haar medisch deel van het toelatingsonderzoek door te vlooiën. Het resultaat was: 30% van de leerlingen scoorde 75 % van allerlei diffuse uitvalsfeiten: patroon herkennen op de rug, niet op een been kunnen (blijven) staan, oog-handcoördinatie, etc. Daarna gezocht naar andere meldingen, onderzoeken, maar geen aanknopingspunten gevonden.
- ❖ Een leerlinge (± 14 jaar) kon bij de gymlessen nooit een bal goed vangen. Bij mijn boetseerles kon zij niet een mesje langs een latje trekken, het latje verschoof steeds omdat ze hiervoor blijkbaar niet de nodige oog-handcoördinatie had. In dezelfde

tijd kreeg ik haar, met nog een paar leerlingen als proeftestgroep voor een experimentele methode voor leren lezen (ze was analfabete). Ze had duidelijk b-d verwisselingen. Ik heb haar leren lezen door (bijna) oneindig lang bij een b- in de leesrichting te gaan staan en haar buik aan te wijzen, evenals bij de d-letter haar derrière. Op die manier koppelde zij na lange training de b aan haar buik en de d aan haar derrière, totdat ze aan tafel kon blijven zitten, even mentaal zich voorstelde hoe ze er bij stond en wist dan de letter goed te benoemen.

- ❖ Tien jaar later kwam opnieuw een (andere) Staats secretaris op schoolbezoek. Dezelfde schoolarts verzocht ik het vorige (10 jaar geleden) onderzoek te herhalen op de resultaten van een volledig nieuwe schoolbevolking. Resultaat: 30% van de leerlingen scoorde 75 % van allerlei diffuse uitvalsfeiten. We zijn opnieuw gaan zoeken en vonden een ex-gymnastiekleraar, die door zijn werk op het spoor was gekomen van dezelfde uitvalsverschijnselen. Hij verklaarde o.a. dat het overslaan van het kruipgedrag een verminderde verbinding tussen de hersenhelften veroorzaakte. Hij had voor kinderen een trainingsprogramma ontwikkeld en gaf ook cursussen aan schoolteams e.d.
- ❖ Op mijn school is ook aan het team een dergelijke bijscholing gegeven. Voortaan deed de gymleraar extra compenserende oefeningen met de nieuwe leerlingen die in het toelatingsonderzoek duidelijke uitval vertoonden.
- ❖ Ik ontmoette ongeloof onder psychologen en pedagogen, want zó simpel kon een deel van een leerprobleem niet zijn, want zij hadden er immers voor dóórgeleerd."

Verhaal 84

Wederom een wanhopig verhaal van een kleuterleidster die niet meer kan functioneren op school vanwege de toenemende werkdruk en gestelde eisen aan kleuters. Voor dit zwartboek maakte Annet (60jr) een lijstje met stressfactoren:

- ❖ “Ik loop vreselijk aan tegen de handelingsplannen bij kleuters, na een ‘slecht’ gemaakte Cito-toets.
- ❖ Veel vergaderingen, werkgroepen, enz.... na schooltijd. Voordat de vergadering begint, kan ik niet altijd alles afronden in de klas, waardoor ik dit na die tijd nog moet doen en pas laat naar huis kan.
- ❖ Ik ga meerdere keren in het weekend naar school om zaken te regelen en klaar te maken, omdat ik er in mijn gewone werktijd niet aan toekom.
- ❖ Ook door de week zit ik vaak 's avonds achter de computer om zaken in te voeren, verslagen te maken, enz....
- ❖ De handelingsplannen, die we in de groep hebben. Sommige kinderen zitten in HP's voor rekenen en taal, dit houdt in, dat zij 2 tot 3 middagen apart genomen worden voor extra ondersteuning. Wanneer je beseft, dat zij ook al 3 ochtenden verplicht moeten werken, komen zij bijna niet aan spelen toe, terwijl dit het belangrijkste is, om je zaken eigen te maken door ondervinding.

- ❖ Wanneer ik niet aan de HP's toekom, om welke reden dan ook, voel ik me schuldig (terwijl ik daar dan goede redenen voor heb, bijv. anderen, die je aandacht eens extra nodig hebben).
- ❖ Doordat we zoveel handelingsplannen hebben, kom ik niet toe aan het dyslexieprotocol en registratielijsten. We doen de spellen wel, maar registreren moet je dan thuis doen, omdat er op school of na schooltijd geen tijd voor is.
- ❖ Wanneer kinderen doelen bereikt hebben, voel ik dat niet als mijn verdienste, maar meer dat het kind eraan toe is, om zich zaken eigen te maken.
- ❖ Het lijkt allemaal 1 grote klacht, maar mijn werk vind ik nog steeds het aller-leukste wat er is! Ik wil dit graag zo houden.”

Verhaal 85

Een kleine twintig jaar heeft deze 64-jarige kleuterjuf kleuters mogen lesgeven en in die jaren heeft ze het onderwijs zien veranderen:

“Het verdwijnen van de hoeken, het steeds minder spelen in het speellokaal, het niet inzien van de waarde van het buitenspelen. In het begin had ik tijd om te knutselen, te zingen, te vertellen, een spelletje te spelen enz. In de laatste jaren werd dit een woekeren met de tijd omdat er 'tijd aan taal', middels methoden, besteed moest worden.

Tijd voor overleg en praten over kinderen met de collega's werd minder, doch werd gevuld met administratie (o.a. met wie waar nog niet aan voldeed met het daarbij behorende handelingsplan).

Inmiddels zijn er nog meer methoden voor de kleuterbouw gekomen. Als ‘mensen van de werkvloer’ heb je weinig te vertellen: je wordt aangehoord, je wordt bijgeschoold in nieuwe methoden en/of een andere wijze van administreren en vervolgens moet je meewerken, met wat hogerhand (overheid, bestuur, directie en interne begeleiding) heeft bedacht.

Ik wilde graag op een andere manier met kinderen werken. Dit gaf innerlijke strijd. Het is fijn om te lezen dat er meer (oud)collega's zijn die in de eerste jaren van de basisschool op een andere manier zouden willen werken. Mijn ervaring met collega's met een kleuteropleiding is dat zij veel kennis hebben over vier tot zesjarigen. Hun pedagogisch- en vakinhoudelijk handelen was en is daar op afgestemd. Ik hoop dat men meer vertrouwen krijgt in het vakmanschap van leerkrachten die kleuters begeleiden.“

“ Ik ruim de blokkenhoek op, de kinderen kunnen niet met de blokken spelen...”

Verhaal 86

Haar directeur en IB-er schuiven klachten altijd af naar de inspectie, dus vindt Ida dat we met z'n allen moeten protesteren tegen deze instelling.

“Ik ben al 40 jaar werkzaam in groep 1/ 2. Gelukkig met veel plezier. Maar.....de laatste tijd hik ook ik aan tegen de nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs.

Onze kleuters moeten nu 15 letters kennen voordat ze naar groep 3 gaan. We moeten 10 clusters in één week aanbieden: 5 voor de jongsten en 5 voor de oudsten. Verder nog alle rituelen over de klankoefeningen, de rekenbegrippen, cijfersymbolen tot 20 (was eerst 10), de buurtgetallen, meetkunde enz. enz.

Ik hoorde van een collega dat een school in Tilburg met de kleuters de Cito-toetsen gaat oefenen: vallen ze uit, dan krijgen ze extra instructie en nemen ze pas daarna officieel de toetsen af: dus scoren ze allemaal een A of B.”

Verhaal 87

Shelly is pedagogisch medewerker op een BSO en vindt ook dat kleuters tegenwoordig te veel 'binnen de lijntjes' hebben te wandelen en daar nog helemaal niet aan toe hoeven te zijn.

“Juist op de kleuterschool horen deze kinderen zichzelf in eigen tempo en in eigenheid te mogen/kunnen ontwikkelen en de wereld

om hen heen te mogen verkennen. Wat is 4/5 jaar in een heel mensenleven.....Laat ze spelen en laten wij volwassenen hier ook een voorbeeld voor onszelf in zien!

Zo heb ik ook ontdekt dat kinderen van zichzelf houdingen aannemen, waar wij volwassenen ook iets van kunnen leren/overnemen: Kinderen leggen hun hoofd graag vaak te rusten, veel leerkrachten zien dit als desinteresse. Het blijkt dat als we vaker ons hoofd zouden laten rusten, we vaker even op adem komen. Kinderen liggen graag op hun buik of in hun eigen favoriete houding als ze lezen of voor zichzelf iets opschrijven. Vaak willen leerkrachten het kind in één houding zien en dat is kaarsrecht op een stoel. Als kinderen, als ze zelfstandig werken, in hun eigen houding hun werkje mogen doen, nemen ze het veel makkelijker op, omdat ze een gevoel van ontspanning ervaren.

Ik hoop dat ik binnen de BSO een bijdrage mag en kan leveren aan de natuurlijke houding en het natuurlijke leren en verwerken van de kinderen. Dit is niet gemakkelijk, nu alles vanuit school en opvang breed getrokken wordt. We willen zoveel mogelijk kansen bieden aan kinderen, alleen mag dit niet ten koste gaan van de natuurlijke eigenheid van het kind!”

Verhaal 88

Carrie is oud lerares Nederlands en heeft een oud én een nieuw verhaal met betrekking tot kleuters en bewegen.

“Toen ik zo’n 30 jaar geleden in de avonduren studeerde, heb ik een interview met prof. Wilhelmina Bladergroen uitgeknipt dat me

aansprak. Ik citeer: 'Een kind moet bouwen en dingen omgooien, die moet leren bewegen en afstand schatten, ruimte hebben, met water knoeien.' Bladergroen haar ideeën vonden geen weerklank. Maar ik heb ook nog een nieuw/eigentijds argument: het 4 -jarige dochtertje van mijn dochter is al vanaf haar geboorte aan de 'dikke' kant (volgens het consultatiebureau). Mijn dochter volgt zoveel mogelijk alle aanwijzingen om het gewicht van haar kind op het juiste peil te houden. Sinds september zit kleindochter in groep 1 en tot schrik van mijn dochter komt zij weer aan. Oorzaak: te weinig beweging overdag! Voorheen ging zij twee dagen naar de crèche en was zij verder thuis; met alle dagen zo veel mogelijk buitenspelen. Nu leidt de 4-jarige een voornamelijk zittend bestaan. Je vraagt je af, wie dat bedacht heeft en waarom.”

Verhaal 89

Met weemoed denkt Alie nog soms terug aan de eerste jaren dat ze een kleuterklas had: wat moeten die kinderen genoten hebben! Twee jaar geleden gestopt door aversie tegen het resultaatgericht werken en getoets, doet ze nu af en toe nog een dagje invalwerk:

“Vorig jaar stond ik een ochtend voor een instroomgroep (net 4-jarige kleuters) en op mijn werkbriefje stond dat ik als taalactiviteit woordjes van 3 letters met de kinderen moest klappen (bijv. ‘tak, kop en rek’, stond er). Ik heb even diep gezucht, het op me in laten werken en toen toch maar gedaan.... Vroeger deden we dit pas aan het einde van groep 2, als de kinderen voor en achter kenden en

eerste en laatste en ze hun eigen naam konden herkennen als ik hem spellend zei! Ik weet dat ik een goede juf ben en ook dat ik mijn uitleg heel goed op kleuterniveau kan aanpassen, maar de meesten bleven me na enkele pogingen nog steeds wazig aankijken! Ik ben daar toen mee gestopt en heb een verhaaltje verteld over een meisje dat naar de speeltuin ging. Ik zag 14 geboeide koppies die zich dat wel konden voorstellen!”

Verhaal 90

Vanuit haar werk als natuurgeneeskundig therapeute en kennis over de fysiologie van het kind, weet Mariëtte van Werven dat de cognitieve ontwikkeling niet afhangt van het vroeg aanbieden van letters en cijfers. Juist niet:

“In mijn studie over de fysiologie van het kind staat hierover een wetenschappelijk stuk beschreven. Namelijk dat o.a. een voorwaarde geschapen moet zijn opdat er sneller geleerd kan worden (Scientific American, March 1992). Die voorwaarde is een fysiologische rijping. Op de ontvangtplaats van een receptor van een cel moet eerst een tweede ontvangtplaats komen, waardoor de impulsoverdracht van neurotransmitter Acetylcholine sneller zijn werk kan doen. Een snellere decoding en verwerking van stimuli wordt dan mogelijk. Deze rijping vindt rond het 7^e jaar plaats. Stress op welk niveau dan ook, doet deze uitrijping vertragen. Ook het te vroeg aanbieden van lesstof kan stresserend werken. Zeker is dat het STIL-ZITTEN in de klas stresserend werkt. Kinderen moeten bewegen. Het druist tegen hun natuur in stil te moeten

zitten. Dit heeft een negatieve invloed op de bijnieren/ adrenaline/cortisol. Juist door bewegen zal de aanmaak van andere neurotransmitters als dopamine en serotonine sterk verbeteren. Dit geldt zeker voor de grove motoriek. Bewegen stimuleert de cochlea (gehoor) waar ook oogspiercentra in de buurt zitten.

Het aanspannen van de oogspieren is een voorwaarde om tot lezen te kunnen komen. Het snel kunnen decoderen met behulp van neurotransmitters vormt ook een voorwaarde. Goed werkende buikorganen vormen hiervoor ook weer een voorwaarde, want hier worden aminozuren gemaakt, die o.a. de basis voor neurotransmitters vormen.

Ook is zingen van eminent belang. Het stimuleert niet alleen het eigen gehoor, want wat nog belangrijker is, is dat door de keeltrilling de hypofyse en hypothalamus in beweging worden gezet.

In Zweden wordt er niet voor het 7^e jaar lezen en rekenen aangeboden. Het percentage dyslectici is daar ook veel minder dan in Nederland.

Om werkelijk te kijken wat er aan de hand is met een kind, zal de lichamelijke kant van het kind onderzocht moeten worden. Dit is niet het terrein van een psycholoog.

Kleuterleidsters zouden instructie moeten krijgen tijdens hun PABO opleiding over hoe disfunctioneren van een kind tijdig te signaleren. En door te kunnen verwijzen naar de juiste personen, of liever – de tools in huis hebben om hier zelfs iets aan te doen.”

Verhaal 91

Voor de rubriek 'schipperen met alle eisen en wachten tot de wal het schip keert':

"Sinds januari 2012 maak ik gebruik van de BAPO regeling en mede daardoor ga ik na 38 jaar nog steeds elke dag met plezier naar mijn groep 2. Ik heb niet de intentie om de mammoettanker van koers te laten veranderen; de wal zal het schip keren. Ik heb geduld. Ik dein mee op de eisen van deze tijd, heb mijn administratie/registratie niet altijd op orde, na een klassenconsultatie voor effectieve instructie krijg ik een lijst met verbeterpunten mee, het coöperatieve leren heb ik niet voldoende in de vingers, mijn CITO-scores geven rede tot hulpplannen. Met 'Ik doe mijn best' blijft de verstandhouding goed.

Maar zoals ik al zei: de wal zal het schip gaan keren. Er zal iemand gaan promoveren op de uitval in het basisonderwijs, er zal herontdekt worden dat het jonge kind andere leerbehoeften heeft dan een 6 à 7 jarige.

En als het dan zover is, is het zaak de 'nieuwe' koers paraat te hebben. Daar zou ik aan mee willen werken: een koers paraat hebben voor als de tijd er rijp voor is."

Verhaal 92

'Wanneer is spelen ook daadwerkelijk leren?' Bij deze zin fronst de ervaren kleuterleidster Herma haar wenkbrauwen....Spelen is altijd leren! Het kind leert communiceren, samenwerken, ontwikkelt zijn taal, krijgt ruimtelijk inzicht, ontwikkelt zijn motoriek...teveel om op te noemen. In elk spel zit een leeraspect!

"Hoe sluit je met je aanbod goed aan bij de ontwikkeling? Deze vraag wordt tegenwoordig teveel omgedraaid: Hoe sluit het kind aan bij de leerlijn die wij voor hen hebben uitgestippeld in een bepaalde periode? Want het kind van nu moet voldoen aan de eisen die de school en CITO stellen. En als het kind niet aan de eisen voldoet moet het in de zorggroep geplaatst worden en extra oefening krijgen! Hoe vaak zie ik niet dat deze zorggroep niet het gewenste resultaat oplevert. Het kind is nog niet toe aan de activiteit die wordt aangeboden.

Ook ik, kleuterleidster met 36 jaar ervaring, moet voldoen aan de eisen van het bovenschools management, de directeur en de Inspectie. Ook ik moet werken met zorggroepen die op vooraf geplande momenten instructie van mij en mijn collega moeten ontvangen. Op mijn opmerking dat ik een stap verder ben dan deze zorggroepen en de kinderen individueel en op hun niveau aandacht en opdrachten geef, krijg ik als antwoord dat ik toch moet werken met zorggroepen. De kinderen vertonen een 'achterstand' en daar moet wat aan gedaan worden! Alles moet voor iedereen duidelijk op papier staan! Want dan kan er bekeken worden of je aanbod

goed is volgens de normen! Je tijd gaat zitten in groepsplannen, handelingsplannen en dagplanningen.

Dit frustreert enorm. Vanuit mijn KLOS opleiding, waarin ik de didactiek en pedagogiek leerde van de ontwikkeling van de 4 tot 6 jarige en inzicht hierin kreeg, weet ik precies hoe de ontwikkeling van het jonge kind verloopt. Vaak loopt deze niet vloeiend, maar sprongsgewijs. Ineens gaat 'het knopje om' bij het kind en heeft het de telrij door, of begrijpt het wat terugtellen is of kan het een woord synthetiseren. Ik heb de ontwikkeling in mijn hoofd, heb hiervoor geen papier nodig en kan het kind het juiste materiaal op het juiste moment aanreiken. Maar dat kan ik niet van te voren in een planning aangeven! Dat weet ik door observatie van het kind. Doordat ik nu voor de hele dag een planning moet maken en exact moet omschrijven wanneer welk groepje extra aandacht van mij krijgt, kom ik niet meer toe aan de individuele begeleiding en observatie van de kinderen op hun niveau!

En dan de CITO toets die verplicht gesteld is op onze scholen. Alle kinderen moeten dezelfde toets maken, ongeacht hun leeftijd. Terwijl er tussen de leerlingen gemakkelijk een leeftijdsverschil van 7 maanden kan zitten! Als je daarbij optelt dat de kinderen op deze jonge leeftijd zich enorm ontwikkelen, mag je dan aan deze kinderen met zulke leeftijdsverschillen dezelfde eisen stellen? Dit is appels met peren vergelijken!

Ik maak mij zorgen om het hedendaagse onderwijs aan het jonge kind. Steeds vaker wordt er en móét er gebruik worden gemaakt van methodes, anders is je aanbod onvoldoende. De cognitieve ontwikkeling staat hierbij voorop. Alles draait om tellen, cijfers en

letters. En je bent geen goede leerkracht als je niet overal in de klas woorden hebt staan, DEUR op de deur, RAAM op het raam, want het kind moet zo vroeg mogelijk met woorden en letters in contact komen. Er zijn best wel kinderen die hier interesse in hebben, maar het grootste deel is hier nog niet aan toe. Toch moet je dit in de klas hebben, anders heb je weer een minnetje op het inspectierapport! En al die werkbladen en spelletjes op het digibord die de klas in komen! Er zitten best leuke dingen bij hoor, maar de meeste kinderen moeten eerst en vooral nog aan de slag met concreet materiaal. De werkbladen en het digibord zijn nog veel te abstract. Jammer dat veel (jonge) leerkrachten het concrete materiaal overslaan en er geen inzicht in hebben op welke gebieden het kind zich met deze materialen kan ontwikkelen!

In de kleutergroep ligt de basis van de hele schoolloopbaan. Hier krijgen de kinderen door middel van hun spel en het werken met concreet materiaal inzicht in de wereld om hun heen. Te snel het accent leggen op de cognitieve ontwikkeling en de kinderen hun spel ontnemen maakt dat zij in hun verdere schooltijd het inzicht en ervaring missen om hun opdrachten goed uit te kunnen voeren. Frustratie en weer extra zorggroepen zijn het gevolg!"

“Kunt u mij helpen, ik weet niet hoe ik met kleuters om moet gaan...”

Verhaal 93

‘Als je naar de lesstof op de PABO kijkt, is het geen wonder dat alle methodiek en pedagogiek over kleuters verdwijnt. Volgens KLOS-er Len kan zelfs een kleuter dit begrijpen, dus waarom de minister niet?!

“Ook ik heb mijn zware twijfels bij het kleuteronderwijs zoals men (inspectie, directies, besturen) die nu in de praktijk zou willen zien. De kleuter mag geen kleuter meer zijn, alleen prestatiegericht en methodisch kan en mag. De enige doelstelling die er nog bestaat, en waar alle discussies op terugvallen is ‘als er maar met CITO goed gepresteerd wordt, want daar draait het bij de inspectie om!’. Nu hebben ze ook nog eens de CITO aangepast voor de kleuter: we gooien de doelstellingen van rekenen en taal gewoon omhoog naar stof van gr 3. Dat is wel handig, denkt men bij CITO, ministerie en inspectie. Hoe eerder het aanbod tot 20-tal, hoe eerder ze het beheersen. Hoe eerder we letters aanbieden hoe sneller ze leren lezen. MIS!! Dat werkt niet als die hersenen daar nog niet volgroeid voor zijn. Veel kleuters kunnen nog niet goed abstraheren. Je maakt alleen maar meer zorgkinderen. Ik heb al die jaren gestreden voor het welbevinden en de rechten van de kleuter (ik zie spelen als een recht van de kleuter). Het belang van spelen, weten hoe je speelgoed en ontwikkelingsmateriaal veelvuldig kan inzetten als je goed kijkt naar het individu, kleuters op de juiste manier op allerlei vlakken weet te prikkelen en daar het juiste materiaal bij aanreikt. Hoe belangrijk het ontdekkend leren is. Die methodes voor gr 1/2 zijn allemaal bedacht doordat de PABO studenten te weinig kennis hebben opgedaan tijdens hun opleiding en met te weinig

kennis de praktijk in moeten. Een methode moet ze daarbij helpen zodat ze in ieder geval alle ontwikkelingsgebieden aanhalen. Maar wel op zo'n starre, niet-kleuter vriendelijke manier. Wij werken thematisch, waarin we kleuters enthousiastmeren over het onderwerp. Daarin zorgen we zelf dat alle ontwikkelingsgebieden erop aangepast worden, met alle niveaoverschillen en behoeftes die er binnen de groep leven.

Wij hebben nog wat KLOS-ers op school, dus dat werkt fijn met die rugzak vol bagage. Maar ik maak me grote zorgen, als die KLOS-ers eruit stappen of met pensioen gaan. Wie bewaakt dan nog het spelend leren bij de kleuters? Wie komt dan nog op voor de rechten van de kleuter. Ik denk dat het bij de opleiding PABO dus al fout gaat. Alle methodiek en pedagogiek die wij in 4 jaar hebben gehad over alleen die kleuter, krijgen zij in één korte module. Ik merk dat duidelijk bij de PABO stagiaires die ik begeleid. Ze missen een hoop kennis over het hoe en waarom bij de kleuter. Over het belang van spelend leren, methodiek. Wij weten als KLOS-ers het belang van muziek, zang en dans bij de kleuter. Hoe kan een digi PABO-student een goede muzikles opzetten, het belang weten, als ze nog nooit een muzikles met een vakdocent op de opleiding hebben gehad, want men heeft alleen digitaal contact! Het is toch geen wonder dat de kennis dan verdwijnt!? Een kleuter kan dit begrijpen, waarom de minister niet....Ook ik raak met regelmaat gefrustreerd, moe om altijd maar weer in die verdediging te moeten, het gevecht om die rechten van de kleuter te beschermen. Ook bij mij gaat wel eens door mijn hoofd, wil ik nog wel in dit onderwijssysteem werken. Het geeft mij hoop, na deze herkenbare verhalen, dat de werkgroep in

gesprek is met inspectie, dat er misschien nog iets gaat veranderen in het voordeel van de kleuter.”

Verhaal 94

Volgens Linda worden de kinderen op haar school gedrild. Bovendien sluiten de toetsen niet aan bij de belevingswereld van deze kinderen, die voornamelijk van allochtone afkomst zijn.

“Ik werk als docent in een wijk aan de rand van Den Haag-Zuid, waar ik, geheel tegen mijn gevoel in van wat goed is, moet werken met kleuters en één dag groep 3. De kinderen worden er gedrild. Moeten zich strak conformeren aan regels als elke keer op een vaste plek in de rij staan. Wachten voor die deur, wachten voor die streep, wachten voor de volgende streep. Elke les moet ik op papier zetten en in de klas zichtbaar maken met een geformuleerd kinddoel. Al kan geen van de kinderen dit lezen...”

Huilende kinderen aan de Cito-toets is voor mij geen vreemde situatie. Vragen en illustraties die niet aansluiten bij de belevingswereld van deze kinderen... De meeste gezinnen hebben thuis geen eettafel, geen huisdieren, zien hun moeder gehuld in grote gewaden, en toch moeten zij vragen beantwoorden als: ‘waar zie je tafeldekken?’, ‘waar zie je de hond uitlaten?’ en ‘waar zie je een bikini?’.

Wij moeten de kleuters de letters en klanken aanbieden. Ze moeten 3 keer in de week verplicht werken en daarbij nog verplicht een werkblad maken. En dan is de overgang van groep 2 naar 3 nog

heeeel groot. De groepen zijn daarnaast stampvol. In groep 3 is geen plek voor nog een speelhoekje. Geen assistentie om goed gedifferentieerd te kunnen werken. En het lijkt alsof er steeds meer docenten zijn die geen enkel ander idee hebben dan deze manier van werken. In de kleutergroep ben ik constant bezig met observaties en lijstjes invullen van het leerlingvolgsysteem. Aan het bieden van spelbegeleiding kom ik niet toe. Ik ben al blij als ik tijd heb om met een groepje kinderen te werken, die anders zouden uitvallen binnen het ‘eisenpakket’ waar ze aan moeten voldoen.

Mijn dochter zit gelukkig op een andere school in Den Haag. Daar hebben ze wel oog en gevoel voor de eigenheid van elk kind en mogen de kinderen ook kind zijn. Daar wordt een groep gesplitst, waardoor er de mogelijkheid ontstaat om kindgericht te werken. De andere helft heeft dan gym of kan onder begeleiding bijv. een spelactiviteit kiezen. Tijdens spel wordt er ook geleerd én ontwikkelen kinderen sociale vaardigheden. Verschillende intelligentiegebieden worden daarbij aangesproken en ontwikkeld. Maar ik weet uit ervaring dat deze school inmiddels zeer uniek is in onderwijsland.”

Verhaal 95

Deze oma kijkt terug op de schooltijd van haar zonen en vertelt hoe ze op de Vrijeschool uiteindelijk zichzelf mochten zijn en dingen leerden toen ze er aan toe waren.

“Vroeger heb ik zelf ondervonden hoe laat sommige kinderen zich vaardigheden eigen maken. Wij hebben twee zonen waarvan de oudste in 1976 naar een lagere school ging. Hij was ongeveer 6 weken op school toen hij huiswerk mee kreeg. Wat het precies in hield ben ik vergeten, maar ik vond het schokkend. Hij wist totaal niet wat hij er mee moest. Een aantal weken na deze huiswerkbriefjes had ik een gesprek met de juf. Onze zoon had totaal geen interesse wat er in zijn klas gebeurde en hing op zijn stoeltje. De juf dacht dat hij misschien bloedarmoede zou hebben. Wij naar de dokter. Mogelijk een lichte bloedarmoede en hij kreeg een drankje. Er veranderde niets en we zagen dat ons kind ongelukkig was. Totdat ik het in die tijd in mijn rug had en daarvoor bij een jonge fysiotherapeut terecht kwam, die mij, na later bleek op het goede spoor zette. Hij verdiepte zich in de ontwikkeling van kinderen en vooral kinderen die motorisch weinig vaardigheden hadden. Hij vertelde mij precies wat er met ons kind aan de hand was. Kinderen die omkeringen bij letters en cijfers maken, die nog niet stil kunnen zitten en in de fijne motoriek heel wat te kort komen. Ik had wel gezien dat ons kind nogal onhandig was, maar ik wist niet in hoeverre dat normaal was. Ik maakte me ook niet zo ongerust omdat ik zag dat hij wel intelligent was (natuuuurlijk!). Ik ging op aanraden van de fysiotherapeut naar een mevrouw die onze zoon op een aantal dingen testte. Advies, ik moest hem alles

spelenderwijs leren en vooral geen aandacht aan zijn falen besteden. Maar toen moest ik met dit verhaal naar de juf. De juf had inmiddels bedacht dat hij maar naar de LOM school moest en daar zag ik niets in. Een kennis van ons was betrokken bij de Vrijeschool en ik verdiepte me in dat leersysteem en of dit een optie zou kunnen zijn. Daar leren kinderen bijv. lezen als ze er aan toe zijn en daar moet je achter staan. Wij hebben totaal niets met de antroposofie, maar we hebben toch de stap gezet. Slapeloze nachten, want het was ook nog een 10 km bij onze woonplaats vandaan. De buurt haalde z'n schouders op en ik besloot er zo min mogelijk op in te gaan en goed op te letten hoe het onze zoon verging. Op de Vrijeschool gaan ze er van uit dat ieder kind zichzelf mag zijn en vooral kind mag zijn! Er waren ook nadelen, maar daar konden we mee leven. Het ging er om dat er zoveel mogelijk een natuurlijke ontwikkeling plaats vond. Ik ging bijv. in de tuin met m'n zoon boontjes leggen, daar moet je rechte geultjes voor maken en de boontje zijn ontzettend klein voor kleine onhandige vingertjes. Ook moet je ze nog op een rechte rij in de geul zien te krijgen. Met heel veel geduld lukte dat uiteindelijk en het resultaat was prachtig! Zo bedachten we steeds andere dingen om spelenderwijs te oefenen. (Hij is zeer handig geworden.)

Nu heb ik op mijn oude dag twee kleinkinderen gekregen waar mijn man en ik wekelijks een dag op passen. De moeder (onze schoondochter is juf) horen we wel eens praten over bijvoorbeeld dat kinderen op een bepaalde leeftijd een bepaald aantal woorden moeten kennen(hoe tel je die?), of dat er in tekeningen letters verstopt zijn. Ik hoor het aan, want ik heb absoluut geen verstand van het huidige leersysteem. Mede door het artikel in Ode wordt

het mij duidelijker. Ik ben bang dat toen het woord 'kleuterschool' verdween, de kleuters ook zijn verdwenen. Ik maak me zorgen dat het systeem boven het observeren van kinderen gaat. Want als je goed observeert, word je bijna vanzelf de weg gewezen. En wat onze zonen betreft, ze zijn na de Vrijeschool naar een 'gewone' middelbare school gegaan en hebben die zonder doubleren afgemaakt. Daarna hebben ze in de normale tijd die er voor staat hun universitaire studie gedaan."

Verhaal 96

Kleuterleerkracht Jolanda maakt zich zorgen over de zogenaamde 'herfstkinderen'.

"Ergens is er ooit bedacht dat we een 1 januari grens hanteren bij kleuters. Dus als een kleuter op 7 dec. 4 jaar wordt komt hij/zij op school. Dan zit het kind tot de zomervakantie in groep 1(bv tot juni). Dan heeft het kind ongeveer 6 maanden groep 1 gedaan. Na de zomervakantie start het kind meteen al in groep 2 omdat hij/zij voor 1 januari jarig is. De CPS toetsen die wij op school afnemen starten al in oktober met 4 toetsen. Analyse, synthese, letterkennis en woordenschat. Het kind van 7 dec. is dan dus nog maar 4 jaar als de toetsen worden afgenomen. Dit kan niet goed zijn en voelt ook niet goed. De kinderen zijn er meestal nog niet aan toe en scoren dus C,D,E en dat is onvoldoende. In april moet het dan weer gedaan worden omdat ze te laag scoren. Het groep 1 kind heeft zich nog niet goed ontwikkeld om dit al te kunnen (uitzonderingen daar gelaten). Het heeft bovendien nog maar een half jaar groep 1

gedaan! En dan een jaar groep 2 en dan naar groep 3. Na 1,5 jaar kleuteren dus. Maar in groep 4,5 of 7,8 doe je toch ook niet in 1,5 jaar? Waarom sla je bij kleuters dan een hele tijd over? Deze kinderen doen vaak een kleuterverlenging of gaan toch naar groep 3 en krijgen eerder problemen. Ben je op 2 januari jarig dan zit je echt een jaar langer op school.”

Verhaal 97

Yvonne heeft 37 jaar werkervaring als leerkracht in het SO en docent Spelagogiek. Ze ziet met pijn in het hart hoe de onderwijsontwikkelingen invloed hebben op de ontwikkeling van het jonge kind. Ze gebruikt hiervoor de metafoer van de fundering voor een nieuwbouwhuis. Tussen de verhalen door in dit zwartboek staan bovendien uitspraken van leerkrachten uit haar praktijk.

“Tijdens de invoering van het basisonderwijs in 1985 heeft de werkgroep ‘Kritische Kleuterleidsters’ geluiden laten horen betreffende de verschooling van het kleuteronderwijs. Het onderwijsprogramma van groep 3 heeft een verschuiving doorgemaakt naar groep 1 en 2. Dit heeft tot gevolg dat het lijkt alsof er steeds meer kinderen zijn met gedrag, leer en achterstandproblemen, terwijl dat geen achterstandsproblemen zijn, maar het verleggen van de cognitienorm. Een jong kind heeft na zijn geboorte nog tot gemiddeld het 7^e levensjaar nodig om zich op alle ontwikkelingsgebieden te ontwikkelen tot een kind dat toe is

aan onderwijs met zaakvakken. Het jonge kind moet spelend zijn wereld verkennen en ontdekken, begeleid door professionals die weten wat het kind nodig heeft in de ontwikkelfase waar het zich in bevindt. Een breed spectrum aan aanbod en afstemming biedt het jonge kind kansen om zich optimaal te ontwikkelen. Dit geeft een stabiele basis voor de ontwikkeling.

Als metafoer wil ik graag het fundament van een huis gebruiken. Het fundament dient stevig te zijn. Is het fundament niet goed dan geeft dat problemen. Het nieuw gebouwde huis ziet er prachtig uit, maar naar verloop van tijd treedt de verzakking op en is er nog maar één gedegen remedie: opnieuw bouwen. Helaas kan dit niet in de ontwikkeling van een kind. Je hebt maar één kans en deze kans moet je optimaal benutten. De oorsprong hiervan ligt in de neurologische ontwikkeling van de hersenstructuur, die tijd nodig heeft om te ontwikkelen van kleuter tot lagere schoolkind.

Het jonge kind vraagt daarom een specifieke begeleiding door specialistisch opgeleide vakmensen. Dat vraagt een gedegen opleiding, gegeven door vakbekwame mensen. Met klem wil ik de overheid vragen om het onderwijs aan het jongere kind te herzien, hierbij gebruik makend van de expertise die nu nog voorhanden is in de vorm van de mensen die de KLOS gevolgd hebben. Leerkrachten voor het jonge kind moeten weten wat nodig is op welk moment. Moeten kennis en intuïtie in huis hebben en geen methode, om kinderen mee te nemen in hun aandacht en betrokkenheid om tot innovatieve, creatieve personen te kunnen begeleiden. Dit is namelijk wat de huidige wereld nodig heeft. Onze dynamische wereld vraagt mensen in het werkveld die flexibel, creatief en zelfverzekerd zijn. Zij moeten hun krachten kennen en

deze benutten. Met een goede basis en onderwijs afgestemd op het kind en zijn ontwikkeling zijn we op het goede pad. En niet andersom dat het kind zich aan moet passen aan het onderwijs...

Is dit wat de overheid bedoelt met passend onderwijs..Het kind past zich aan bij de normen en methodiek die de overheid voorschrijft. Ik hoop op betere onderwijs tijden.”

Verhaal 98

Joke is in die ruim 44 jaar nooit één dag met tegenzin naar haar werk gegaan en heeft er nooit spijt van gehad dat ze voor dit prachtige beroep koos. Ze heeft meerdere functies gehad, van hoofdleidster tot directeur basisschool en was voorzitter van de werkgroep coördinatoren leerlingenzorg van 20 scholen. Nooit volledig ambuland, altijd nog 3-4 dagen in de week haar kleuterklasje.

“Ik heb wel zorgen en ik ben altijd voor de kleuter in de bres gesprongen. Ik heb destijds, toen de basisschool voorbereid werd, presentaties gehouden met kanttekeningen bij de Wet op het Basisonderwijs, de risico's voor de kleuter in het basisonderwijs. Ze zijn allemaal uitgekomen en ze gelden nu nog:

- ❖ Er is in zijn algemeenheid in het management weinig kennis van de ontwikkeling van een kleuter wat betreft didactiek, methodiek en ontwikkelingspsychologie. De KLOS bood een

pittige opleiding, je werd doorkneed in de theorie en praktijk van deze leeftijdsfase, met flinke praktische, didactische en pedagogische ondersteuning, oefening van alle activiteiten, kennis van de materialen, kennis van de ontwikkelingspsychologie. Aan het organiseren van dit alles werden hoge eisen gesteld.

- ❖ De bedoeling van de basisschool was een doorgaande lijn te creëren en verworvenheden van het kleuteronderwijs door te voeren, een bottom up proces. Helaas, het omgekeerde gebeurde: top down. Vaak werd er neergekeken op de kleuterleidsters. Zij moesten een applicatiecursus volgen, onderwijzers met hoofdakke niet. Er werden methodes voorgedragen en in teamvergaderingen waren de lagere school collega's in de meerderheid. Bovendien zijn argumenten tegen moeilijker te omschrijven als je het over een proces hebt, producten zijn concreter aan te geven.
- ❖ De 4-jarigen-maatregel was heel kwetsend alsof het onderwijs aan kleuters niet belangrijk genoeg was. Ik had geluk, want ik was directeur. Dan heb je veel meer kracht en mogelijkheden om onzinnige en zinloze activiteiten voor kleuters buiten de deur te houden! Ik heb destijds hoofdleidsters gestimuleerd om naar de directiefunctie te solliciteren.
- ❖ Het Basisonderwijs heeft in den lande niet opgeleverd wat de bedoeling was. Op onze school hebben we onderwijs aan kleuters goed kunnen verzorgen, we zagen dat aan het welbevinden van de kinderen, de leerkrachten geloofden in hun werkwijze en de resultaten waren/zijn goed. Dat betekende niet

dat we met de armen over elkaar stonden met het uitgangspunt: de ontwikkeling gaat vanzelf. Nee, we waren heel kritisch, we gaven niet de gesloten lesjes zoals we die op de opleiding geleerd hadden, we richtten rijke hoeken in, maakten goede verslagen van de ontwikkeling van ieder kind. In het OGO-concept vonden we alles.

Wat veroorzaakt dan nu mijn zorgen?

- ❖ De verschooling van het onderwijs aan kleuters. Kleuters moeten steeds vroeger letters en cijfers kennen. Prima als een kleuter intrinsiek gemotiveerd is om dat te leren, maar niet afdwingen en forceren en leren vanuit het spel en niet door droge lesjes.
- ❖ Er wordt genoeg geprotesteerd en aan de weg getimmerd om een positieve kentering te bewerkstelligen: VJK, de Werkgroep Kleuteronderwijs, Europese Alliance for childhood, het Lectoraat het Jonge Kind van de universiteit van Groningen, het Docentennetwerk, het Speleon in Amsterdam laat zien hoe het kan, het boek 'Baanbrekers en boekhouders' geeft een goede en ook kritische impressie van de geschiedenis van het kleuteronderwijs. Ik participeer in de inspiratiegroep 'het jonge Kind' van Pabo Groenewoud te Nijmegen. Wij hebben als doel het onderwijs aan het jonge kind te optimaliseren en wij organiseren ieder jaar een inspiratiemiddag.
- ❖ De gevolgen van de 1-zorgroute. Groepsoverzichten en groepsplannen kunnen goed werken. Een kleuter ontwikkelt zich in totaliteit, dus hak de inhoud niet in stukjes, zoals b.v het

groepsplan fonemisch bewustzijn doet. En over termen gesproken: ik heb altijd handelings- en opbrengstgericht gewerkt én planmatig. Nu heet het zo, maar ik deed het al altijd, alleen hoefde ik niet alles op te schrijven! Waardeer en ga uit van wat een kind kan en niet van wat een kind zou moeten kunnen. Vertrouw op de ontwikkelingskracht van het kind, maak het gretig!

- ❖ Al die Cito- en CPS toetsen. Observeer (interactief!) en begeleid goed, dan weet je ook de stand van zaken in de ontwikkeling. Je toetst met Cito 2-dimensionaal wat de kleuter in de ruimte en met materialen leert. Vind ik fout, tegenstrijdig! De totale ontwikkeling wordt niet meegenomen. Waarom zoveel toetsen als de inspectie aangeeft dat 1 toets in de 2 kleuterjaren voldoet?
- ❖ Directies, IB-ers, inspectie: vertrouw op de professionaliteit en het verantwoordelijkheidsgevoel van leerkrachten. Waarom moeten ze ieder 'schroefje' verantwoorden? Ik heb er nooit voor gekozen om administratief medewerkster te worden! Weg met die controle, weg met de overbodige administratieve rompslomp! Wat je doet moet meerwaarde hebben! Zorg dat er tijd voor de werkvloer is, voor een rijke speel- werk- leeromgeving, daaruit vloeit de kwaliteit voort én het welbevinden van leerkracht en kind!
- ❖ De speel- werkomgeving verschoolst ook: werkbladen door een bepaalde methode aangegeven en nieuwe methodes die precies aangeven hoe en wat en wanneer een kind iets moet leren en dat liefst voor de hele groep hetzelfde! Laat kinderen in

hoeken en met krachtige materialen spelen en werken, ook met de natuur, dát is de onderwijsbehoefte van bijna alle kleuters en dát vormt het fundament voor het leren na de kleutertijd. Kinderen willen spelen, werken, proeven, ruiken, experimenteren, onderzoeken van en met alle dingen die ze in de sociaal-culturele werkelijkheid tegenkomen. Zo leren ze oplossingsgericht, flexibel en creatief te denken, zitten ze goed in hun vel en voorkom je gedragsproblemen. Zulke burgers heeft onze maatschappij nodig! De taak en verantwoordelijkheid van de leerkracht is om een goede vakkennis in dit alles te verwerven, zeker ook kennis en vaardigheden om spel te begeleiden. De huidige mogelijkheden worden teniet gedaan door alles wat moet gebeuren, zeker in het kader van de 1-zorgroute. Er ontstaat een chronisch tijdgebrek en in mijn ogen een flink kwaliteitsverlies (én gedragsproblemen!).

- ❖ In het manifest werd opgeroepen tot burgerlijke ongehoorzaamheid en om nee te zeggen tegen de uitvoering van zinloze zaken. Ik geef aan dat ik (buiten de dingen waar ik niet omheen kon, zoals de Cito-toetsen) goed aan die oproep heb voldaan, ook met terugwerkende kracht!

Wij moeten opkomen voor de kleuter, die niet voor zichzelf op kan komen! Beleidsmakers, doe er wat aan! Het water staat heel hoog!”

Verhaal 99

Het artikeltje in de Ode-bijlage van de NRC bracht Janny een traan van herkenning. Begin jaren tachtig voerde zij al actie tegen de afschaffing van de kleuterschool.

“Omstreeks - inderdaad - begin 1980 hebben we een grote actie gevoerd tegen de afschaffing van ‘de kleuter’. Ik meen me te herinneren dat we ongeveer 800 handtekeningen verzameld hadden van hoogleraren, professoren, pedagogen, psychologen, psychiaters, kinderartsen en vele duizenden handtekeningen van ‘gewone’ mensen, ouders en grootouders. We stelden ook in deze petitie dat in Scandinavië de kleuterscholen werden afgeschaft, maar dat ze in dat verre noorden na 10 jaar de kleuter weer in ere hebben hersteld...en dat daarna dus Nederland ook nog eens aan dat experiment wilde beginnen. Petitie of niet het plan ging gewoon door, helaas; arme, arme kinderen.

Nu ruim 30 jaar later zie ik dat u weer gaat actie voeren? Geweldig!”

“ Ik moet met een methode werken, omdat ik anders niet weet wat ik moet doen met kleuters...”

Verhaal 100

José heeft het mis zien gaan met een hele generatie kinderen die de school niet hebben mogen ervaren als iets plezierigs, maar als iets waar ze behoorlijk onder druk werden gezet door de vele eisen en het ontwikkelingsgerichte onderwijssysteem:

“De school waar ik de laatste 10 jaar van mijn onderwijs carrière gewerkt heb, voornamelijk in de onderbouw, werkte met ontwikkelingsgericht onderwijs. Hierbij werd de kleuters van alles aangeboden boven hun niveau zodat ze gestimuleerd zouden worden om de lat hoger te leggen. In de praktijk kwam dit neer op het klaarleggen van opdrachten. Als de kleuters binnen kwamen zagen ze hun fotokaartje op tafel liggen en wisten dat ze met een opdracht aan de slag moesten. De kring waarmee we voorheen de dag begonnen, werd afgeschaft. De kinderen moesten gelijk aan het werk. Ik zag wat dit met kleuters deed; ze aarzelden op de drempel van het lokaal. Het enthousiasme om de dag te beginnen veranderde in tegen de klaargelegde opdracht opzien. Van ouders hoorde ik dat kinderen weer bedwaterden en niet naar school wilden. Daarnaast moesten we als leerkracht een volgsysteem bijhouden en een dossier van elk kind. Een collega van mij noemde dit ‘het leerling achtervolgsysteem’. Het werd aangelegd op 4 jarige leeftijd en dit volgde (achtervolgde) ze tot het eind van de basisschool.

Deze collega en ik waren de enigen die dit systeem en het ontwikkelingsgericht onderwijssysteem ter discussie wilden stellen.

De anderen gingen gewillig mee met deze ontwikkeling, want deze school was ook heel prestigieus en stond goed aangeschreven bij de OBD. Dit leek het belangrijkste te zijn. Mede door het feit dat dit systeem alleen in de onderbouw werd gebruikt, de midden-en bovenbouw vonden het lezen en bijhouden van de dossiers teveel werk, wilden deze collega en ik het nut hiervan ter discussie stellen. Dit veroorzaakte tweedracht in het team. Er is uiteindelijk iemand van de Hoge school van Amsterdam ingeschakeld om de communicatie weer vlot te trekken ook omdat er inmiddels een machtsstrijd was ontstaan. Uiteindelijk heeft deze strijd ertoe geleid dat deze collega en ik ons gedwongen voelden om aan het eind van dat schooljaar ontslag te nemen. En de begeleider hoefde na de zomervakantie niet meer terug te komen onder het mom dat er weer rust in het team moest komen.

Ik was op het laatst in de ziektewet beland want ik ging elke dag met buikpijn naar school, het deed me letterlijk pijn hoe ik met de kinderen om moest gaan. Tijdens een ouderavond liet een moeder me weten dat ze mij zo'n goeie juf vond. Ik barstte in tranen uit. Door de benadering van de directie had ik het gevoel gekregen als leerkracht niet te deugen. De bedrijfsarts heeft mij geadviseerd om werk te gaan zoeken op een andere school omdat het wel duidelijk was dat ik op deze school door de directie niet gesteund werd. Ik heb toen de keuze gemaakt om mijn heil elders te zoeken en ben in het bedrijfsleven beland. Hier heb ik veel geleerd op het gebied van het werken met computerprogramma's e.d. Het is voor mij een leerzame tijd geweest maar het waren enkel tijdelijke contracten. Daarnaast ben ik steeds blijven zoeken naar werk waarin mijn

ervaringen in het onderwijs en mijn passie voor het werken met kinderen kon combineren. Toen ik na mijn laatste tijdelijke contract geen baan meer vond, besloot ik mijn heil wederom te gaan zoeken in het werken met kinderen en heb toen contact opgenomen met de directeur van de Vrijeschool, waar ik tijdens mijn opleiding stage had gelopen. Ik heb deze vorm van onderwijs toen al als heel bijzonder ervaren en vooral heel positief. En gelukkig; nog steeds mag een kleuter hier nog kleuter zijn en leren door te spelen wat volgens de ontwikkelingspsychologie de weg is waarop een kind van deze leeftijd leert. Op deze school ben ik nu werkzaam als invalleerkracht en geniet weer van het werken met kinderen.”

Verhaal 101

MANIFEST

De initiatiefneemster van dit Zwartboek is BrainGym instructeur Elly de Wildt-Dienske. Zij krijgt tijdens haar cursussen steeds meer signalen van kleuterleerkrachten die door hedendaagse eisen in de knel komen met hun opvattingen over passend kleuteronderwijs. Ze schreef naar aanleiding daarvan onderstaand manifest dat veel bijval kreeg vanuit het beroepsveld.

“Het onderwijs zelf is schuldig aan het afhaken van leerlingen en docenten!

Aan jonge kinderen worden op de basisschool eisen gesteld die niet bij hun ontwikkeling horen. Kinderen in groep 1 en 2 moeten talloze

uren op een stoel zitten bij het inoefenen van bijna alle letters van het alfabet, terwijl ze in die tijd zouden moeten klauteren, kopjeduikelen en hun evenwicht en andere fysieke vaardigheden zouden moeten oefenen. Vanuit goede bedoelingen denken de beleidsmakers dat taalachterstand voorkomen kan worden door steeds vroeger te beginnen met het aanleren van letters. Dat is een misverstand.

Hoe bereiden peuters en kleuters zich voor op cognitief leren?

Als het goed is krijgt het kind van de geboorte tot ongeveer het zesde of zevende levensjaar alle ruimte om zich via de motoriek van het lichaam klaar te maken voor cognitieve activiteiten. Coördinerende bewegingen tussen de linker- en de rechterkant van het lichaam activeren overeenkomstige bewegingen van het brein. Het brein ontwikkelt zich door fysieke bewegingen. Een voorbeeld hiervan is de kruipbeweging van de baby, die daarmee de samenwerking tussen de linker- en rechterkant van zijn of haar brein oefent. Ook de zintuigen en de fijne motoriek moeten op die leeftijd vooral geoefend worden in de driedimensionale ruimte.

Voorbarige toetsen en niet(!)passend onderwijs

Met het huidige beleid van de overheid worden *leerkrachten* gedwongen *niet* passend onderwijs te geven aan kinderen, *ouders* worden ongerust gemaakt met alarmerende berichten over mogelijke dyslexie en –last but not least- te veel *kinderen* krijgen een etiket: zorgleerling! Alle partijen krijgen het gevoel te kort te schieten. Dat is onnodig frustrerend en zorgt er voor dat jong en oud de moed soms opgeeft en afhaakt. Precies het

tegenovergestelde van wat de minister met alle maatregelen bedoelde: het voorkómen van leerachterstanden en de uitval van leerlingen en leerkrachten. Toch?

We kunnen ons doel toch ook met redelijke argumenten bereiken?

Kennelijk niet! Beleidsmakers worden al lang van alle kanten bestookt met protesten en argumenten waarom het anders zou moeten en kunnen in het onderwijs. Er wordt door veel directies van scholen gereageerd op de knellende voorschriften die er zijn over toetsen en handelingsplannen. Al die protesten en zelfs stakingen zijn kennelijk niet overtuigend genoeg om beleidsmakers te laten luisteren naar de professionals die het werk uitvoeren. Misschien zijn de maatregelen die wij voorstellen niet concreet genoeg? Misschien moet het helemaal van onderaf en in kleinere stappen? Dat zou best eens kunnen. Dit is een vurig pleidooi om op te komen voor de kinderen die in de knel dreigen te raken. Kom op, het is nog niet te laat voor de aankomende kleuters! Iedere leerkracht die met kleuters werkt, weet waar het over gaat!

Wat zou er gebeuren als we er gewoon mee zouden stoppen?

Als we zouden stoppen met het toetsen en labelen van kleuters?
Als we ongehoorzaam zouden zijn aan de eisen van de overheid?
Dat is niet zo passend voor mensen die met hart en ziel in het onderwijs werken. We wringen ons in allerlei bochten om te laten zien dat we het kunnen. Als we alles met veel moeite en het omzeilen van beperkingen op de rit hebben, kan de inspecteur weer komen kijken. Bij deze roep ik scholen op om er niet meer aan mee

te doen: Stop met het inpompen van letters voor de gebruikelijke toetsen. Stop met het opjagen van leerkrachten. En stop met het zaaien van onrust bij ouders. Als we ons geweten laten spreken, weten we dat we het de kinderen en elkaar niet meer aan mogen doen. Beleidsmakers moeten nu luisteren naar de professionals, die er verstand van hebben. Dat zijn degenen die elke dag geconfronteerd worden met de reacties en het gedrag van de kinderen. Dat zijn de leerkrachten die nog steeds volhouden, omdat ze de kinderen niet in de steek willen laten. Dáárom dus: laat hen niet verder in de steek!

Positieve voorstellen

- ❖ Kinderen in groep 1 en 2 mogen net zolang spelen, klimmen en rollebollen tot ze vanzelf belangstelling gaan tonen voor letters en cijfers en werkjes aan een tafel. Leerkrachten faciliteren een uitdagende omgeving voor fysieke activiteiten. Om de woordenschat te vergroten praten zij veel met de kinderen, lezen voor uit prentenboeken en begeleiden en stimuleren hen als zij meer willen spelen met letters en cijfers.
- ❖ Leerkrachten observeren zelf of de kinderen toe zijn aan het werken op het platte vlak, dus ook of ze rijp zijn om naar groep 3 te gaan. Leerkrachten van de onderbouw zijn daartoe speciaal opgeleid aan de PABO. Wanneer leerkrachten van de bovenbouw overgaan tot het lesgeven binnen de onderbouw moeten ze zich alsnog specialiseren.
- ❖ De PABO krijgt weer een aparte afdeling voor de onderbouw, waar aankomende leerkrachten worden opgeleid in de ontwikkelingspsychologie van het jonge kind

en de methodieken om kleuters voor te bereiden op het leren lezen en schrijven in groep 3. Bovendien leren zij om de vorderingen naar waarde te observeren en te beoordelen.

Het resultaat

Toekomstige kleuters mogen in hun eigen tempo en op een natuurlijke manier beginnen aan hun schoolcarrière. Ze spelen en bewegen in de ruimte en hoeven pas cognitief te presteren als ze daar aan toe zijn. Ze krijgen weer het vertrouwen van hun opvoeders en daardoor in zichzelf. Leerkrachten worden bevestigd in hun deskundigheid en vertrouwen daarop in het begeleiden en beoordelen van hun leerlingen. Net als de ouders kunnen zij weer genieten van alles wat wél goed gaat en op een ontspannen manier aandacht besteden aan die gebieden die nog om zorg vragen. Leren wordt weer leuk. Kijk maar naar de dreumes die zijn eerste stapjes zet: nét zo leuk!

“ 4-jarige mag niet praten tijdens de toets en vraagt na iedere opdracht aan de juf: Mag ik nou weer met de autootjes spelen?”